

ปัญหาน่าสนใจ

ทางพระพุทธศาสนา

(ไขข้อข้องใจต่างๆ)

วศิน อินทสระ

ปัญหาน่าสนใจ
ทางพระพุทธศาสนา
(ไขข้อข้องใจต่างๆ)

วศิน อินทสระ

ปัญหาน่าสนใจทางพระพุทธศาสนา
วศิน อินทสระ

ฉบับธรรมทาน (มีนาคม ๒๕๕๔)
จัดพิมพ์จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ชมรมกัลยาณธรรม
หนังสือดีลำดับที่ ๑๔๔
๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ
อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๗๐๒-๗๓๕๓
www.kanlayanatam.com

ออกแบบโดย สำนักพิมพ์ธรรมดา
ดำเนินการผลิตโดย บริษัท ผลึกไท จำกัด
โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๘-๗๐๒๖, ๐-๒๘๘๘-๘๓๕๖
โทรสาร ๐-๒๘๘๘-๘๓๕๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์เม็ดทราย
๙๘/๙-๑๐ ถนนจรัลสนิทวงศ์ แขวงอรุณอัมรินทร์
บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

คำอนุโมทนา

ลูกจุ๋ม (ทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์) ได้อ่านหนังสือเรื่อง “ปัญหาน่าสนใจทางพระพุทธศาสนา (ไขข้อข้องใจต่างๆ)” ซึ่งทันตแพทย์หญิงสิตา ถาวรนันท์ได้พิมพ์แจกในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ.๒๕๕๔ แล้ว รู้สึกพอใจปรารถนาจะพิมพ์แจกต่อไปอีก เพื่อประโยชน์แก่พหูชน (คนส่วนมาก) ให้กว้างขวางออกไป จึงขออนุญาตจัดพิมพ์ขึ้นใหม่จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม เพื่อแจกจ่ายไปตามห้องสมุดต่างๆ

ข้าพเจ้าปลื้มใจอย่างยิ่งที่หนังสือทำนองนี้จะได้แพร่หลายออกไปทั้งในกลุ่มพระภิกษุสามเณร และกลุ่มฆราวาส ผู้สนใจในพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีถาม-ตอบ ได้เคยทำกันมาแล้วแม้ในสมัยพุทธกาล เช่น ข้อความในมหาเวทัลลสูตร ซึ่งพระสารีบุตรได้ตอบปัญหาพระโกฏฐิตะหรือโกฏฐิกะ ในจูฬเวทัลลสูตร ซึ่งวิสาขอุบาสกเป็นผู้ตั้งปัญหาและพระธรรมทินนาภิกษุณีเป็นผู้ตอบ ปรากฏในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์

เวทัลละนี้เป็นองค์หนึ่งใน ๙ แห่งคำสอนของพระศาสดา (นวังค-สัตถุศาสน์) คือการแสดงธรรมโดยวิธีถาม-ตอบ ทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังเพลิดเพลิด เร้าใจ ต่อคำถามและคำตอบหรือบทสนทนา ทำให้เข้าใจเนื้อหาธรรมและเรื่องราวต่างๆ ได้ง่ายขึ้น แม้หลังพุทธกาลประมาณ ๕๐๐ ปี ก็ได้มีการสนทนาธรรมแบบถาม-ตอบที่โด่งดังไปทั่วโลก คือการสนทนาระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสน ข้าพเจ้าได้ทำไว้ส่วนหนึ่งชื่อหนังสือว่า “อธิบายมิลินทปัญหา” ซึ่งปรากฏว่าได้รับการต้อนรับอย่างดีจากผู้อ่าน

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาต่อกุศลเจตนาของทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์ ประธานชมรมกัลยาณธรรม ซึ่งเป็นชมรมที่อำนวยประโยชน์อย่างกว้างขวางแก่พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ขอกุศลธรรมทั้งหลายที่เธอได้บำเพ็ญแล้ว รวมกันเป็นพลวปัจจัยคุ้มครองให้ทันตแพทย์หญิงอัจฉรา ผ่านพ้นอุปสรรคอันตรายทั้งหลายทั้งปวง ประสบแต่ความสุขสวัสดี เจริญในกุศลธรรมยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดกาลทุกเมื่อ

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

คำนำ

ข้าพเจ้าได้รับหนังสือเล่มนี้ ฉบับพิมพ์ก่อนหน้านี้จากคุณพ่อวศิน อินทสระ แต่ยังไม่มีเวลาศึกษา แต่ด้วยบุญที่มีโอกาสได้ฟังธรรมบรรยายชุดที่ ๑ ของท่าน ซึ่งชมรมฯ จัดทำ ในมงคลวาระ ๗๗ ปี เพชรแห่งธรรม เมื่อฟังถึงตอนที่ท่านตอบปัญหาจากประเทศอังกฤษ ก็รู้สึกประทับใจในความเมตตาของท่านที่ตอบทุกปัญหาอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ด้วยปัญญาและปฏิภาณที่เฉียบคมแห่งธรรมแท้ที่นับวันจะหาฟังได้ยากขึ้น จึงดำริว่าควรจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ครั้นเมื่อทราบว่ามีการจัดพิมพ์แล้ว ทั้งในตอนต้นเล่มนี้ยังมีปาฐกถาซึ่งเรียบเรียงจากที่คุณพ่อบรรยายแก่พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอคณะธรรมยุตทั่วประเทศ ก็ยิ่งชื่นชมในประเด็นคำถามและคำตอบที่ท่านนำเสนออย่างแยบคาย ถ่อมตนและซื่อตรงต่อพระสัทธรรม

ข้าพเจ้าเห็นว่าหนังสือนี้ควรจะเผยแผ่ให้ทั่วถึงในวงกว้าง ทั้งในวงของฆราวาสผู้สนใจและหมู่บรรพชิต จึงขออนุญาตจัดพิมพ์อีกครั้งเพื่อแจกไปตามห้องสมุดต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งรวมถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์และเรือนจำทั่วประเทศ เพื่อให้หนังสืออันทรงคุณค่านี้มีโอกาสถึงมือผู้อ่านมากขึ้น นอกเหนือจากการแจกเป็นธรรมทานแก่ผู้สนใจทั่วไป

ขอน้อมบูชาอาจริยคุณของคุณพ่อวศิน อินทสระ ปิยาจารย์ผู้ทรงคุณของปูชนียบุคคลผู้เป็นปราชญ์แห่งแผ่นดิน ท่านอุทิศเวลาเกือบทั้งชีวิตเพื่อเป็นดวงประทีปแห่งธรรมด้วยเมตตาอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ขอกุศลธรรมที่ข้าพเจ้าและชมรมฯ รวมถึงที่คุณพ่อได้บำเพ็ญมา จงเป็นพลวปัจจัยยังให้ถึงความบริสุทธิ์บริบูรณ์แห่งสรรพมงคลและมรรคผลนิพพานที่ท่านปรารถนาทุกประการ และขอพระสัทธรรมจงรุ่งเรืองในจิตใจของปวงสรรพสัตว์ชั่วกาลนาน เทอญ

ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์
ประธานชมรมกัลยาณธรรม

สารบัญ

ตอนที่ ๑ ปัญหาน่าสนใจทางพระพุทธศาสนา **๙**

๑. เรื่องพระสงฆ์เป็นกาฝากสังคม ๑๔

๒. เรื่องสันโดษกับการพัฒนาสังคม ๒๖

๓. เรื่องสมุทัยอริยสัจกับความก้าวหน้าของสังคม ๓๖

๔. เรื่องศีลทำให้ร่ำรวย (สีเลนะ โภคสัมปทา) ๔๘

๕. เรื่องพระชอบอ้างคัมภีร์ ๕๒

ตอนที่ ๒ ปัญหาจากประเทศอังกฤษ **๕๗**

๑. การบรรลุอรหัตผลเป็นไปได้หรือไม่ ทางที่จะให้บรรลุเป็นอย่างไร ๖๐

๒. มีวิธีใดที่จะผ่อนคลายความทุกข์ได้บ้าง นอกจากการบรรลุธรรม ๖๖

๓. การสวดมนต์ไม่รู้เรื่องและถูกบังคับให้สวดตามกฎของโรงเรียนบ้าง ตามประเพณีบ้าง มีประโยชน์อย่างไร ๗๐

๔. บุคคลจะพาใจให้รอดในเหตุการณ์ต่างๆ ได้หรือไม่ โดยไม่ต้องผ่านทางศีลและการสวดมนต์ ๗๔

๕. สาเหตุที่การเผยแผ่ศาสนาในเมืองไทย ได้ผลน้อย ๘๙

๖. มีคนพูดเสมอว่า คนเราเกิดมาใช้กรรม แต่ความจริงแล้ว คนเป็นผู้ทำกรรม สงสัยว่ากรรมมาก่อนคน หรือคนมาก่อนกรรม ๙๖

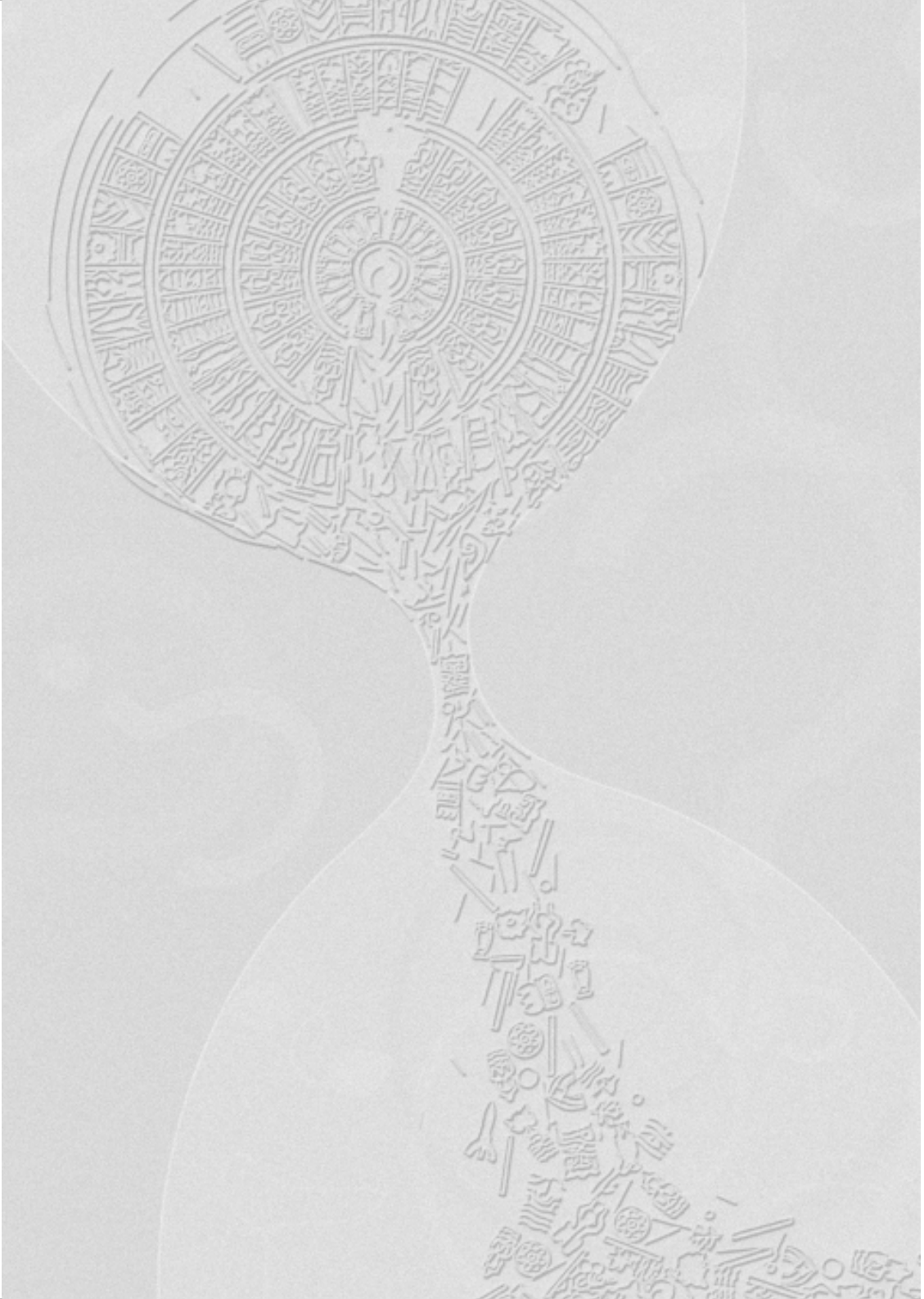
๗. ทำอย่างไรพุทธศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด ๑๐๘

ตอนที่ ๑

ปัญหาน่าสนใจทางพระพุทธศาสนา

บรรยายแก่พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอธรรมยุตทั่วประเทศ
ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๗

นมัสการพระคุณเจ้าที่เคารพ

กระผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้รับเกียรติให้มาแสดงความคิดเห็นบางอย่างในสังฆสมาคมแห่งนี้ ท่ามกลางท่านผู้ทรงศีลเจริญด้วยวัยวุฒิ คุณวุฒิ และดำรงอยู่ในเพศอันสูงเป็นที่เคารพสักการะของกระผมและสาธุชนทั่วไป นอกจากนี้ พระคุณเจ้าทั้งหลายในสมาคมนี้ ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอ บางท่านมีอาณาเขตปกครองหลายอำเภอ แปลว่าเป็นผู้ใหญ่ที่มีผู้อยู่ใต้ปกครองมาก มีภาระต้องรับผิดชอบมาก เป็นประโยชน์แก่ชนหมู่มาก บางท่านในที่นี้เป็นอาจารย์โดยตรงของกระผม บางท่านเป็นผู้ปูนอาจารย์หรือปูนอุปัชฌายะ

เมื่อเป็นเช่นนี้ กระผมจึงรู้สึกลำบากใจอยู่บ้างในการพูดวันนี้ ความลำบากประการแรกของกระผม ก็คือการหาเรื่องพูด เพราะท่านเลขาธิการคณะธรรมยุต คือท่านเจ้าคุณพระธรรมธัชมุนี[๑] บอกว่าพูดเรื่องอะไรก็ได้ การพูดเรื่องอะไรก็ได้ท่ามกลางท่านผู้ทรงศีลสมบูรณ์ด้วยวัยวุฒิคุณวุฒินั้น มิใช่เรื่องที่คนเล็กๆ อย่างกระผมจะทำได้โดยง่าย แต่พอปลงใจเชื่อว่าท่านทั้งหลายย่อมจะต้องมีเมตตากรุณาต่อศิษย์ หากกระผมพูดอะไรผิดพลาดไป คงได้รับอภัยธรรมจากท่านเป็นแน่แท้ ความที่จะต้องผิดพลาดนั้นอาจมีได้มาก เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง เพราะความรู้ไม่เพียงพอไม่ทั่วถึงบ้าง และเพราะประสบการณ์น้อยบ้าง

กระผมคิดว่า ถ้าจะพูดเรื่องปัญหาบางประการทางพระพุทธศาสนา ที่กระผมได้ประสบมาและตอบไปแล้ว น่าจะเข้าทีดี เป็นทำนองว่า ศิษย์ของท่านซึ่งเป็นตัวแทนคนหนึ่งของสถาบันศาสนาได้ออกไปคลุกคลีอยู่ในโลก ได้พบปัญหาที่มีคนถามเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหลายประการและได้ตอบไปแล้ว เมื่อมีโอกาสได้พบท่านอาจารย์ก็นำปัญหาและคำตอบเหล่านั้นมาเล่าให้ท่านอาจารย์รับทราบ เผื่อว่ามีข้อขาดตกบกพร่องอะไร ท่านจะได้ช่วยเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ขึ้น เป็นประโยชน์แก่การตอบปัญหาคราวต่อไป เพราะปัญหาเหล่านี้กระผมได้พบได้ยินได้ฟังอยู่เสมอในหมู่ชาวบ้าน โดยเฉพาะจากคนบางกลุ่มที่อ้างตนว่าเป็นคนสมัยใหม่ หรือกลุ่มก้าวหน้า

[๑] ประยูร สนฺตงฺกุโร ต่อมาได้เลื่อนเป็นสมเด็จพระญาณวโรดม มรณภาพแล้ว

๑

เรื่องพระสงฆ์เป็นกาฝากสังคม

ปัญหาแรกที่กระผมอยากจะนำมาเสนอในที่นี้ก็คือข้อกล่าวหาที่ว่า พระสงฆ์เป็นกาฝากสังคม (Social parasite) เหตุผลของเขาก็คือ พระสงฆ์ไม่ได้ผลิตปัจจัย ๔ ให้แก่สังคม มีแต่บริโภคปัจจัยของสังคมให้หมดสิ้นไปอย่างเดียว

ปัญหานี้ กระผมตอบว่า พระสงฆ์ไม่ได้เป็นกาฝากสังคม ตรงกันข้าม ท่านเป็นผู้มีประโยชน์ต่อสังคมมาก กระผมมีเหตุผลอธิบายให้เขาฟังดังนี้

๑. การผลิต

ที่เขากล่าวว่า พระสงฆ์ไม่ได้ผลิตอะไรให้แก่สังคม มีแต่บริโภคปัจจัยของสังคมอย่างเดียวนั้น กระผมชี้แจงว่า ตามหลักเศรษฐศาสตร์ การผลิตมี ๒ อย่าง คือ การผลิตโดยตรง (Direct production) และการผลิตโดยอ้อม (Indirect production) การผลิตโดยตรง เช่น

ชาวนาผลิตข้าว ชาวสวนผลิตผลไม้เป็นต้น อันจัดเป็นเครื่องบริโภค ส่วนเครื่องอุปโภค พวกอุตสาหกรในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ใหญ่บ้างเล็กบ้าง ช่วยกันผลิตขึ้น

จะเห็นได้ว่า ยังมีกลุ่มบุคคลอีกหลายพวกที่ไม่ได้ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคอะไรเลย เช่น ครู ทหาร ตำรวจ ข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรม กล่าวให้สั้นก็คือ นอกจากกสิกร อุตสาหกร และช่างก่อสร้าง ช่างเทคนิคแล้ว ใครได้ผลิตอะไรที่ต้องกินต้องใช้ให้แก่สังคมบ้าง ถ้ากล่าวหาว่าพระสงฆ์เป็นกาฝากสังคมเพียงเพราะไม่ได้ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคแล้ว พวกข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ครู นักเรียน พ่อค้า นักธุรกิจ จะไม่เป็นกาฝากสังคมไปหมดหรือ แต่เราต้องยอมรับว่าคนเหล่านั้นมีความจำเป็นในสังคม คือเป็นผู้ที่สังคมขาดเสียมิได้

เขากล่าวว่า บุคคลเหล่านั้นไม่ได้ผลิตโดยตรงก็จริง แต่ก็ได้ทำหน้าที่ของตน ต้องถือว่าเป็นผู้ผลิตโดยอ้อม ทำให้การผลิตของผู้ผลิตโดยตรงได้รับผลสมความมุ่งหมายคือจำหน่ายจ่ายแจกออกไป

กระผมกล่าวว่า **พระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ของท่านเหมือนกัน คือ การศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ และสั่งสอนประชาชนให้อยู่ในทางที่ถูกที่ชอบ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมเป็นอันมาก เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของสังคม**

อนึ่ง เมื่อพูดถึงผู้ทำงานก็มีอยู่ ๓ ประเภท คือ

๑. ผู้ทำงานโดยใช้แรงกาย (Skilled or Unskilled labour)
๒. ผู้ทำงานโดยใช้สมอง (Mental labour)
๓. ผู้ทำงานโดยรับผิดชอบ (Responsible labour)

จะเห็นว่า ใน ๓ อย่างนี้ พระทำได้ทุกอย่าง ทั้งใช้แรงกาย ใช้สมอง และรับผิดชอบ พระในชนบทนั้นต้องสร้างกุฏิวิหารเอง ทุบหิน เลื่อยไม้เอง

เขากล่าวว่า การศึกษาเล่าเรียนก็ตาม การปฏิบัติก็ตามของพระสงฆ์เป็นเรื่องส่วนตัวของท่าน ไม่มีส่วนทำให้สังคมดีขึ้น และที่ว่าพระสงฆ์มีหน้าที่สั่งสอนประชาชนนั้น ก็มีพระเพียงน้อยรูปเท่านั้นที่สั่งสอนประชาชนได้ นอกจากนั้นก็สอนไม่ได้ มีแต่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ที่คนอื่นทำไว้ เป็นกาฝากของพระด้วยกันอีกต่อหนึ่ง

เรื่องนี้กระผมชี้แจงว่า **การศึกษาเล่าเรียนของพระสงฆ์ ก็ทำนองเดียวกับการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน นิสิต นักศึกษาทั่วไป คือมองเผินๆ เสมือนหนึ่งว่าเป็นประโยชน์ส่วนตนในเบื้องต้น แต่เมื่อมองลงไปให้ลึกซึ้งก็จะเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย เพราะการศึกษาทำให้คนฉลาด ความฉลาดทำให้คนมีความสามารถเพิ่มขึ้น ความฉลาดสามารถของคนในชาติ ย่อมเป็นประโยชน์แก่ชาตินั้นเอง ชาติที่เจริญก้าวหน้ามากก็เพราะคนของเขาฉลาดสามารถมาก**

อนึ่ง การศึกษาเล่าเรียนของพระสงฆ์นั้น เป็นไปเพื่อความสงบ การประพฤติปฏิบัติของท่าน ก็เป็นไปเพื่อความสงบร่มเย็นของตนและของหมู่คณะ ความสงบสุขไม่เป็นที่ต้องการของสังคมและบ้านเมืองดอกหรือ? ความรอบรู้ ความสามารถ เมื่อได้รับการควบคุมโดยการปฏิบัติชอบหรือโดยศีลธรรมแล้ว ย่อมเป็นประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ชุมนุมชน พระสงฆ์ที่มีความรู้ดี ความสามารถดี ท่านก็ได้นำเอาความรู้ความสามารถเหล่านั้นมาใช้ในสังคมนั่นเอง สังคมได้อาศัยท่านเป็นอันมาก

คราวนี้ ที่ว่าพระสงฆ์ที่มีความสามารถสอนประชาชนได้ มีเพียงจำนวนน้อย ส่วนมากสอนไม่ได้เทศนาไม่เป็น ควรจะเหลือไว้เฉพาะพระที่สอนศีลธรรมแก่ประชาชนได้เท่านั้น นอกนั้นเป็นพระส่วนเกิน ไม่จำเป็น

ข้อนี้กระผมชี้แจงโดยยกเอาไม้ในป่าหรือในสวนมาเป็นอุปมา คือไม้ในป่าหรือในสวน ย่อมมีหลายพันธุ์ หลายขนาด หลายรุ่น ที่ให้ดอกให้ผลมาเต็มที่แล้ว แก่มากแล้ว รอวันตายก็มี ที่กำลังให้ดอกให้ผลก็มี ที่ยังหนุ่มก็มี อ่อนก็มี ซึ่งจะให้ดอกให้ผลและมีร่มเงาอันเย็นในกาลต่อไป ชาวสวนผู้ฉลาดย่อมถนอมไม้เหล่านั้นไว้ฉันใด พระสงฆ์ก็ฉันนั้น มีทั้งที่ได้ทำประโยชน์มามากแล้ว กำลังทำอยู่ และที่จะต้องรับภาระต่อไปในภายหน้า

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบได้กับทหาร พระก็เหมือนทหารของพระพุทธเจ้า ในสมัยพุทธกาลได้พระสารีบุตรเป็นแม่ทัพธรรม (ธรรมเสนาบดี) จริงอยู่ ทหารหมายถึงนักรบ กระผมเคยรับราชการทหารมาหลายปี ได้เห็นว่าทหารมีหลายเหล่า หลายพวก ต่างก็ทำงานไปตามหน้าที่ของตน แต่มีผลเกี่ยวข้องถึงกัน ทหารช่าง ทหารสายพลาธิการ (พวกภัณฑาคาริก) ทหารทำครัวหุงข้าว ทหารสื่อสาร ทหารยาม ทหารรบ ทหารฝ่ายเสนาธิการ ทหารสารบรรณ ทหารครู และทหารฝ่ายการเงิน เป็นต้น กองทัพต่างๆ ต้องประกอบด้วยทหารหลายพวกหลายเหล่าจึงเป็นกองทัพอยู่ได้

พระก็เหมือนกัน ย่อมต้องมีหลายพวก พระเทศนาบ้าง พระนักเรียนนักศึกษาบ้าง พระพิธีกรรมสวดศพสวดมนต์ฉันเพลบ้าง พระกวาดวัดสวดมนต์เฝ้าโบสถ์บ้าง พระก่อสร้างบ้าง กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มีส่วนยึดโยงกันให้สังคมพระเป็นอยู่ได้อย่างที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ จะว่าอะไรไม่สำคัญก็ไม่ได้ จะว่าอะไรสำคัญที่สุดก็พูดยาก รถยนต์คันหนึ่งแล่นไปได้เพราะส่วนประกอบมากมาย และส่วนประกอบเหล่านั้นต้องอยู่ในสภาพใช้การได้ ล้อมันมี ๔ ล้อก็จริง แต่พอยางแตกเสียเส้นเดียว อีก ๓ ล้อก็ไปไม่ได้ ล้อเรียบร้อย น้ำมันไม่มีไปไม่ได้ ล้อดี น้ำมันเต็ม พวงมาลัยหลุด ไปไม่ได้

ดังนั้น พระทุกจำพวกจึงเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน และเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกด้วย

๒. การบริโภคใช้สอย

เกี่ยวกับการใช้ปัจจัย ๔ กระผมได้ชี้แจงให้เขาเข้าใจว่า พระใช้ปัจจัย ๔ น้อยที่สุด **อาหาร** ก็ฉันเพียง ๒ มื้อ และเป็นอาหารธรรมดา ฉันเท่าที่มีที่ได้ ไม่มีอาหารราคาแพง สุรายาเมาเป็นอันงดเว้นเด็ดขาด ซ้ำบางรูปยังฉันอาหารมื้อเดียวเสียอีก การที่พระ ๒ แสนเศษงดอาหารมื้อเย็นอันเป็นอาหารหนักของคนทั่วไปเสียด้วยนั้น เป็นการประหยัดอาหารไว้เลี้ยงประชาชนวันละมิใช่น้อย และท่านทำอย่างนี้มาหลายศตวรรษแล้ว เห็นหรือไม่ว่าท่านเสียสละความสุขของท่านเพื่อสังคมเพียงใด การประพฤติพรหมจรรย์ของพระก็ช่วยสังคมในด้านการลดประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

เขาแย้งว่า ถ้าเอาคนจำนวน ๒ แสนไปทำนาทำสวนก็จะได้ผลิตผลไม่น้อยเหมือนกัน กระผมชี้แจงว่า เวลานี้นาและสวนของเรามีไม่พอให้คนทำอยู่แล้ว (เรื่องนี้มีรายละเอียดที่พูดกันมาก มีข้อเท็จจริงที่นำมายืนยันให้เห็นว่า การที่ให้ท่านอยู่อย่างพระทำหน้าที่สอนประชาชนดีกว่าอย่างแน่นอน ไม่นำมากล่าวในที่นี้ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องยืดยาวเกินไป)

เครื่องนุ่งห่ม พระก็มีน้อย มีเพียงพอใช้เท่านั้น และตัดเย็บอย่างง่าย สีเดียว เหมาะแก่การประหยัด ท่านมีจีวรเพียง ๓ ผืน ก็สบาย ห่มไปได้ทุกแห่งตั้งแต่ห่มฉันข้าวจนถึงเข้าเฝ้าพระราชา ส่วนพระเถระผู้ใหญ่บางท่านที่มีเหลือเฟือนั้นเป็นความจำเป็น เพราะ

ท่านเป็นหัวหน้าหมู่ ปกครองลูกน้องมาก ใครขาดเหลือท่านจะได้เจือจานได้ทันท่วงที

รองเท้าพระอย่างราคาแพงแล้วก็ ๓๐-๕๐ บาท เท่านั้น ส่วนของฆราวาสอย่างแพงก็ขึ้นไปถึง ๔๐๐-๕๐๐ ถึง ๑,๐๐๐ บาท ก็ยังมีเพียงน้ำมันใส่ผมยาสระผมของผู้ชายอย่างเดียว ปีหนึ่งๆ เราต้องเสียเงินตราออกนอกประเทศเท่าใด สิ่งนี้พระท่านไม่ได้ใช้เลย ท่านช่วยประหยัดให้เท่าไร

ที่อยู่อาศัย พระก็อยู่อย่างง่ายๆ เว้นเครื่องเฟอร์นิเจอร์ชนิดดีๆ กุฏิเรียบๆ ไม่ตกแต่งหรูหราอย่างคฤหัสถ์ ถ้าจะมีอยู่บ้างก็น้อยเหลือเกิน เหมือนเราเห็นคฤหาสน์ใหญ่โตหรูหราเพียงหลังสองหลังจะเอามาเป็นมาตรฐานตัดสินความเป็นอยู่ของคนไทยทั้งชาติหาได้ไม่ นอกจากนี้ กุฏิพระยังเป็นสมบัติส่วนกลาง ท่านอาศัยเพียงชั่วคราวและจะมีพระรูปอื่นๆ ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาอาศัยต่อไป

กระผมได้รู้จักคุ้นเคยกับพระเถระผู้ใหญ่หลายท่าน ซึ่งบริหารคณะสงฆ์อยู่ เห็นกุฏิของท่านก็เหมือนกับที่อยู่อาศัยของพระธรรมดา แม้พระเถระชั้นสมเด็จพระราชาคณะ ท่านก็อยู่กุฏิเดิมที่ท่านเคยอยู่เมื่อเป็นพระผู้น้อย เรื่องทำนองนี้จะหาไม่ได้ในหมู่ฆราวาส

ยาแก้โรค ท่านใช้ตามมีตามได้ และมีพระจำนวนไม่น้อยในชนบทที่ใช้ยาสมุนไพรอยู่ ท่านยังช่วยเหลือชาวบ้านเรื่องหยูกยาพวกนี้อีกด้วย

รวมความว่า เรื่องการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ของพระนั้น ท่านใช้น้อยกว่าฆราวาสมาก ท่านช่วยประหยัดปัจจัย ๔ ไว้ให้สังคมมาก ส่วนที่ท่านได้มาก็ได้มาด้วยความสมัครใจพอใจของพุทธศาสนิกผู้ศรัทธาถวาย มิได้เบียดเบียนบังคับขู่เข็ญหรือข่มเหงน้ำใจใครเลย ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด

๓. การทำประโยชน์แก่สังคม

ข้อนี้กระผมได้ชี้แจงให้เขาฟังว่า พระสงฆ์ได้ทำประโยชน์แก่สังคมไทยมากสุดจะพรรณนาได้ เบื้องแรกเราต้องยอมรับก่อนว่าเมืองไทยยังเป็นประเทศด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนา (Undeveloped or Developing country) ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังเป็นชาวไร่ชาวนาที่ยากจน ไม่อาจส่งลูกหลานให้ศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงได้เพราะขาดทุนทรัพย์ แม้เพียงประถม ๗ อันเป็นการศึกษาภาคบังคับก็ยังเรียนให้จบได้ยาก เด็กส่วนมากจึงจบแค่ประถม ๔ แล้วออกมาทำไร่ไถนา ดำเนินชีวิตแบบเดียวกับบรรพบุรุษของตนต่อไป

เด็กเหล่านี้บางคนมีมันสมองดี มีขีดแห่งความสามารถสูง แต่เพราะขาดโอกาส คือโอกาสไม่เอื้ออำนวยให้สมองและความสามารถของเขาพัฒนาไปได้เท่าที่ควรตามความเหมาะสม จึงเป็นเหมือนเพชรที่จมอยู่ในโคลนตม ในจำนวนเพชรเหล่านั้น บางเม็ดได้อาศัยพระสงฆ์นำไปเจียระไนให้ส่องแสงแวววาวขึ้น กล่าวคือนำไปเลี้ยงส่งเสียให้ศึกษาเล่าเรียนจนจบการศึกษาระดับสูง เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

บางคนพระสงฆ์นำมาบวชเป็นสามเณรและบวชอยู่ได้ตลอดไป เรียนได้เปรียญสูง ทรงสมณศักดิ์สูง มีหน้าที่บริหารคณะสงฆ์และทำประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างกว้างขวางทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งจะมีต่อไปในอนาคตอีกด้วย พระเถระผู้ใหญ่ที่ทำประโยชน์แก่สังคมอยู่เวลานี้ส่วนมากมาจากครอบครัวที่ยากจนแทบทั้งสิ้น บางคนบวชอยู่ไม่ได้ตลอดชีวิต สึกออกไปเป็นกำลังอันดีของชาติได้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติไม่น้อยเลย มีตัวอย่างให้ดูอยู่มาก

นอกจากนี้ ยังมีเด็กบางพวกที่พ่อแม่พอมีทุนจะส่งให้ศึกษาเล่าเรียนได้ แต่ขาดที่อยู่อาศัยพักพิงในขณะเล่าเรียน พ่อแม่ได้นำเด็กเหล่านั้นมาฝากวัดให้อยู่ในการอุปถัมภ์ดูแลของพระสงฆ์ ท่านช่วยดูแลอบรมสั่งสอนให้ประพฤติตนอยู่ในทางที่ดีที่ชอบ วัดในเมืองทั้งในกรุงและต่างจังหวัด จึงมักมีเด็กวัดจำนวนสูงกว่าจำนวนพระเสมอ บางรูปต้องเลี้ยงดูเด็กถึง ๑๕-๒๐ คน เด็กเหล่านี้คืออนาคตของชาติ พระและสถาบันสงฆ์ได้ช่วยสร้างอนาคตของชาติเพียงไรน่าจะพอมองเห็น ในการนี้รัฐได้คนดีมาใช้โดยลงทุนแต่เพียงเล็กน้อย

ที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งก็คือ **พระสงฆ์เป็นสื่อกลางระหว่างคนรวยกับคนจน** ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนในเมืองไทยนั้นยังมีอยู่มาก พระสงฆ์นี่แหละได้นำเอาทรัพย์สินของคนมั่งมีมาสู่คนจนให้ถึงมือคนจน โดยไม่ทำให้คนมั่งมีต้องเดือดร้อนแต่ประการใดเลย เขาทำด้วยความสมัครใจ แต่ผ่านทางพระสงฆ์ ตัวอย่างเช่น คนมั่งมีบริจาคทรัพย์สร้างกุฏิวิหารศาลาการเปรียญ เสนาสนสงฆ์สาธารณสถานให้แก่องค์การทางศาสนา คนจนได้เข้าอยู่อาศัยเช่น เด็กวัดเป็นต้น ส่วนพระเณรซึ่งส่วนมากมาจากครอบครัวที่ยากจนก็ได้อาศัยอยู่ศึกษาเล่าเรียนจนเป็นที่พอใจของตน ไม่เคยมีปัญหาเรื่องการไล่ที่อยู่ให้วุ่นวายอย่างที่ปรากฏเสมอในทางโลก คนมั่งมีสร้างแท็งก์น้ำถวายวัด เด็กยากจนได้อาศัยใช้ดื่ม พระสงฆ์จึงเป็นสื่อกลางระหว่างคนรวยกับคนจน ได้นำเอาทรัพย์สินของคนรวยมาสู่คนจนโดยวิธีละมุนละม่อมและฉลาด ถ้าเปรียบด้วยรถยนต์ พระสงฆ์เป็นเหมือนเพลาหรือคานรถที่ยึดล้อทั้ง ๔ ไว้ให้วิ่งไปด้วยกันได้

มองทางด้านวัตถุโบราณสถาน ศิลปกรรมอันเป็นที่เชิดหน้าชูตาบ้านเมืองส่วนมากก็เป็นวัด หรือศาสนสถาน เช่น วัดพระแก้ว-มรกตและวัดเบญจมบพิตร เป็นต้น ชาวต่างประเทศมาเที่ยวเมืองไทย สิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือการไปชมวัด

รวมความว่า พระสงฆ์และสถาบันทางศาสนานั้นมีคุณค่าแก่คนไทย สังคมไทย อย่างสุดจะพรรณนาได้ พระสงฆ์จึงมิใช่กาฝากสังคมอย่างแน่นอน ท่านเป็นประโยชน์แก่สังคม ท่านเป็นผู้เสียสละ

ผู้ที่เคยบวชแล้วย่อมประจักษ์ได้ดีว่า ความเป็นอยู่อย่างพระสงฆ์นั้นต้องอดทนเพียงใด ต้องเสียสละเพียงใด

ถ้าจะมีพระบางรูปที่ประพฤติชั่วจนเป็นกาฝากสังคมไปบ้าง ก็ยังมีจำนวนน้อยกว่าฆราวาสที่เป็นกาฝากสังคมมากมายนัก และกาฝากฆราวาสนั้นเป็นมหันตรายแก่สังคมและประเทศชาติศาสนาอย่างยิ่งทีเดียว

พระสงฆ์เป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ยอดเยี่ยม ทำมานาน แต่ท่านทำอย่างเงียบๆ ไม่ได้โฆษณาทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือจอโทรทัศน์ คนที่มีใจเป็นธรรมก็ย่อมเห็นว่า ท่านได้ทำประโยชน์ให้แก่ชาติเพียงใด ถ้าได้พบสถิตินักเรียนนักศึกษาที่อาศัยพระอยู่อย่างสงบสุขทั่วราช-อาณาจักรแล้ว จะเห็นได้ว่า พระท่านได้ทำคุณประโยชน์แก่อนุชนของชาติเพียงไร

ที่พูดมานี้เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ยังมีตกหล่นอยู่อีกมาก เช่นประโยชน์ที่ท่านทำแก่คนวัยชราเป็นต้น คนวัยชรามักต้องการความสงบสุข และที่พึ่งทางใจ ก็ที่ใดเล่าจะให้ความสงบสุขเท่ากับวัด และใครเล่าจะเป็นเพื่อนคุยของคนชราดีเท่าพระ

กระผมได้ยืนยันกับเขาไปว่า กระผมยังเชื่อมั่นอยู่ในสังฆคุณและคุณค่าของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย และยืนยันว่าพระพุทธ-ศาสนาจะดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าขาดพระสงฆ์

๒

เรื่องสันโดษ กับการพัฒนาสังคม

คราวนี้มาถึงเรื่องที่ ๒ อันนับได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่เหมือนกัน และพูดกันมากในสังคมฆราวาส คือเรื่องสันโดษ เขาเห็นว่า หลักธรรมเรื่องสันโดษเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคมหรือประเทศชาติ เพราะถ้าคนเรายินดีพอใจตามมีตามได้เสียแล้ว ความเจริญรุดหน้าของสังคมและชาติย่อมมีไม่ได้

ในเรื่องนี้ กระผมได้อธิบายให้เขาฟังดังต่อไปนี้

ตามตัวอักษร **สันโดษ** แปลว่า **“ความยินดี”** หรือ **“ความพอใจ”** ยินดีหรือพอใจอะไร? ตอบว่า ยินดี พอใจในปัจจัย ๔ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น

สำหรับพระภิกษุ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ยินดี หรือพอใจในปัจจัย ๔ ตามมีตามได้ ไม่ให้โลภมาก ทั้งนี้เพราะพระต้องเลี้ยงชีพและเป็นอยู่ด้วยการอาศัยผู้อื่น ประกอบอาชีพเพื่อแสวงหาปัจจัย ๔ เองไม่ได้ อีกประการหนึ่ง ความเป็นอยู่ของพระ จุดประสงค์เพื่อ

กำจัดกิเลส ความโลภมากในปัจจัย ๔ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อจุดประสงค์นั้น พระต้องอยู่ง่าย กินง่าย

สำหรับฆราวาส พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ยินดี หรือพอใจในปัจจัย ๔ เฉพาะที่ได้มาโดยชอบธรรม ไม่ให้พอใจสิ่งที่ได้มาโดยทุจริต ไม่ทรงห้ามเรื่องการเพิ่มพูนทรัพย์สมบัติโดยทางที่ชอบ แต่ทรงเตือนให้รู้จักประมาณบ้าง เพื่อไม่ให้โลภจัดเกินไป จนไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี อันเป็นเหตุนำตนไปสู่ความเสื่อมในบั้นปลาย และเพื่อจะได้เอาเวลาไปใช้ทางแสวงหาปัญญาและคุณธรรมบ้าง ไม่ทุ่มเทไปในการหาปัจจัย ๔ แต่ประการเดียว เพราะปัญญาและคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีค่าสูงสำหรับชีวิต

สันโดษเป็นธรรมป้องกันการขโมย การฉ้อโกงด้วยวิธีต่างๆ ผู้ที่ต้องขโมยและแสวงหาทรัพย์โดยทางทุจริต ก็เพราะไม่มีสันโดษนั่นเอง

ต่อมา พระอรรถกถาจารย์ได้แยกสันโดษละเอียดออกไปอีก เช่น

๑. สันโดษตามที่ได้ (ยถาลาภสันโดษ) หมายความว่า รู้จักพอใจสิ่งที่ตนได้มาเสียบ้าง สิ่งที่ได้มาด้วยความพยายามของตนแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม ความพอใจย่อมเป็นพื้นฐานหรือบันไดให้เราก้าวต่อไปอีก ตัวอย่างเช่น นักเรียนคนหนึ่งพอใจหรือยินดีในวิชาวิทยาศาสตร์ เขาย่อมเอิบอิ่มใจเมื่อได้เรียนวิทยาศาสตร์ ได้ความรู้

ทางวิทยาศาสตร์มาวันละเล็กละน้อยก็ชื่นชมยินดีต่อสิ่งที่ตนได้มา บุคคลพอใจในสิ่งใด เขาย่อมก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งในสิ่งนั้น ความพอใจเป็นพลังหนุนให้เกิดความพยายาม ความไม่พอใจทำให้คนเหนื่อยหน่ายระอิดระอา

โปรดอย่าลืมว่า สันโดษข้อนี้ ท่านไม่ห้ามการแสวงหาเพื่อให้ทรัพย์สินเพิ่มพูนขึ้น หรือความรู้ความสามารถดีขึ้น พระพุทธเจ้าทรงยกย่องสรรเสริญผู้มีความเพียรมาก แต่ขอให้ทำไปในทางสุจริต ทรงเร่งเร้าให้ขวนขวายตั้งตัวให้ดี และมีคุณธรรมสูงยิ่งๆ ขึ้นไป จนถึงที่สุด

๒. สันโดษตามกำลัง (ยถาพลสันโดษ) คือพอใจตามกำลังความสามารถของตนจะหามาได้ รู้จักพึ่งตัวเอง ไม่คอยแต่กำลังของผู้อื่น แต่เมื่อมีกำลังมากขึ้น ย่อมหาได้มากขึ้น

นักเรียนที่ทุจริตในการสอบ ก็เพราะขาดสันโดษข้อนี้ บางคนทุจริตมาจนเคยตัว อกุศลกรรมหนาแน่นขึ้นทุกวันทุกปี พอปีสุดท้ายจะสำเร็จอยู่แล้ว กรรมการสอบจับได้ ถูกไล่ออก น่าเสียดายเวลา กำลัง เงินทองที่เสียไปแล้วในการเรียน นอกจากนี้ยังมีประวัติด่างพร้อยติดตัวไปด้วย ถ้าเขารู้จักสันโดษตามกำลังของตน คือมีกำลังสติปัญญาเท่าใดก็สอบไปเท่านั้น ไม่ยอมทุจริตในการสอบ ผลร้ายย่อมไม่เกิดขึ้นในชีวิตของเขา เขาอาศัยความเพียรพยายามของตน นำตนไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้

คนที่พยายามทำทุกอย่างสุดกำลังความสามารถ คนอย่างนี้ย่อมไม่ตกอับ แม้จะพลาดพลั้งไปบ้างตามธรรมดาของชีวิต ก็ย่อมกลับตั้งตนได้ใหม่ สัตว์ตกหลุมตกบ่อแล้ว ยังตะเกียกตะกายเพื่อขึ้นมาสุดความสามารถของมัน ไฉนเล่ามนุษย์เราซึ่งมีคุณสมบัติเหนือสัตว์อื่น จะไม่พยายามเพื่อเอาชนะอุปสรรคแห่งชีวิต เมื่อได้พยายามจนสุดความสามารถแล้ว แม้ไม่สำเร็จใครจะติเตียนบุคคลเช่นนั้น คนไม่พยายามตามกำลังของตนต่างหากที่ควรถูกติเตียน

๓. พอใจตามสมควร หรือตามความเหมาะสมแก่ตน (ยถา-สารุปปสันโดษ) หมายความว่า อะไรๆ ไม่สมควรแก่ตน ก็ไม่ฟุ้งซ่านไปอยากได้สิ่งอันไม่ควรแก่ตนนั้น ข้อนี้ต้องใช้ปัญญาตรองด้วยตนเองว่า อะไรควรแก่ตน อะไรไม่ควรแก่ตน บุคคลไปรับสิ่งอันไม่ควร ไม่เหมาะสมแก่ตนเข้า ย่อมนำภัยมาสู่ตน ทำให้เดือดร้อนภายหลังได้ แม้สิ่งที่ควรแล้ว ท่านยังสอนให้รู้จักประมาณ ตัวอย่างเช่น อาหารอันควรบริโภคก็ควรบริโภคแต่พอประมาณ วาจาที่ควรพูดก็พูดแต่พอประมาณ

นอกจากสอนให้สันโดษในการแสวงหา (คือให้แสวงหาแต่ในทางสุจริต) แล้ว ท่านยังสอนให้สันโดษในการรับอีกด้วย แม้จะมีผู้ให้ ก็ไม่รับเกินประมาณ จนน่าเกลียด อันแสดงอุปนิสัยแห่งผู้โลภจัด (อติโลโภ หิ ปาปโก - ความโลภจัดเป็นความเลวทราม) และไม่รับของผิดกฎหมายไม่รับสินบนเป็นต้น ท่านสอนให้สันโดษในการบริโภคใช้สอยอีกด้วย คือบริโภคปัจจัย ๔ แต่พอประมาณ ไม่มากเกิน ไม่น้อยเกิน

สันโดษไม่ใช่พวกเดียวกับความเกียจคร้าน หรือการไม่ทำอะไร ในพระสูตรหลายแห่ง พระพุทธเจ้าทรงสอนสันโดษและความเพียรไว้ในที่แห่งเดียวกัน[๑] แสดงว่าทรงยกย่องทั้งสันโดษและความเพียร

สังคมใดไม่มีสันโดษ สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยคนทุจริตคดโกง อย่างนี้ดีหรือ? หัวใจที่มีสันโดษเท่านั้น จึงจะเหมาะแก่การปลูกฝังคุณธรรมอื่นๆ สังคมพัฒนาไปได้โดยยากเพราะคนขาดสันโดษต่างหาก หาใช่เพราะคนมีสันโดษไม่ คนสันโดษแอคตีฟ (Active) กระตือรือร้นอยู่เสมอ ไม่รู้จักความเกียจคร้าน

อนึ่ง คนมีสันโดษเท่านั้น จึงจะทำความดีได้ยั่งยืน ไม่จืดจาง และทำความดีด้วยความสุจริตใจ

พวกขโมย ฉกชิง วิ่งราว เป็นพวกขาดคุณธรรมคือสันโดษ สังคมต้องวุ่นวายเดือดร้อนเพราะคนพวกนี้เพียงไร เห็นกันอยู่แล้ว ปัจเจกชนและสังคมต้องสะดุ้งหวาดเสียว เพราะมนุษย์ผู้ไม่สันโดษพวกนี้เพียงใด

การลงทุนทางเศรษฐกิจในลักษณะเสียเปล่า (เช่น การสร้างรั้วบ้าน การทำเหล็กดัด ลูกกรงติดหน้าต่าง กุญแจ...) เพื่อป้องกันทรัพย์สินให้ปลอดภัยจากคนผู้ไม่สันโดษพวกนี้แต่ละปีมีมากเพียงใด

[๑] เช่นในมงคลสูตร นาถกรณธรรมสูตร ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการเป็นต้น

แผ่นดินต้องเสียงบประมาณให้กรมตำรวจ กรมราชทัณฑ์ ฯลฯ เพราะคนพวกนี้แต่ละปีเท่าใด ถ้าไม่มีขโมย ไม่มีการเบียดเบียนกัน คนในสังคมมีคุณธรรมดี การพัฒนาสังคมย่อมเป็นไปโดยเรียบร้อย รวดเร็ว เพราะไม่มีอุปสรรค การพัฒนาประเทศนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ คน หรือทรัพยากรบุคคล ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า Human resource

สังคมไทยเวลานี้ เรากำลังขาดทรัพยากรบุคคลอย่างมาก เรามีคนดีไม่ค่อยพอในทุกๆ วงการ ถ้าเราไม่สามารถผลิตคนดีขึ้นให้เพียงพอแก่ความต้องการได้แล้ว แม้ทรัพยากรอย่างอื่นจะมีเพียงพอก็ไม่อาจพัฒนาสังคมได้ ยิ่งกว่านั้นจะกลายเป็นผลร้ายเสียอีก คือทรัพยากรเหล่านั้นจะถูกใช้เป็นเครื่องมือของคนชั่วมาทำลายสังคมให้ทรุดโทรมย่อยยับ จิตใจของคนในสังคมนั่นแหละคือลักษณะที่แท้จริงของสังคมนั้น

การสร้างคนให้เป็นคนดี มีประโยชน์แก่สังคมนั้น เป็นงานหนักทำได้ยากมาก (ถ้าเปรียบการสร้างคน เหมือนการปลูกสร้างสิ่งอื่น เช่น บ้านเรือน หรือต้นไม้ คุณธรรมคือสันโดษนี่แหละเป็นเหมือนการปราบพื้นที่ให้เรียบร้อยเหมาะสมแก่การปลูกสร้างนั้นๆ คุณธรรมทั้งหลายย่อมเจริญงอกงามในหัวใจของคนผู้มีสันโดษ ขอให้เรารู้จักสันโดษให้ดีเท่านั้น) แต่ถ้าทำได้สำเร็จก็มีผลยั่งยืนกว่าการสร้างสิ่งใดๆ เพราะย่อมมีการสืบต่อเชื้อสายส่งทอดกันไปตามลำดับ ที่เรียกว่า “เชื้อไม่ทิ้งแถว” หรือ “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น”

การช่วยกันสร้างเยาวชนให้มีธรรม จึงมีความหมายเท่ากับการสร้างอนาคตของชาติให้รุ่งเรืองดีงาม เบื้องแรกต้องสอนให้เขารู้จักสันโดษเสียก่อน ให้ประพฤติตนอยู่ในธรรม คือ สันโดษและความเพียรพยายาม ความพยายามที่ไม่มีสันโดษควบคุมย่อมเกินพอดี และนำไปสู่ทางที่ผิดได้ง่าย ล่อแหลมต่ออันตราย เหมือนรถ

ไม่มีห้ามล้อหรือเบรคแตก ย่อมวิ่งเลยขีดที่ต้องการไป บังคับให้หยุดไม่ได้ตามปรารถนา

การแก่งแย่งแข่งดีกันในหมู่ผู้ใหญ่ จนถึงต้องทำลายกัน ใส่ร้ายป้ายสีกัน การทุจริต และมิจฉาชีพต่างๆ ที่ระบาดอยู่ในสังคม จนถึงกับสังคมต้องพิการวุ่นวายอย่างทุกวันนี้นั้น ก็เพราะหัวใจของคนเหล่านั้นขาดสันโดษ มุ่งเอาแต่จะได้ ไม่คำนึงถึงผิดชอบชั่วดีอย่างไร ความเห็นแก่ตัวของผู้มีอำนาจ การกอบโกยฉวยโอกาสของพ่อค้านักธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนส่วนมาก ความเร่าร้อนใจเพราะโลภจัด ได้เท่าไรไม่รู้จักพอ จนกลายเป็นมัวเมาในวัตถุ ทะเยอทะยานจนเกินกำลังความสามารถของตน ได้มาโดยสุจริตไม่ทันใจ ต้องลงมือประกอบการทุจริตต่างๆ เพื่อสนองความอยากอันเผาลนจิตใจอยู่ ดำเนินชีวิตไปอย่างไร้เหตุผล เพราะความโลภเข้ามาบดบังปัญญาจักษุเสียแล้ว เห็นสิ่งอันไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ จึงทุ่มชีวิตทั้งชีวิตลงไปเพื่อแสวงหาสิ่งอันไม่เป็นสาระ ซึ่งตนเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสาระนั้นอย่างน่าเสียดาย ก็เพราะขาดสันโดษนั่นเอง

เพราะความไม่รู้ เขาได้ละเลยทอดทิ้งคุณค่าอันแท้จริงของชีวิต (Intrinsic value of life) แล้วไปพะวงหลงใหลอยู่กับคุณค่าชั้นรองหรือคุณค่าปลอมของชีวิต (Extrinsic value of life)

อะไรคือคุณค่าอันแท้จริงของชีวิต? คุณธรรมหรือคุณงามความดี จิตใจที่ได้รับการอบรมให้ผ่องแผ้ว อุปนิสัยอันดีงาม ความกล้าหาญและความซื่อสัตย์

ส่วนชื่อเสียง ความมั่งคั่งร่ำรวย เกียรติอันระคนด้วยบาปในสังคม ความยิ่งใหญ่ของวงศ์ตระกูล ความสุขอันเจือด้วยความเพลินในอารมณ์อันน่าใคร่ต่างๆ ล้วนเป็นคุณค่าปลอมของชีวิตทั้งสิ้น

เป็นที่น่าเสียดายว่า คนส่วนมากพากันหลงใหลใฝ่ฝันอยากได้คุณค่าปลอมแห่งชีวิตมากกว่าคุณค่าจริง ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งมาจากเขาไม่รู้ เพราะไม่ได้สนใจศึกษา หรือขาดผู้แนะนำที่ดี หรือเพราะอุปนิสัยของเขาไม่เพียงพอที่จะรู้คุณค่าอันแท้จริงของชีวิตได้

คุณธรรมเป็นสิ่งเลอเลิศแห่งอุปนิสัย ซึ่งต้องการการปลูกฝังและต้องอาศัยเวลา ต้องทำกันด้วยความอดทนและใจเย็น

จิตใจของผู้ใด ได้รับการหล่อหลอมแล้วด้วยคุณธรรม มีธรรมหยั่งลงแล้วในดวงจิต ใครมาทำลายรื้อถอนคุณธรรมของผู้นั้นโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ตาม ย่อมเป็นบาปอันหนัก

กระผมได้ยืนยันกับเขาว่า สันโดษเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ เป็นไปเพื่อความเจริญสุข ทั้งแก่ปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติ สันโดษไม่ได้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคมเลยแม้แต่น้อย ความไม่สันโดษต่างหากที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคม

๓

เรื่องสมุทัยอริยสัจ กับความก้าวหน้าของสังคม

เรื่องต่อมาคือเรื่องอริยสัจ ข้อสมุทัย คือตัณหาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์นั้น เขากล่าวว่า คนเราถ้าไม่มีตัณหาคือความทะยานอยาก - อยากมี อยากได้ อยากเป็นเสียแล้ว ความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว และความก้าวหน้าในวิทยาการต่างๆ จะต้องหยุดชะงักลงหมดสิ้น ตัณหาย่อมเป็นแรงกระตุ้นให้คนก้าวไปข้างหน้า เมื่อสิ้นตัณหาคือความทะยานอยากเสียแล้ว ชีวิตก็ซบเซาไม่ก้าวหน้าอีกต่อไป

เรื่องนี้ กระผมได้จับเอาตอนปลายมาตอบก่อน คือตอบว่าแน่นอน ชีวิตของบุคคลเช่นนั้นไม่ก้าวหน้าอีกต่อไป เพราะเขาได้ก้าวมาจนสุดสายแล้ว มรรคาแห่งชีวิตไปสิ้นสุดลงตรงที่สิ้นตัณหา เขาได้ทำลายเพื่อนคือตัณหาเสียแล้ว ไม่ต้องท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่อีกต่อไป แม้องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองก็มาสิ้นสุดการเดินทางในสังสารวัฏเอาตอนที่สิ้นตัณหานี้เอง

แต่การคิดว่าคนไม่มีตัณหาแล้วไม่ทำอะไรนั้นเป็นความเข้าใจผิด ดูพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง หลังจากได้เอาชนะตัณหาอย่างเด็ดขาดแล้ว เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ใหญ่หลวงแก่โลกเพียงใด เห็นอยู่แล้ว ทรงทำงานติดต่อกัน ๔๕ ปี ด้วยความบากบั่นมั่นคง ด้วยความหวังดีต่อมนุษยชาติอย่างจริงจัง และจริงพระทัยที่สุด

การที่พระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงว่าตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์นั้น เป็นการเผยความจริงออกมาให้เห็น เสมือนหมอบอกเหตุแห่งโรคแก่คนไข้และให้เว้นของแสลงเสีย แต่คนไข้ติดอกติดใจในของแสลงอยู่ จึงหาเชื่อฟังหมอไม่ เขาคงกินของแสลงไปกินยาไป ในที่สุดโรคก็ไม่หาย

อนึ่ง เปรียบเหมือนผู้หวังดีบอกว่า เหล้าใครกินเข้าก็ต้องเมา เมาแล้วก่อให้เกิดโทษหลายอย่าง พูดสั้นๆ ว่า เหล้าเป็นเหตุให้เมา นั่นคือเขาเผยความจริงออกมา แต่คนจะดื่มเหล้ากลับไปเป็นห่วงโรงงานสุราว่า ถ้าพากันเลิกเหล้าเสียหมด โรงงานสุราจะล่มจม แทนที่เขาจะห่วงตัวเองกลับไปเป็นห่วงโรงงานสุรา

ทำนองเดียวกับบางคนบอกว่า ถ้าคนเราไม่มีตัณหาในการสืบพันธุ์เสียแล้ว โลกนี้ก็จะว่างเปล่า มนุษยชาติจะสูญพันธุ์ เขาเป็นห่วงโลกเป็นห่วงพันธุ์ของมนุษย์เหลือเกิน แต่ไฟตัณหาซึ่งจี้เขาให้เร่าร้อนอยู่ทุกวันทุกคืนนั้นเขากลับไม่สนใจจะดับ

พูดให้ต่ำลงมาอีก ขอให้เขาพิจารณาด้วยใจเป็นธรรม เห็นหรือไม่ว่า ความทุกข์ทรมานส่วนบุคคล ความผิดหวัง ความตรอมใจ ความเศร้าโศกพิไรรำพัน การต้องฆ่าตัวตาย และความวุ่นวายของสังคมอันเนื่องด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนกันนั้นสืบเนื่องมาจากตัณหาในกาม ในความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ใช่หรือไม่

กามตัณหา (Sensual pleasure) คือความหลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ได้สร้างความทุกข์ทรมานให้แก่มนุษย์เพียงใด

ภวตัณหา (Craving for existence) คือความอยากเป็นอยากมีอำนาจเหนือผู้อื่น ทำให้มนุษย์ต้องแก่งแย่งรบราฆ่าฟันประหัตประหารกันเพียงใด ตั้งแต่บรรพกาลมาจนบัดนี้

การทำงานของคนมีตัณหาเป็นเครื่องย้อมใจนั้นย่อมเจือด้วยความหลงและความเห็นแก่ตัว เหมือนการไหลของน้ำโสโครก แม้จะตักมาดื่มพอดับความกระหายได้บ้างก็จริง แต่มันเจืออยู่ด้วยโรคภัยมากมาย สังคมของมนุษย์ที่มีตัณหาเป็นเครื่องนำทางนั้น จะพัฒนาไปเพียงใดก็หาได้พ้นไปจากความทุกข์ความร้อนใจไม่ ดูตัวอย่างสังคมมนุษย์ในปัจจุบันก็พอจะเห็นได้

ความเมาในวัตถุ อันอยู่ในขอบเขตของกามตัณหานั้น ได้ก่อความวุ่นวายทุกข์ร้อนให้แก่มนุษย์ผู้เมาเพียงใด ปรากฏชัดอยู่แล้ว คนส่วนมาก พอพูดถึงความเมา กระแสจิตก็เพ่งเล็งไปที่การเมาเหล้า แต่ความจริงแล้ว ยังมีความเมาอีกอย่างหนึ่งซึ่งครอบงำใจของคน

ทั่วโลกอยู่ นั้นคือการมัวเมาในวัตถุ (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส) คนทั้งหลายมองไม่ค่อยเห็น มันเป็นศัตรูที่ซ่อนเร้นเข้ามาเงียบๆ ถือโอกาสที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นเพราะอยู่ในที่มืดนั่นเอง ห้ำหั่นย่ำยีบังคับบัญชาชีวิตให้ลอยไป กระเสือกกระสนไปในกระแสแห่งตัณหา (ตณฺหาโสตํ) อันเชี่ยวกราก เพราะปราศจากการขัดขวาง มนุษย์ส่วนมากต้องตามใจมัน เพราะเป็นทาสของมัน

การแข่งขันกันในเรื่องวัตถุ และความมี ความเป็น ว่าใครจะเหนือใคร ใครจะมีบ้านใหญ่กว่า มีรถยนต์คันใหญ่กว่า มีเงินในธนาคารมากกว่า มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์กว่า ใครจะกินครึ่งทิ้งครึ่งได้มากกว่า นั้นเป็นการแสดงออกของความเมาในวัตถุ ยอมให้มันมีอำนาจเหนือชีวิตจิตใจ การมีวัตถุมากกว่าถูกถือเอาเป็นจุดหมายของชีวิต ทั้งๆ ที่มันมีคุณค่าแก่ชีวิตเพียงเล็กน้อย หรืออาจเป็นเครื่องทำลายชีวิตของคนบางคนด้วยซ้ำไป

ปรัชญาสมัยปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า ทุกๆ ครั้งที่มีตัณหา ความทุกข์ก็เกิดขึ้นมา (A feeling of wants or desires is always painful.) แต่มันอาจกระเพื่อมอยู่ภายใน คนทั่วไปจะเห็นก็ต่อเมื่อมันเกิดขึ้นรุนแรงมากแล้ว

น้ำในตุ่ม แม้จะมองดูผิวน้ำใสน่าดื่ม แต่ถ้ามีหนูตายนอนอยู่ก้นตุ่ม เชื้อโรคย่อมแพร่กระจายขึ้นมาบนผิวน้ำด้วย เป็นอันตรายแก่ผู้ดื่ม ฉันใด เชื้อคือตัณหาแพร่กระจายอยู่ในใจของคนใด คนนั้นย่อมมีความสงบสุขที่แท้จริงไม่ได้ ฉันนั้น การกระทำของเขาแม้มองดูผิวเผินจะเห็นเป็นความเสียสละปานใดก็ตาม แต่ตามความเป็นจริงแล้วย่อมมีความเห็นแก่ตัวเจือปนอยู่ด้วย

ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ความเจริญของชาวโลกหรือของโลกสมัยใหม่ แม้จะรุดหน้าไปในสาขาวิชาการต่างๆ มากมายก็จริง แต่มนุษย์ก็หาได้พ้นจากความทุกข์ความกังวลไม่ ตรงกันข้าม ความทุกข์ความกังวลกลับติดตามพัวพันไปอย่างใกล้ชิด วิกฤตการณ์อันมีอยู่ทั่วโลกเวลานี้ ฟ้องตัวเองอยู่แล้วว่า โลกที่เจริญขึ้นเพราะแรงตัณหาเป็นเครื่องผลักดันนั้นมีผลเป็นอย่างไร

พระพุทธเจ้าก็ทรงมีความปรารถนา

มีผู้กล่าวว่า แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังมีความต้องการยังมีความปรารถนา เช่นต้องการเผยแผ่พระธรรมของพระองค์ ต้องการอยากให้สาวกของพระองค์เป็นคนดี ถ้าปราศจากความอยากความต้องการเสียแล้ว ศาสนาพุทธจะตั้งขึ้นไม่ได้ และเจริญต่อมาจนถึงบัดนี้ไม่ได้ จะว่าอย่างไร?

คำถามนี้ ชักนำมาสู่จุดที่กระผมต้องการ คือมาถึงจุดสำคัญแล้ว กระผมได้ขอร้องให้เขาระลึกถึงคำจำกัดความของตัณหาที่พระพุทธเจ้าทรงให้ไว้เองในอริยสัจว่า **ตัณหาอันจะนำไปสู่ทุกข์นั้นต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้**

๑. ทำให้เกิดภพใหม่ ชาติใหม่ หรือเป็นไปเพื่ออย่างนั้น (โปโนพภวิกา)

๒. ระคนด้วยความเพลินและความใคร่ (นนฺทิราคสหคตา)

๓. หลงใหลมัวเมาในสิ่งนั้นในอารมณ์นั้น (ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี)

ความปรารถนา ความต้องการของพระพุทธเจ้าที่มีต่อมนุษย-ชาตินั้น ตรงกันข้ามกับลักษณะดังกล่าวนี้โดยสิ้นเชิง พระองค์ทรงชักชวนมนุษยชาติไปในทางที่สวนกันกับความเมา คือให้ย่ำยีความเมา (มทนิมฺมทโน) ให้กำจัดความกระหาย (ปิปาสวินโย) ให้ถอนอาลัย (อาลยสมุคฆาโต) ให้ตัดวัฏฏะ (วฏฺฏูปจฺเฉโท) ให้สิ้นตัณหา (ตณฺหกฺขโย) ให้สำรอกความใคร่ (วิราโค) ให้ดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์ (นิโรโธ) ที่เรียกสั้นๆ ว่านิพพาน (นิพฺพานำ)

เมื่อเป็นดังนี้ **อะไรคือแรงผลักดันให้พระพุทธเจ้าทรงทำงานเพื่อประโยชน์สุขของมวลชนและโลกอย่างไม่รู้จักเบื่อหน่ายจืดจาง คำตอบคือ พระมหากรุณาอันเปี่ยมอยู่ในพระทัยของพระองค์ จะเรียกว่าความปรารถนาก็ได้ แต่เป็นความปรารถนาที่บริสุทธิ์ที่สุด เรียกในทางปรัชญาว่า รูปแบบแห่งความปรารถนา หรือความต้องการที่บริสุทธิ์ที่สุด (The purest form of desire) ไม่เจือด้วยตัณหา เหมือนการไหลแห่งกระแสน้ำที่บริสุทธิ์สะอาด ไม่มีเชื้อโรคเจืออยู่เลย ให้คุณแก่ผู้ดื่มแต่ประการเดียว**

คนส่วนมาก เข้าใจผิดว่า ถ้าไม่มีกิเลสเสียแล้วจะซบเซาเฉื่อยชาทำอะไรไม่ได้ แต่ความจริงกลับตรงกันข้าม คนยิ่งมีกิเลสน้อยเท่าใดยิ่งแอคตีฟ (Active) มากขึ้นเท่านั้น ความจริงแบบนี้ทางปรัชญาเรียกว่า ความจริงแบบพาราดอกซ์ (Paradoxical truth) มันสวนทางกับความรู้สึกของสามัญชนทั่วไป ที่ทำอะไรสักหน่อยก็มุ่งผลได้เพื่อตนเท่านั้น

การทำงานของคน ๓ จำพวก

เมื่อกล่าวถึงการทำงานของบุคคล ก็พอกล่าวโดยสรุปได้ว่ามีอยู่ ๓ จำพวก

๑. ทำงานมุ่งผลเพื่อตนอย่างเดียว พวกนี้เห็นแก่ตัวจัด

๒. ทำงานมุ่งผลเพื่อตนด้วย เพื่อผู้อื่นด้วย

๓. ทำงานมุ่งผลเพื่อผู้อื่นอย่างเดียว

พวกที่ ๑ จัดเป็นชั้นเลว ที่ ๒ จัดเป็นชั้นกลาง ที่ ๓ จัดเป็นชั้นสูงสุด

ในคนคนเดียวกัน อาจทำงานได้ทั้ง ๓ อย่าง เมื่อต่างวาระออกไป งานใดเขาทำเพื่อตนอย่างเดียว งานนั้นจัดเป็นชั้นเลว งานใดเขาทำเพื่อผู้อื่นอย่างเดียว งานนั้นจัดเป็นงานสูงสุด เจตนาของเขานั่นเองเป็นเครื่องตัดสินว่า งานของเขาอยู่ในระดับใด

ผู้มีใจสูง ย่อมผ่องใสอยู่ด้วยการทำงาน โดยไม่หวังผลแห่งงานนั้นเพื่อตน ใจของท่านเป็นอิสระจากตัณหาที่ดิ้นรนเหนี่ยวรั้งผลต่างๆ เพื่อตน ใจของคนอย่างนี้ว่องไวอยู่เสมอ สดชื่นอยู่เสมอ สงบเย็นอยู่เสมอ ไม่มีความเกียจคร้านเลย

โดยปกติ ความต้องการ ความหวังผล ย่อมผูกพันมนุษย์ไว้กับความเร่าร้อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่อีกทางหนึ่ง คนยิ่งใจสูงมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มากขึ้น ทำงานอย่างบริสุทธิ์ ผ่องใส เมื่อใจสูงถึงที่สุด ก็เป็นคนสมบูรณ์ที่สุด คิดถึงตนแต่เพียงว่าเป็นเครื่องมือของธรรม ไม่ใช่เป็นเครื่องมือของความอยาก เป็นผู้ไม่แปดเปื้อนด้วยบาป เหมือนดอกบัวสดใสอยู่ในสระไม่เปื้อนโคลน เขาอยู่ในโลกเพื่อให้แสงสว่างแก่โลก ไม่แปดเปื้อนด้วยโลก

ข้อแย้งทางจิตวิทยา

เรื่องดังกล่าว อาจมีข้อแย้งทางจิตวิทยาว่า กล่าวในทางจิตวิทยาแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่คนจะทำอะไรโดยไม่หวังผลตอบแทนเพื่อตน

ตอบว่า ถูกของจิตวิทยาเหมือนกัน แต่ถูกเฉพาะที่เกี่ยวกับคนธรรมดาสามัญ ยังข้องอยู่ด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ ยังตกอยู่ภายใต้อำนาจของความทะยานอยาก แต่สำหรับนักปราชญ์ที่ใจพ้นจากอำนาจดังกล่าวแล้ว จะไม่เป็นอย่างที่นักจิตวิทยากล่าวเลย เพราะใจของท่านได้อยู่เหนือภาวะที่ขอบข่ายของจิตวิทยาจะเอื้อมไปถึง สาวไปให้พบ

ปัญญาหรือเหตุผลจากการศึกษาเล่าเรียน ก็ไม่อาจรู้สภาวะอันประเสริฐนี้ได้ ต่อเมื่อใดที่บุคคลได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสเพราะความต้องการทะยานอยากของตน เมื่อสาวไปหาเหตุก็พบว่า เพราะความอยากมีอยากเป็นของตนนั่นเอง จึงทำให้ทุกข์ทรมานแสนสาหัสปานนี้แล้วเลิกละความอยากนั้นเสียได้ เมื่อนั้นแสงสว่างแห่งธรรมก็โพลงขึ้นในจิตใจของเขาทันที มันเป็นแสงสว่างที่นวล หลังจากนั้นความสงบและความรู้แจ้งก็ตามมา เป็นการรู้เท่าทันสิ่งทั้งปวง มีความสงบอย่างลึกซึ้ง ตามพิจารณาดูจิตของตนที่ดิ่งลงไปในความสงบนั้น รู้สึกลึกลงไป – ลึกลงไปเหมือนห้วงมหาสมุทรเหลือจะหยั่งได้ ดวงจิตอย่างนี้มีค่าอย่างยิ่ง ความกรุณาต่อมนุษยชาติและสรรพสัตว์จะเอ่อท้นขึ้นมาทันทีและอย่างรวดเร็ว

สภาพจิตอย่างนี้แหละ หนุนให้คนทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อโลก ไม่ใช่สภาพจิตที่เอิบอาบด้วยตัณหา

ดวงจิตอย่างนี้ จิตวิทยามองลงไปไม่ถึง หยั่งไม่ได้ คนมีจิตอย่างนี้ทำงานไม่ค่อยเหนื่อย งานนั้นประณีตเหมือนกับจิตที่ประณีต

ของเขา โรคประสาทพิการ โรคอันเกิดจากความวิตกกังวลทั้งปวงจะหายไปทันที ความหวาดกลัวความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงแห่งชีวิตเข้ามากระทบไม่ได้ จิตจึงสงบนิ่ง มั่นคงและแจ่มใส ได้กลับเป็นผู้สูงสุดในความนึกคิด เขารู้สึกว่าไม่ต้องการอะไร ความที่เขาไม่ต้องการอะไรนั้น ทำให้มีความรู้สึกว่ามีพร้อมทุกอย่าง ตรงกันข้ามกับคนกระหาย ซึ่งรู้สึกว่าขาดไปทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีอะไรทำให้เขาพอเลย เร่าร้อนอยู่เสมอ

บุคคลผู้ถึงแล้วซึ่งความสมบูรณ์ในตนนี้ ย่อมมองเห็นความดิ้นรน ความอยากได้ใคร่เป็นของผู้อื่นเป็นความน่าสงสาร เสมือนผู้ใหญ่มองเห็นหมู่เด็กดิ้นรนไปสู่กองเพลิงเพราะความไม่รู้ ความริษยาซึ่งเป็นไฟกองหนึ่งที่มักแลบเลียใจของมนุษย์อยู่เป็นครั้งคราวได้มอดดับลง และแล้วความปรารถนาดี ความหวั่นใจอันละเอียดอ่อนในความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ก็แผ่กระจายซึมซาบไปทั่วดวงจิต หลังจากนั้นอุเบกขา สติ และญาณ ก็เข้ามาทำหน้าที่ให้กำลังประคับประคอง

สภาพของจิตจึงเป็นดังนี้

สูงสุดในความนึกคิด เหมือนคนยืนอยู่บนยอดเขา

สงบลึก เสมือนท้องทะเล ยากที่สามัญชนจะหยั่งได้

สว่างไสวด้วยญาณและปัญญา เสมือนไฟดวงใหญ่สาดจากยอดเขาไปทั้ง ๔ ทิศ

สะอาด สง่างาม ประหนึ่งกลีบอุบลในยามรุ่งอรุณ

มั่นคง เสมือนภูเขาใหญ่

ว่องไว เฉลียวฉลาด รู้เท่าทันเหตุการณ์อย่างรวดเร็ว

ห่างไกลจากความหม่นหมอง สดใสอยู่เสมือนแก้วเจียระไน

การทำความดี ทำประโยชน์โดยไม่มีตัณหาเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงนี้ ปรัชญาตะวันออกเรียกว่า นิศกามกรรม ส่วนปรัชญาฝ่ายตะวันตกเรียกสิ่งนี้ว่า ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ (Duty for duty) เช่นปรัชญาของเอมมานูเอล ค้านท์[๑] เป็นต้น เป็นตัวอย่าง

อนึ่ง ธรรมดาว่าบ่วงหรือโซ่นั้น จะทำด้วยเชือก หรือด้วยเหล็ก หรือด้วยทองคำก็ตาม มันก็เป็นบ่วงเป็นโซ่อยู่นั่นเอง มีคุณสมบัติในการผูกมัดรัดรึงให้บุคคลผู้ติดบ่วงเสียอิสรภาพอย่างแน่นอน ตัณหาย่อมเป็นเหมือนบ่วง ผู้พ้นจากตัณหาชื่อว่าพ้นจากบ่วง

กระผมย้ำยืนยันกับเขาว่า สมุทัย เป็นความจริงอันเที่ยงแท้ คือตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จริง

[๑] นักปรัชญานามอุโฆษชาวเยอรมัน (ค.ศ.๑๗๒๔-๑๘๐๔)

๔

ศีลทำให้ร่ำรวย
(สีเลนะ โภคสัมปทา)

เรื่องนี้มีผู้แย้งว่า ไม่เป็นความจริง คนมีศีลไม่เห็นร่ำรวยหรือร่ำรวยได้โดยยาก คนที่ร่ำรวยได้ง่ายคือคนที่ไม่มีศีลต่างหาก ทำอะไรก็ได้ ไม่ต้องมัวนึกถึงศีล พระเองซึ่งมีศีลมากที่สุดกลับเป็นผู้จนที่สุด ถ้าศีลทำให้คนร่ำรวยได้อย่างที่พระว่า *สีเลนะ โภคสัมปทา* แล้วไฉนตัวพระเองจึงไม่รวย พระควรจะเป็นผู้ร่ำรวยที่สุด เพราะมีศีลมากที่สุด

ข้อนี้ กระผมตอบว่า โภคะนั้นมี ๒ อย่าง คือ อามิสโภคะ หมายถึง ทรัพย์สมบัติภายนอก ๑ และธรรมโภคะ หมายถึง สมบัติคือธรรม ๑ ตามนัยแห่งพระพุทธภาษิตที่ว่า *เทฺวเม ภิกฺขเว โภคา อามิสโภโค จ ธมฺมโภโค จ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ ทฺวินฺนํ โภคานํ ยทิทํ ธมฺมโภโค*[๑] แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย โภคะมี ๒ อย่าง คืออามิสโภคะ ๑ ธรรมโภคะ ๑ บรรดาโภคะ ๒ อย่างนั้น ธรรมโภคะเป็นเลิศ

[๑] อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ๒๐/๑๑๕

คำว่า ศีลทำให้พรั่งพร้อมด้วยโภคะนั้น ท่านหมายเอาธรรม–โภคะ คือมั่งคั่งคุณธรรมเพราะอาศัยศีลเป็นปัจจัย หมายอย่างนี้ดูจะเหมาะและทำให้สิ้นข้อข้องใจของคนช่างคิดช่างถามช่างสงสัย

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า พระบางรูปที่ท่านสมบูรณ์ด้วยศีลมีธรรมงาม ศีลธรรมของท่านมีส่วนดึงดูดปัจจัย ๔ มาเป็นอันมาก ทำให้ท่านพรั่งพร้อมด้วยปัจจัย ๔ ไม่ขัดสน มีคนถวายปัจจัย ๔ จนใช้เท่าไรก็ไม่หมด พอครบรอบปีต้องขนออกมาทำบุญบริจาคจนเกลี้ยงกุฏิ แต่ลาภก็เริ่มหลั่งไหลเข้ามาอีกตั้งแต่

วันนั้น แต่การมีลาภมากหรือน้อยสำหรับพระนั้นดูเหมือนจะขึ้นอยู่กับบุญบารมีของแต่ละรูปด้วยเหมือนกัน

สำหรับฆราวาส ศีลช่วยให้ทรัพย์สมบัติบังเกิดก็ได้ ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติก็ได้ ช่วยเพิ่มพูนก็ได้ มีตัวอย่างอยู่ถมไป บางคนได้รับมรดกมากมาย แต่เพราะไม่มีศีล ประพฤติเสเพล ผลาญทรัพย์สมบัติของตระกูลเสียวายวอดหมดสิ้นก็มี

รวมความว่า **ศีลย่อมเป็นประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน**

๔

เรื่องพระชอบอ้างคัมภีร์

อีกเรื่องหนึ่ง มีคนกล่าวให้เข้าหูเสมอว่า เวลาพระเทศน์ทำไมท่านชอบอ้างคัมภีร์แทนการอ้างเหตุผลให้สมเหตุสมผล ทั้งๆ ที่ในกาลามสูตร (เกสปุตติยสูตร) พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสเตือนไว้ว่า อย่าได้ถือเอา หรืออย่าเชื่อโดยการอ้างคัมภีร์ (มา ปิฏกสมฺปทาเนน)

กระผมไม่อยากพูดมาก จึงถามเขาว่า กาลามสูตร (เกสปุตติยสูตร) เป็นคัมภีร์หรือเปล่า เขาตอบว่า เป็นคัมภีร์เหมือนกัน กระผมถามว่า แล้วเอามาอ้างทำไม? เขาเลยนิ่งไป กระผมเห็นได้โอกาสเช่นนั้นจึงพูดต่อว่า **อายุของคนเราแต่ละคนนั้นสั้นนัก จะเรียนให้รู้อะไรจริงๆ เพียงสักอย่างเดียวก็ยาก คนฉลาดจึงหาทางเรียนรู้โดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง เรียนรู้จากตำราบ้าง จากบุคคลที่พอเชื่อถือได้บ้าง จากการสังเกตบ้าง จากประสบการณ์ของตนบ้าง**

เรื่องกาลามสูตรที่คนชอบนำมาอ้างกันนัก เพื่อไม่ให้เชื่อสิ่งนั้นสิ่งนี้นั้น เป็นการเทศนาพิเศษของพระพุทธเจ้าให้เหมาะสมแก่เหตุการณ์และบุคคล ขอให้ไปตรวจดูที่ไปที่มาของกาลามสูตรเสียก่อนว่า ตรัสกับใครในเหตุการณ์อย่างไร[๑] สมมติว่ากระผมเป็นแม่ทัพนำทหารออกรบ ในสนามรบแม่ทัพย่อมต้องสั่งทหารให้ทำลายล้างศัตรูว่า จงฆ่ามัน จงจับมัน จงปราบมัน แต่เมื่อกลับจากสนามรบแล้วมาอยู่บ้าน แม่ทัพคนเดียวกันนั้นย่อมพูดถึงเมตตากรุณา การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ว่าเป็นมนุษยธรรมอันประเสริฐ ให้ทำบุญสุนทร์ทาน เคารพสมณะชีพราหมณ์

ก็องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงเป็นจอมทัพธรรม ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย (อเนกปริยาเยน ภควตา ธมฺโม ปกาสิโต) ให้เหมาะสมแก่กาละ เทศะ และบุคคล ทรงเป็นการณวสิโก ทรงสรรเสริญการณวสิกตา คือความเป็นผู้ทำกิจให้เหมาะแก่เหตุการณ์ พระธรรมของพระองค์จึงมีปริยายเป็นอเนก มีเป็นอันมากที่ทรงสอนให้เชื่อฟังมารดาบิดา ครู อาจารย์ และแม้คำสอนของศาสดาอื่นก็ทรงอ้างถึง

[๑] ในพระไตรปิฎกเรียกสูตรนี้ว่า เกสปุตติยสูตร ดู พ. เล่ม ๒๐/๒๔๑ ข้อ ๕๐๕ ที่เรียกกาลามสูตรในที่นี้เพื่ออนุโลมตามความเคยชิน และเรียกกันแพร่หลายอยู่แล้วในกลุ่มชาวพุทธไทย ว.ศ.

ขอท้าวความถึงกาลามสูตรนิดหนึ่งว่า ชาวกาลามะทูลพระพุทธองค์ว่า มีสมณพราหมณ์เป็นอันมาก เมื่อมาถึงนิคมเกสปุตตะนี้แล้วก็แสดงว่า วาทะของตนเท่านั้นเป็นจริง วาทะของสมณพราหมณ์เหล่าอื่นเป็นเท็จทั้งสิ้น วาทะของใครเล่าจริง วาทะของใครเท็จ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ควรสงสัยทีเดียว กาลามะทั้งหลาย แล้วทรงแสดงหลักไม่ให้เชื่อถือด้วยเหตุ ๑๐ ประการ ใน ๑๐ ประการนั้นมีไม่ให้ถือเอาโดยอ้างคัมภีร์ประการหนึ่งด้วย แต่ให้พิจารณาด้วยตนเอง

ถ้าพระพุทธเจ้าตรัสว่า วาทะของพระองค์เท่านั้นจริงแท้ วาทะของสมณพราหมณ์เหล่าอื่นเท็จทั้งสิ้น ก็เป็นการยกตนข่มผู้อื่นเหมือนสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่ผ่านมายังเกสปุตตนิคมแล้วนับไม่ถ้วน ชาวกาลามะก็จะรู้สึกเพียงว่า อ้อ พระสมณโคดมก็เหมือนสมณพราหมณ์เจ้าลัทธิอื่นๆ ที่ผ่านมาแล้ว

กระผมยังมีเรื่องอื่นๆ อยู่อีก ๒-๓ เรื่องที่เตรียมมา แต่เวลาหมดเสียแล้ว จึงขอยุติเรื่องปัญหาบางประการทางพระพุทธศาสนาไว้เพียงเท่านี้

ขอขอบพระคุณ พระคุณเจ้าพระสังฆาธิการทั้งหลาย ที่กรุณาให้เกียรติฟังจนจบ และขอขอบพระคุณท่านเจ้าคุณเลขาธิการคณะธรรมยุต (พระธรรมธัชมุนี สนฺตงฺกุโร ป. ธ. ๙) ที่กรุณาให้เกียรติมาพูดในสังฆสมาคมอันมีเกียรติยิ่งวันนี้.

ตอนที่ ๒

ปัญหาจากประเทศอังกฤษ

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงในรายการธรรมและทรรศนะชีวิต
ประมาณ พ.ศ.๒๕๔๒

สวัสดีครับท่านผู้ฟังที่เคารพ นี่คือรายการธรรมและทรรศนะชีวิตนะครับ ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ผม วศิน อินทสระ จะได้มาพบกับท่านผู้ฟังในรายการนี้ เรื่องที่จะคุยกับท่านผู้ฟังวันนี้เป็นการตอบปัญหา ความเป็นมาของปัญหาก็คือ เมื่อหลายปีมาแล้ว มีนักศึกษาไทยผู้หนึ่ง เรียนอยู่ในประเทศอังกฤษ มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องศาสนาหลายประการ ได้ส่งคำถามมาถึงเพื่อนซึ่งเรียนอยู่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ช่วยค้นคว้าคำตอบให้ เพื่อนของเขาก็มีจดหมายติดต่อมาขอให้ผมช่วยตอบ ผมได้ตอบส่งไปแล้ว และเห็นว่าคำถามคำตอบเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจพุทธศาสนาในวงกว้าง จึงนำมาเล่าให้ท่านผู้ฟังได้ฟังอีกครั้งหนึ่ง ขอเรียนให้ทราบเสียก่อนนะครับว่า ทั้งหมดนี้ไม่ใช่คำตอบที่สมบูรณ์ แต่ว่าตอบพอสมควรแก่คำถาม พอเป็นแนวทางพิจารณาต่อไป ขอสรุปคำถามเป็นข้อๆ ดังนี้นะครับ

๑

การบรรลุอรหัตผล เป็นไปได้หรือไม่ ทางที่จะให้บรรลุเป็นอย่างไร

ผู้ที่บรรลุอรหัตผลแล้วก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าจะถามอีกแบบก็ได้ว่า **พระอรหันต์ยังมีอยู่หรือไม่** หรือเป็นไปได้หรือไม่ที่จะเป็นพระอรหันต์ อันนี้ขอให้ใช้อย่าให้สลับกันนะครับ คือถ้าเป็นชื่อของคุณธรรมเราก็ใช้คำว่า อรหัต อรหัตมรรค อรหัตผล แต่ถ้าเป็นชื่อของบุคคลใช้คำว่า อรหันต์ พระอรหันต์ ชื่อของคุณธรรมก็เป็น อรหัตมรรค อรหัตผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล ถ้าเป็นชื่อคนก็จะเป็น พระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบัน ว่าจากสูงลงมาต่ำนะครับ

คำตอบของคำถามนี้ก็คือ การบรรลุอรหัตผลเป็นพระอรหันต์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้อย่างแน่นอน แล้วก็มีผู้บรรลุมามากแล้วทั้งในอดีตและปัจจุบัน และคาดหวังว่าแม้ในอนาคตก็จะมีผู้บรรลุได้ด้วย

ภาวะแห่งการบรรลุอรหัตผล เป็นพระอรหันต์ ก็คือการกวาดล้างกิเลสในดวงจิตให้หมดจดสิ้นเชิง การลุกโพลงขึ้นของกิเลสไม่ว่าประเภทใด ก่อให้เกิดความเร่าร้อนดิ้นรน การสงบกิเลสได้ก็เป็นความสุขตามสัดส่วนที่สงบได้ คือในคราวใดที่เราทุกข์ใจเวลานั้นก็ไปนรก เวลาใดที่มีความสุขใจก็ไปสวรรค์ และสงบใจก็ไปนิพพาน พูดอีกทีหนึ่งว่า **นรกอยู่ที่ความทุกข์ใจ สวรรค์อยู่ที่ความสุขใจ นิพพานอยู่ที่ความสงบใจ**

มีบาลีที่ท่านผู้ใดก็ไม่ทราบนะครับ ได้แต่งไว้ในบทสวดมนต์ฉบับหลวง ที่ว่าด้วยคาถาสารทพรต ก็มีคำอยู่ว่า *เจตโส โหติ สา สนฺติ นิพฺพานมีติ วุจฺจติ* ความสงบใจนั่นเอง ท่านเรียกว่านิพพาน

ก็มีเป็นขั้นๆ ไป คือ สงบชั่วคราว สงบเพราะข่มไว้ด้วยอำนาจฌาน สงบเพราะตัดได้เด็ดขาด อันนี้ก็เรียกการดับกิเลสเป็นขั้นเป็นตอน

ทางที่จะบรรลุความเป็นพระอรหันต์หรือบรรลุเป็นอริยบุคคล คือ มรรคมีองค์ ๘ มรรคมีองค์ ๘ นั้น ย่อลงแล้วเหลือเป็นศีล สมาธิ ปัญญา ศีลทำให้กายวาจาสะอาด สมาธิทำให้ใจสงบ ปัญญาทำให้ใจสว่าง ใจที่สะอาด สงบ และสว่างอยู่นั่นแหละ คือทางให้บรรลุถึงนิพพาน

นิพพานคือภาวะที่ดับทุกข์ ดับความหม่นหมองใจ เมื่อจิตสะอาด สงบและสว่างมากเท่าใด ความทุกข์ต่างๆ ก็ลดลงมากเท่านั้น และการที่ทุกข์ลดลงถึงที่สุด นั่นแหละครับ คือนิพพานถึงที่สุด

ความเป็นพระอรหันต์เป็นสิ่งที่บรรลุได้เช่นเดียวกันนะครับ มีอยู่ ๔ ระดับตามกิเลสที่ละได้ เอาสังโยชน์ ๑๐* มาเป็นตัวตั้ง ถ้าละ ๓ ตัวแรกได้ ก็เป็นพระโสดาบัน แล้วถ้าทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบาง ก็เป็นพระสกทาคามี ถ้าละอีก ๒ ตัวต่อมาได้ ก็เป็นพระอนาคามี ละ ๖ ตัวหลังได้ ก็เป็นพระอรหันต์ อันนี้ผมไม่แจงรายละเอียดสังโยชน์ ๑๐ นะครับ เพราะเนื้อหามันเยอะ เดี๋ยวจะเป็นเรื่องอื่นไป

ในสมัยพุทธกาลบุคคลที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ได้ความสงบได้ความสุขอย่างไร มาถึงสมัยนี้ก็เหมือนกันแหละครับ สมัยนี้คนที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ก็ได้ความสงบและความสุขเช่นเดียวกับในสมัยพุทธกาล บุคคลที่ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้รับรางวัลคือมรรคผลอย่างไร ในสมัยนี้ก็อย่างนั้น ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามมรรคมีองค์ ๘ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ครบถ้วนบริบูรณ์ ก็ถึงนิพพานได้อย่างนั้นเหมือนกัน

*สังโยชน์ คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์ มี ๑๐ อย่าง คือ ก. *โอรัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕* ได้แก่ ๑. สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ๒. วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย ๓. สีลัพพตปรามาส ความถือมั่นศีลพรต ๔. กามราคะ ความติดใจในกามคุณ ๕. ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ ข. *อุทธัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง ๕* ได้แก่ ๖. รูปราคะ ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต ๗. อรูปราคะ ความติดใจในอรูปธรรม ๘. มานะ ความถือว่าตัวเป็นนั่นเป็นนี่ ๙. อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน ๑๐. อวิชชา ความไม่รู้จริง *จากพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* โดยพระพรหมคุณาภรณ์

ความเป็นพระอรหันต์ ความเป็นพระอริยบุคคลทุกระดับไม่ได้ถูกจำกัดไว้ด้วยกาลเวลา ว่าเวลานั้นเท่านั้นถึงจะทำได้ เวลานี้ทำไม่ได้ แล้ว**พระธรรมของพระพุทธเจ้า มีพระคุณอยู่ข้อหนึ่ง ที่เรียกว่า อกาลิโก คือ ไม่ประกอบด้วยกาล ไม่มีกาล คือว่าปฏิบัติเมื่อไหร่ก็ได้ผลเมื่อนั้น** *สวากขาโต ภควตา ธัมโม* พระธรรมพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว *สันทิฏฐิโก* เห็นได้ในปัจจุบัน *อกาลิโก* ไม่มีกาล ไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลา *เอหิปัสสิโก* เรียกให้มาดูได้ *ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ* ผู้ปฏิบัติรู้ได้เฉพาะตน

เพราะฉะนั้น ความเป็นไปได้ของความเป็นอริยบุคคลนั้นขอยืนยันว่าเป็นไปได้ ผู้ที่ปฏิบัติตามก็มีโอกาสที่จะเป็นได้ เหมือนเมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ก็พระธรรมวินัยนั่นแหละเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า

๒

มีวิธีใดที่จะผ่อนคลายความทุกข์ได้บ้างนอกจากการบรรลุธรรม

การผ่อนคลายความทุกข์ นอกจากการบรรลุธรรมแล้วก็มีหลายวิธี เช่น

๑. การพักผ่อนหย่อนใจที่ไม่เจือด้วยโทษ

๒. ความสำนึกคือความเห็นด้วยปัญญาที่แจ่มใส ประกอบด้วยเหตุผล ว่าสิ่งใดมีเหตุปัจจัยพอให้เกิดได้ ก็ย่อมจะเกิดขึ้น สิ่งใดไม่มีเหตุปัจจัยพอ ย่อมไม่เกิด รวมความว่ามันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ความสำนึกอย่างนี้เป็นโอสถขนานวิเศษ แก้โรควิตกกังวลได้ชะงัดอีกอย่างหนึ่ง

๓. ความไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดๆ ว่าเป็นเราหรือเป็นของเรา ก็เป็นยาสำหรับที่จะผ่อนคลายความทุกข์ ความจริงมันก็เป็นอย่างนั้นนะครับ คือว่าไม่มีอะไรที่เป็นของเราจริงๆ เราเลือกเอาไม่ได้ ถ้าเลือกได้ทุกคนก็คงจะเลือกเอาสิ่งที่ดีที่ตัวต้องการทั้งหมด ก็จะรวย

เหมือนกันหมด ดีเหมือนกันหมด แต่เพราะว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย เราพอเลือกได้บ้างเฉพาะเท่าที่เหตุปัจจัยอำนวยให้เลือก ตัวอย่างแม้จะเลือกเสื้อผ้าสักตัวนะครับหรือกินอาหารสักจาน เราก็ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาเสื้อผ้าราคาอาหารกับสตางค์ในกระเป๋าของเรา เป็นต้นนะครับ บางทีก็ต้องคำนึงถึงท้องของเราด้วย ว่าไปกันได้หรือไม่กับอาหารประเภทนั้นๆ อันนี้แสดงว่ามันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย

๔. อย่าไปคำนึงถึงอดีตให้มากนัก อย่าไปคำนึงถึงอนาคตให้มากนัก ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด แล้วทุกอย่างมันก็จะดีเอง เราไม่ต้องไปวิตกกังวลอะไรมาก ปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับเรา อนาคตมันจะจัดตัวมันเอง ทำปัจจุบันให้ดี

วิธีผ่อนคลายความทุกข์นอกจากที่พูดมานี้แล้ว ยังมีวิธีการต่างๆ อีกมากมาย ถ้าเผื่อจะพูดให้ละเอียด มันก็จะยาวมาก ขอให้ไปอ่านในหนังสือที่ผมเขียนเอาไว้ก็มีครับ[๑]

[๑] หนังสือ *เพื่อความสุขใจ* และ *ชีวิต การงาน และการสร้างความสุข* จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ธรรมดา

๓

การสวดมนต์ไม่รู้เรื่อง และถูกบังคับให้สวด ตามกฎของโรงเรียนบ้าง ตามประเพณีบ้าง มีประโยชน์อย่างไร

การไหว้พระสวดมนต์นั้น มีจุดประสงค์อยู่ที่การสำรวมจิตและทำใจให้สงบ เมื่อผู้ใหญ่ทำได้แล้วเห็นว่ามีผลดี ก็อยากให้ลูกหลานทำบ้าง แต่ว่าบังเอิญจิตใจของเด็กอยู่ห่างกันมากในเรื่องนี้ เด็กจึงมักเห็นเป็นการบังคับให้ทำโดยไม่มีประโยชน์ คือไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไปกับกิจกรรมนั้น

ความจริงการที่ใจสงบนั้น ก็เป็นจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนี้ การสวดมนต์นั้นเป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่ง เหมือนคนที่เป็นแผลพุพอง เมื่อยังไม่มียากินก็ใช้ยาทาไปก่อน เพื่อระงับการลุกลาม คือ**ถ้าเราสามารถทำใจให้สงบได้โดยวิธีอื่น ก็ใช้วิธีอื่นได้ แต่การที่ใจสงบนั้นดีแน่ครับ เพราะว่าเป็นอุปการะต่อกิจการทุกอย่าง**

การสวดมนต์ เมื่อทำไปนานๆ เข้า ก็กลายเป็นประเพณี แต่จุดประสงค์ก็เพื่อตะล่อมขึ้นไปหาความดีงามต่างๆ ที่เราต้องการ ผู้ใหญ่สมัยก่อนมักไม่ค่อยอธิบายเหตุผล แต่ให้ทำจนเคยชินเป็น

นิสัย ความเคยชินในทางเลว ทำให้คนเลวได้อย่างไร ความเคยชินในทางดี ก็ทำให้คนดีได้อย่างนั้น กิจกรรมที่ทำแต่ละวัน ถ้าทำด้วยความสมัครใจ จะเคยชินเป็นนิสัย เหมือนเชือกที่ทบกันเข้าวันละเกลียว เมื่อนานวันก็ยากที่จะตัดให้ขาดได้ เพราะฉะนั้นการทำให้เคยชินในทางที่ดี จึงเป็นประโยชน์กับชีวิตในอนาคตมาก อันนี้เป็นเรื่องของการสวดมนต์โดยไม่รู้เรื่องนะครับ แต่ถ้ารู้เรื่องได้ก็ดี๑

ความสงบใจ เป็นจุดมุ่งหมายของกิจกรรม ส่วนการสวดมนต์เป็นวิธีการ (mean) ที่จะไปให้ถึงตรงนั้น แต่ถ้าใครสามารถไปถึงตรงนั้นโดยไม่ต้องใช้วิธีการนี้ก็ได้ เหมือนกับคนทำงานเพื่อหาสตางค์ แต่ถ้าเขามีสตางค์อยู่แล้ว ไม่ต้องทำงานก็ได้ เพราะว่าเขาถึงจุดมุ่งหมายแล้ว เขาอาจจะทำงานเพื่ออย่างอื่น ไม่ใช่เพื่อได้สตางค์ อะไรทำนองนี้นะครับ

๑ ผู้สนใจสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือ *สวมมนต์เพื่ออะไร* และ *สวดมนต์เพื่อสันติและปัญญา* จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ธรรมดา

๔

บุคคลจะพาใจให้รอด ในเหตุการณ์ต่างๆได้หรือไม่ โดยไม่ต้องผ่านทางศีล และการสวดมนต์

นี่แสดงว่า ส่วนมากที่พาใจรอดกันก็มีเรื่องการรักษาศีลกับเรื่องการสวดมนต์ที่ผู้ถามคุ้นเคยอยู่นะครับ นอกจากนี้แล้วก็ยังมีทางอื่นอีก แต่ว่าเรื่องศีลและการสวดมนต์ก็ยังใช้ได้อยู่ครับ นอกจากนี้แล้ว ผู้ถามยังมีความปรารถนาที่จะให้เราคนไทยเห็นศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต อันนี้ก็เห็นด้วยนะครับที่ว่าคนเราควรเห็นศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเรา และก็ต้องเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ด้วย

พุทธศาสนาเน้นปัญญาว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง มีพระพุทธพจน์ว่า *ปญฺญาย ปริสุชฌติ* **บุคคลย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา เพราะฉะนั้นทางพุทธศาสนาในขั้นสูงที่จะเอาใจรอดกัน จึงเน้นเรื่องปัญญาเป็นสำคัญ** ทำให้คนเอาใจรอดได้เมื่อทุกข์รุกเร้าหรือถาโถมเข้ามา แต่อย่างไรก็ตามการสวดมนต์ การรักษาศีล ก็เป็นสิ่งจำเป็นอยู่เหมือนกัน คล้ายๆ กับว่าเป็นการห้ามล้อไว้ก่อน

การสวดมนต์นี่เป็นวัตรอย่างหนึ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ทำประจำ **การสวดมนต์ต้องไม่เป็นวัตรปรามาส คำว่า วัตรปรามาส หมายความว่า เข้าไปลูบคลำวัตรโดยผิดจุดมุ่งหมาย** การประพฤติวัตรทุกอย่างก็เพื่อขัดเกลากิเลส ขัดเกลาอัธยาศัยให้ประณีต การสวดมนต์เพื่อต้องการให้จิตใจสงบ ประณีต แต่ว่าถ้าสวดเพื่อให้ได้ลาภ ให้ได้ทรัพย์ ให้ได้อะไรต่ออะไรที่เขาสวดกันอยู่ มีการอ้อนวอนเพื่อให้ได้นั่นได้นี่ ดูเหมือนวัดบางแห่งก็พูดไปในทำนองนั้นเหมือนกัน บอกว่าบทนี้สวดแล้วทำให้รวย บทนี้สวดแล้วทำให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามที่ชาวบ้านเขาต้องการ โดยเฉพาะที่สวดแล้วทำให้รวยนี่ คนชอบสวด ก็มีหลายวัดเหมือนกันที่มีแนวโน้มไปทางนี้ คือชักชวนญาติโยมให้สวดมนต์เพื่อความร่ำรวย เพื่อให้ได้ทรัพย์ อันนี้คือ วัตรปรามาส คือเป็นการลูบคลำวัตร ซึ่งผิดจุดประสงค์ของพระพุทธเจ้า

ถ้าจะสวดมนต์ให้ตรงตามจุดประสงค์ ก็คือ (๑) สวดเพื่อให้ใจสงบ เพราะว่าเวลาสวดจิตมันจะอยู่ที่บทสวดมนต์ไม่วอกแวกไปที่อื่น (๒) เพื่อให้ได้ปัญญา สวดแล้วรู้เรื่อง รู้ตัวว่ากำลังทำอะไร เพราะเป็นการทบทวน เหมือนเด็กที่ท่องอาขยานไปเป็นบทกลอน แล้วเขาก็รู้เรื่อง แล้วในนั้นก็เป็นบทสอนใจไปด้วย จุดประสงค์เป็นอย่างนั้น เพื่อให้ใจสงบและให้ได้ความรู้ ทบทวนความรู้ อย่างพระสมัยก่อนท่านสวดมนต์นี่ ท่านจะสวดมนต์เพื่อจะทบทวนพระพุทธพจน์ สวดธัมมจักกัปปวัตนสูตร สูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นปฐมเทศนา แล้วก็มีอริยสัจเป็นแกนกลางอยู่ และสวดเพื่อรักษาพระพุทธพจน์ นั่นล่ะครับคือเป้าหมายหรือจุดประสงค์ในการสวดมนต์

ต่อมาไม่รู้ใครประดิดประดอยเป็นคาถาให้รวย คาถาให้สวย คาถาให้คนรัก เป็นมหาเสน่ห์มหานิยมอะไร มันไม่ได้ครับ คือถ้าหลักของพระพุทธเจ้าแล้วมันต้องปฏิบัติ เช่น ถ้าอยากรวยก็ต้องปฏิบัติปฏิปทา ดำเนินตามปฏิปทาที่จะให้รวย ถ้าจะให้พออยู่พอกินก็ต้องปฏิบัติปฏิปทาที่จะให้พออยู่พอกิน **ถ้าจะต้องการอะไรก็ต้องปฏิบัติเหตุเพื่อจะให้ได้ผลที่ต้องการ อันนี้แหละคือหลักพุทธ** พูดกันตรงๆ คืออย่าสอนให้ประชาชนงมงายโดยที่ว่าเขาทำแล้วไม่ได้ผลอะไร นอกจากว่าให้ยึดมั่นถือมั่นเป็นอุปาทานไปเปล่าๆ มันง่ายเกินไป ถ้าทำเพียงแค่นั้นแล้วมันได้ผล ให้ช่วยกันทำทั้งประเทศ ประเทศก็พ้นจากความยากลำบากเสียที ถ้ารดน้ำมนต์แล้วมันหายซวย ก็สวดมนต์กันสักครั้งหนึ่ง แล้วก็เอาน้ำมนต์ไปใส่ที่คลองประปาโน่น ประปาก็จ่ายไปทั่วกรุงเทพฯ ทั่วทุกจังหวัด เราก็อาบน้ำมนต์กินน้ำมนต์กันให้หมดทั่วประเทศ มันจะได้หายเคราะห์หายทุกข์หายโศกกัน แต่มันไม่ได้เป็นอย่างนั้น พูดกันตรงๆ ดีกว่าไม่ต้องอ้อมค้อม ไปทำอะไรให้มันสิ้นเปลืองเงินทอง มันไม่ใช่ได้มาเปล่าๆ ต้องไปซื้อทั้งนั้น ต้องไปในที่ที่เขาเชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ แล้วก็ไปขอน้ำมนต์ไปเอาน้ำมนต์ มันต้องซื้อนะครับ เขาวางขายเป็นขวดๆ

ท่านอาจารย์พุทธทาสบอกว่า **น้ำเหงื่อดีกว่าน้ำมนต์** ถ้าเราอยากมีสตางค์ก็ออกเหงื่อกันหน่อย อยากมีสุขภาพดีมันก็ต้องทำเหตุให้เป็นเหตุที่มีสุขภาพดี พระพุทธเจ้าตรัสสอนอย่างนี้ ท่านสอนตรงๆ คือว่าไม่อ้อมค้อม ไม่ไปมอมเมาให้หลงใหลในสิ่งที่มัน

ไม่มีผลจริง ถ้าเผื่อไปทำเข้ามันก็เป็นวัตรปรามาส แปลว่า ลูบคลำวัตรในทางที่ผิด หรือเข้าไปเกี่ยวข้องในทางที่ผิด และในสังคมของเรามันก็มีวัตรเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมดเลย ท่านก็คงรู้ ต่างคนต่างก็รู้กันอยู่

คราวนี้มาถึงเรื่องศีล การรักษาศีลเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่าให้เป็นสีลัพพตปรามาสเช่นกัน คือเข้าไปเกี่ยวข้องกับศีลโดยไม่ถูกต้อง จุดมุ่งหมายของการรักษาศีล ก็คือต้องการให้สำรวมกาย สำรวมวาจา เว้นจากการเบียดเบียน ถ้าสังคมของเราต่างคนต่างรักษาศีลในลักษณะนี้ คือเว้นจากการเบียดเบียนกันด้วยกายด้วยวาจา แม้แต่เพียงสองข้อแรก ไม่ฆ่ากันไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักทรัพย์กัน เราก็ไม่ต้องประหวั่นพรั่นพรึงเท่าไหร่แล้ว สังคมสงบราบคาบไปเยอะแล้ว แต่เวลานี้ที่ชุกชุมกันมาก ก็คือสองข้อนี้

เรื่องการคอร์รัปชั่นก็มีมากมาย ทุกระบบ ทุกแห่ง ทุกสถานที่ ทุกองค์กร ทั้งของเอกชนและของรัฐ มันเต็มไปหมด นี่คือศีลข้อสอง **การรักษาศีลก็เพื่อต้องการให้สังคมสงบเรียบร้อย** ถ้าสังคมสงบเรียบร้อย เราก็เย็นตาเย็นใจ ไปที่ไหนอยู่ที่ไหนก็ไม่ต้องหวาดระแวง เวลานี้คนที่มาถึงหน้าบ้านแล้วก็ยังกลัว กลัวว่าคนจะมาทำอะไรที่หน้าบ้านนั้นเอง ลองนึกดูผู้ชายยังกลัวเลยครับ ไม่ต้องพูดถึงผู้หญิง ผู้หญิงยิ่งต้องกลัวมากขึ้น ก็เพราะคนไม่มีศีล ศีลคือเว้นจากการเบียดเบียนกัน แต่ต้องไม่ให้เป็นสีลัพพตปรามาส ต้องรักษาศีลเพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมาย คือรักษากายวาจาให้เรียบร้อยไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น อย่างนี้ก็เป็นศีลที่ดี

การจะรักษาศีลข้อไหนอย่างไร ก็ต้องมีเหตุผล ภาษาทางปรัชญาเขาเรียกว่าต้องเป็น คือว่าต้องเป็นศีลที่เป็นนาย (Master morality) ไม่ใช่ศีลที่เป็นทาส (Slave morality) ศีลที่เป็นทาสก็คือการรักษาศีลตามธรรมเนียมที่ทำกันมา แล้วก็ไม่รู้เหตุผล ไม่รู้จุดมุ่งหมาย ไม่รู้วิธีการ รักษาไปตามตัวหนังสืออะไรอย่างนี้ ศีลแบบทาส มันไม่ได้รับอานิสงส์ บางทีก็ลำบากแทบตายเพื่อรักษาศีลที่เป็นอกุศล ศีลที่เป็นกุศลก็มี ศีลที่เป็นอกุศลก็มี ศีลที่เป็นอกุศลคือศีลไม่ดี เป็นแต่เพียงบัญญัติกันว่านี่เป็นศีล แต่ว่ามันไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง บางทีก็มาเป็นจารีต เขาเรียกว่าจารีตศีล ก็คือสิ่งที่ทำกันมาตามจารีต ตามประเพณี บรรพบุรุษเคยทำกันมาอย่างนี้ แล้วก็ทำกันต่อไปโดยไม่รู้ว่าเหตุผลเป็นอย่างไร พอถามถึงเหตุผลมันตอบไม่ได้ เพราะมันเป็นศีลที่เป็นทาส แต่ว่าของ**พระพุทธเจ้านี่พระองค์ใช้คำว่า ศีลที่เป็นไท ไท ที่แปลว่า ไม่เป็นทาส** *ยานิ ตานิ สีลานิ ภุชิสฺสานิ* คือศีลที่เป็นไทไม่เป็นทาส *อปรามฏฺฐานิ* **อันตัณหาและทิฐิไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง** อย่างนี้จึงเป็นศีลที่ใช้ได้และได้ประโยชน์ อย่างที่ว่าเป็นการห้ามล้อไว้ก่อน ก่อนที่จะตัดสินใจนำรถไปทางใดเมื่อถึงหัวเลี้ยวหรือทางแยก

ในลักษณะนี้ สวดมนต์บ้างไม่สวดมนต์บ้างก็ได้ ตามความเหมาะสม ตามกาลเวลาอันสมควร ศีลรักษาบ้างไม่รักษาบ้างก็ตาม สังคมของเราก็สงบเรียบร้อยอยู่ได้ **บางคราวเราก็จำเป็นที่จะต้องรักษาศีลตามฐานะของตน** อย่างทหารที่มีหน้าที่ที่จะไปออกรบ อย่างไรศีลข้อปาณาติบาตก็ต้องเก็บไว้ก่อนล่ะ มันรักษาไม่ได้ นี่ก็คือ

ที่ผมว่า รักษาบ้างไม่รักษาบ้าง แต่เมื่อเลิกการรบทัพจับศึก เลิกจากการที่จะไปกองทัพแล้ว ก็กลับมารักษาศีลอย่างเดิม คนที่ทำงานบริษัทกำจัดปลวก อย่างนี้ยังจะรักษาศีลข้อปาณาติบาตให้ได้ตลอดไปได้อย่างไร เขาก็รักษาให้ตลอดไปไม่ได้ แต่วันไหนที่ไม่ต้องไปกำจัดปลวกเขาก็ต้องรักษาเอาไว้ อย่างน้อยที่สุดคือไม่ฆ่าคนก็ยังดี และได้ประโยชน์ในการรักษาศีลให้สมควรกับฐานะของตน หรือชาวประมงที่หากินอยู่กับทะเล ลงเรือไปหาปลาทุกวัน อย่างนี้จะไปรักษาศีลข้อปาณาติบาต เขาก็ทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นรักษาให้เหมาะสมกับฐานะของตนก็อยู่ได้

พุทธศาสนาของเรานี้นะครับ มีข้อปฏิบัติหลายระดับ พุทธศาสนิกชนสมัครใจจะอยู่ในระดับใด ก็ปฏิบัติระดับนั้น ก็ได้รับผลตามระดับชั้นของตน ผู้ที่ยังเป็นห่วงโลกเป็นห่วงสังคมอยู่ ท่านก็สอนธรรมะในระดับที่จะให้อยู่กับโลกกับสังคมได้โดยสันติสุข เช่น สำหรับฆราวาสทั่วไปก็มีธรรมะที่เรียกว่า **คิหิปฏิบัติ** คิหิ นี่แปลว่าคฤหัสถ์ ที่เราชินหูชินตากันว่าคฤหัสถ์ ภาษาบาลีท่านใช้คำว่าคิหิปฏิบัติ ข้อปฏิบัติของคฤหัสถ์ คฤหัสถ์ เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่าผู้อยู่ครองเรือน เห็นเขาเรียกในภาษาฝรั่งในเรื่องนี้ว่า Social Philosophy of Buddhism เป็นปรัชญาสังคมของพุทธศาสนา เป็นธรรมของผู้รู้สำหรับคฤหัสถ์ ที่จะให้รู้หน้าที่ของกันและกัน เพื่อไม่เบียดเบียนกัน ใครมีหน้าที่อย่างไรก็ทำหน้าที่อย่างนั้นให้สมบูรณ์

ขงจื๊อ ปรมาจารย์ของชาวจีนท่านก็เคร่งครัดในเรื่องนี้ ท่านมีอิทธิพลกับชาวจีนมาก มีคนไปถามท่านว่า ทำอย่างไรบ้านเมืองถึงจะสงบสุข ท่านบอกให้ทุกคนทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ แค่นี้ก็เรียบร้อย ที่ยุ่งเหยิงกันอยู่ก็เพราะหลายคน หรือคนจำนวนมากไม่ได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ **ธรรมะคือหน้าที่** (Dhamma is duty) **คือการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์** ทุกคนรู้หน้าที่ของตัวอยู่ ได้ทำหน้าที่ของตัวให้สมบูรณ์ไหม ถ้าทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ก็เป็นธรรมะ

อันนี้ทำให้สังคมอยู่รอด ทำให้โลกอยู่รอด ทำให้ครอบครัวอยู่รอด หรือที่สุดทำให้เรื่องส่วนตัวแต่ละคนอยู่รอด คือถ้าเขาเป็นเด็กเขาก็ทำหน้าที่ของเด็ก ถ้าเป็นนักเรียนก็ทำหน้าที่ของนักเรียนให้สมบูรณ์ เป็นผู้ใหญ่เป็นครูบาอาจารย์ ก็ทำหน้าที่ของตัวเองให้สมบูรณ์ ทุกอย่างก็เรียบร้อย นี่แหละคือคิหิปฏิบัติ พระพุทธเจ้าท่านก็สอนเอาไว้ในเรื่องทิศ ๖ ทิศ ๖ ก็จับกันเป็นคู่ๆ เช่นว่า พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับศิษย์ เป็นต้น แต่ละคนทำหน้าที่ต่อกันให้สมบูรณ์ จะได้มีความผาสุกในการอยู่ร่วมกัน

ทีนี้ผู้ที่เบื่อโลกเบื่อสังคมแล้ว ต้องการความสงบให้กับชีวิตส่วนตัว ก็มีธรรมอีกอย่างหนึ่งสำหรับผู้นั้น สำหรับผู้ที่จะไปนิพพานเร็วๆ ท่านก็สอนไว้อีกอย่างหนึ่ง สุดแล้วแต่ใครจะเลือกอย่างไร เกือบเหมือนห้างสรรพสินค้านะครับ มีของให้เลือกเยอะ ใครจะไปทางแผนกไหน ไปเลือกเอาอย่างไหนตามที่ต้องการก็ได้ หรือว่าร้านขายยาใหญ่ๆ ก็มียาแก้โรคอยู่ทุกชนิด ใครต้องการยาอย่างไหน

ก็เลือกเอาอย่างที่เหมาะแก่โรคของคน เมื่อมองในแง่นี้แล้วนะครับก็จะไม่มองพุทธศาสนารุงรังไร้สาระ คนเลี้ยงเด็กบางคนบางทีก็ยังต้องเอาจุกหัวนมเปล่าๆ ให้เด็กดูดเล่น มองในแง่ของผู้ใหญ่ก็ว่าไร้ประโยชน์ แต่สำหรับเด็กแล้วให้ประโยชน์แก่เด็ก ความพร้อม (Maturity) ของคนเรามีไม่เท่ากัน เป็นความจำเป็นที่เราต้องเห็นใจคนอีกพวกหนึ่งที่ขึ้นมายืนอย่างเราไม่ได้ เพราะเหตุปัจจัยยังไม่พร้อม แต่ขอให้เขาเดินในทางที่ถูกก็แล้วกัน เหมือนอาหารเลี้ยงเด็ก เด็กอ่อนกินอาหารอ่อน แต่ต้องเป็นอาหารที่ถูกต้อง ถ้ากินอาหารผิดเป็นอาหารที่ไม่มีคุณค่าทางสารอาหาร มันก็ไม่มีประโยชน์ทั้งแก่เด็กทั้งแก่ผู้ใหญ่

เพราะฉะนั้น **การสอนศาสนาให้เป็นประโยชน์แก่คนทุกระดับนั้นถูกแล้ว ธรรมะก็ง่ายบ้าง ปานกลางบ้าง ยากบ้าง แต่ต้องเป็นธรรมะที่ถูก ศาสนาที่ถูก ไม่ใช่มอมเมา** คือเราให้เด็กกินอาหารที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่อาหารประเภทมอมเมา เราให้เด็กเล่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยและการสร้างสติปัญญา ไม่ใช่ให้เขาเล่นสิ่งที่มอมเมา ฉันใดนะครับ เรื่องศาสนาก็เหมือนกัน **การสอนศาสนาต้องสอนให้ถูกต้อง แม้วิธีสอนอาจจะต่างกัน แต่สิ่งที่สำคัญคือต้องถูกต้อง** ด้วยเหตุนี้นะครับ การเผยแผ่ศาสนาให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นภาระที่ยิ่งใหญ่ของผู้ที่มีใจกรุณา

ที่นี้ภารกิจที่ยิ่งใหญ่หรือสำคัญ เป็นสิ่งที่ทำยาก คนส่วนมากจะเข้าไม่ถึงจุดมุ่งหมายและวิธีการ ท่านมหาตมะคานธีได้เขียนบอกเอาไว้ในหนังสือเรื่อง*โลกทั้งผองพี่น้องกัน* ตอนหนึ่งว่า “ในภารกิจที่สำคัญๆ ทั่วไป จำนวนของผู้ต่อสู้มิใช่เป็นเครื่องชี้ขาดเท่ากับคุณสมบัติที่ผู้ต่อสู้เหล่านั้นมีอยู่ในตัว” อันนี้หมายความว่า จำนวนของผู้ต่อสู้แม้จะมีจำนวนมาก แต่ถ้าไม่มีคุณสมบัติมันก็ใช้ไม่ได้ อาจล้มเหลว หรืออาจจะนำไปผิดทาง คือพวกมากลากไป เหมือนกับว่าโจรห้าร้อยคน และผู้ทรงศีลผู้มีศีลคนเดียว ถ้าโหวตเสียงกันมันก็สู้โจรไม่ได้ แต่ว่าความถูกต้องอยู่ที่ผู้มีศีลธรรม ผู้ที่มีใจกรุณา ผู้ที่พูดในสิ่งที่ถูกต้อง เอาจำนวนกันแล้วมันสู้โจรไม่ได้ โจรตั้งห้าร้อยโหวตเสียงกัน ไปปล้นดีหรือไม่ดี ให้โหวตเสียงกันมันก็แพ้อยู่ดี แต่ท่านเหล่านั้นก็จะต่อสู้ ต่อสู้จนตัวตายเช่นท่านมหาตมะคานธี นี่คือคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวของผู้ต่อสู้

ท่านมหาตมะคานธีได้เขียนต่อไปว่า “มหาบุรุษในโลกทรงยืนหยัดต่อสู้ด้วยพระองค์เองแต่ผู้เดียวทุกพระองค์ โปรดดูศาสดาพยากรณ์ที่สำคัญๆ ในโลก เช่น ท่านโซโรอัสเตอร์ พระพุทธเจ้า พระเยซูคริสต์ ท่านนบีมูฮัมหมัด เป็นต้นเถิด ศาสดาเหล่านี้ทรงยืนหยัดต่อสู้ด้วยพระองค์เองแต่ผู้เดียวเสมอ ท่านที่ได้กล่าวนามมานี้ทรงมีความเชื่อมั่นในพระองค์เองและในพระผู้เป็นเจ้า และโดยเหตุที่ทรงเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงอยู่เคียงข้างท่าน ท่านจึงไม่เคยรู้สึกเปล่าเปลี่ยวเดียวดาย” ที่นี้พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้าก็ให้

นึกถึงพระพุทธเจ้าและให้นึกถึงพระธรรม ว่าแม้เราจะต่อสู้เพียงคนเดียว แต่เราก็ยืนอยู่ข้างพระพุทธเจ้าและข้างพระธรรม ทำงานถวายพระพุทธเจ้ามอบตนให้แก่ธรรมไป เราจะไม่รู้สึกเปล่าเปลี่ยวเดียวดาย เพราะเราอยู่กับพระธรรม พระธรรมนั่นแหละเป็นพวกพ้องของเรา ความถูกต้องนั่นแหละเป็นพวกพ้องของเรา

เพราะฉะนั้น ภารกิจในการประกาศศาสนาให้ถูกต้อง มันทวนกระแส เป็นการทวนกระแสจิตของคน ทวนกระแสโลก ทวนกระแสของคนหมู่มาก มันก็ตรงตามหลักของพระพุทธเจ้าแล้ว ที่ท่านตรัสว่า *ปฏิโสตคามึ นิปุณำ คมฺภีรำ ทุทฺทสำ อณุ* พระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้แล้วสอนนี้ เป็นธรรมที่ทวนกระแส ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก เมื่อเห็นได้ยากคนที่มีจักษุน้อย คือจักษุไม่ดีก็ไม่สามารถจะเห็นได้ เป็นหน้าที่อีกประการหนึ่งของผู้เผยแผ่ศาสนาที่จะทำคนให้มีตาดี ทำให้คนมีจักษุ ให้แสงสว่างแก่เขา ให้ดวงตาแก่เขา ทำให้เขาเป็นคนตาดีแล้วให้เขาเดินไปเอง ไม่ต้องทำให้เขาตาบอดแล้วไปจูงเขา แล้วก็เรียกค่าจูงหรือทวงหนี้บุญคุณที่ได้จูง แต่ที่ทำให้เขาตาบอดมันจะไม่ยิ่งร้ายกว่าหรือ กับการที่เราทำให้เขาตาดี ให้เขาเดินไปด้วยตาของเขาเอง มันย่อมจะดีกว่า อย่างที่โบราณชอบพูดกันเสมอว่า แทนการเอาปลาไปแจกกันทุกเดือนทุกปี ก็สอนให้เขาจับปลาเป็น ให้เขาจับปลากินเอง ให้เขาพึ่งตัวเองได้ หากินเองได้ ดีกว่าที่จะเอาปลาไปแจกซึ่งไม่มีที่สิ้นสุด

เราเลี้ยงลูกเลี้ยงลูกศิษย์ ก็ต้องการให้เขาปีกกล้าขาแข็ง คำนี้เป็นคำด่าในสำนวนไทย ถ้าลูกคนไหน ลูกศิษย์คนไหนอวดดีขึ้นมาก็ว่า **"ไอ้นี่มันปีกกล้าขาแข็งแล้วมันก็บินไป"** ความเห็นของผมเองคือแม่นกเลี้ยงลูกนกเพื่อให้ปีกกล้าขาแข็ง แล้วลูกมันจะได้บินไปเอง ไม่ต้องคอยหาเหยื่อไปเลี้ยงที่รังมันตลอดเวลา เราเลี้ยงลูกเพื่อให้ลูกปีกกล้าขาแข็ง เพื่อเขาจะได้บินไปเอง เขาจะได้หากินเอง เขาจะได้ไม่ต้องพึ่งพ่อแม่ตลอดเวลา แทนที่จะเป็นเช่นนั้น พ่อแม่จะต้องพึ่งเขาเพราะมันต้องแก่ลงไปทุกวัน พ่อแม่ก็ปีกอ่อนขาอ่อนลงไปทุกวัน เดินก็ไม่ค่อยไหว พอแก่มาก็ขาสั่น เพียงแต่เดินเฉยๆ ก็หอบแล้ว อย่าว่าแต่จะไปทำอะไรเลย

นี่ละครับการสอนคนไม่ใช่เรื่องง่าย อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า

"อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟังไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้โดยง่าย ผู้แสดงธรรมจะต้องมีคุณสมบัติของผู้แสดง พึงตั้งธรรม ๕ อย่างไว้ในใจ คือ

๑. เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ
๒. เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้ผู้ฟังเข้าใจ
๓. เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง
๔. เราจักไม่แสดงเพราะเห็นแก่ลาภหรือแก่อามิส
๕. เราจะแสดงธรรมโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น"

นี่คือข้อความที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสกับพระอานนท์ว่า การแสดงธรรม การกล่าวธรรม การสอนธรรม ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่าย เพราะฉะนั้น ผู้ทำจะต้องมีคุณสมบัติมากมาย ไม่ใช่ใครๆ ก็ทำได้ เพราะฉะนั้น การเผยแผ่ศาสนาให้ถูกต้องจึงเป็นภารกิจอันยิ่งใหญ่ แม้ว่าจะยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ ประการหนึ่งก็คือ ในเมืองไทยของเราผู้ที่มีการศึกษาดียังมีน้อยอยู่ การศึกษาดีนี่หมายถึงการศึกษาที่สมบูรณ์รอบด้านนะครับ ผู้ที่มีการศึกษาดีในทางโลกแม้จะมีอยู่มากพอสมควร แต่ก็มักจะเป็นน้ำชาล้นถ้วยเสียเป็นส่วนมาก **น้ำชาล้นถ้วย คือเอาแต่ความเห็นของตัวเป็นบรรทัดฐาน พยายามหมุนพุทธศาสนาให้มาเป็นอย่างความคิดเห็นของตัว** ไม่พยายามที่จะเข้าใจให้ถูกต้องตรงตามที่พระพุทธเจ้าสอน มักจะอวดเก่งกว่าพระพุทธเจ้า ไปหมุนคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มาเข้ากับทิฐิของตัว อะไรที่ตัวไม่เห็นด้วยก็ว่าใช้ไม่ได้ ทำนองนั้น ไม่พยายามปรับทิฐิของตัวเองให้เข้ากับพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบ *สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม* พระธรรมได้ตรัสไว้ดีแล้ว เมื่อเป็นอย่างนี้ การพิจารณาเลือกว่าอะไรควรยึดไว้ อะไรควรทิ้งไป จึงอยู่ในระดับต่ำไปด้วย ยังมีองค์ประกอบ (factor) อีกหลายประการนะครับเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งผมจะได้นำมาพูดต่อในปัญหาข้อที่ ๕

๔

สาเหตุที่การเผยแผ่ศาสนาในเมืองไทยได้ผลน้อย

ผมจะลองวิจารณ์ตามทรรศนะของผมเท่านั้นนะครับ ไม่เกี่ยวกับผู้อื่น ผมเคยตั้งปัญหาถามทั้งตัวเองและถามผู้อื่นอยู่เสมอว่า **ทำไมเมืองไทยเราซึ่งมีพระสงฆ์หรือสามเณรเป็นจำนวนมากถึงสองสามแสน บางทีก็มากไปถึงสามแสนครึ่ง แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังขาดแคลนพระภิกษุสามเณรผู้สามารถหรือมีคุณสมบัติเพียงพอในการที่จะเผยแผ่ศาสนาของตน** พูดกันตรงๆ ก็ว่า แม้จะสอนในโรงเรียนมัธยมให้ทั่วถึงทั่วประเทศก็ยังหาได้ยาก ไม่ต้องกล่าวถึงในระดับมหาวิทยาลัยหรือว่าในองค์กรต่างๆ ของเอกชนหรือของรัฐบาล เพราะเหตุนี้แหละครับเราจึงได้ยินได้เห็นได้ฟังชื่อเสียงของพระสงฆ์อยู่เพียงไม่มากนักในสังคมไทย ผมจะลองวิเคราะห์ และเสนอวิธีแก้ไขดู ขอพูดอย่างตรงไปตรงมาด้วยความหวังดีต่อวงการของเรานะครับ

ประการที่ ๑ พระภิกษุสามเณรส่วนมากมีพื้นฐานการศึกษาไม่สูงมาก่อน คือจบเพียงแค่ ป.๔ ป.๖ หรือมัธยมต้นๆ เมื่อเข้ามาบวชมาศึกษาทางธรรม ก็ดิ่งไปทางธรรมอย่างเดียว ไม่ได้เหลียวแลความรู้ทางโลกซึ่งเกื้อกูลแก่ความรู้ทางธรรมอีกเลย โชคดีหน่อยที่มาถึงเวลานี้ มีโรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญ ซึ่งเรียนควบทั้งหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการและหลักสูตรของคณะสงฆ์ ผู้เรียนจึงค่อนข้างจะหนักนิดหนึ่งแต่ก็เรียนได้เพื่อประโยชน์ แต่จะสำเร็จแค่ไหน อย่างไร ก็ดูผลเอาได้

ประการที่ ๒ ซึ่งสืบเนื่องมาจากประการที่ ๑ นั่นเอง **หลักสูตรความรู้ทางธรรมค่อนข้างสูง ละเอียดอ่อน เหมาะสำหรับผู้ที่มีวัยสูงและมีความรู้ มีประสบการณ์ทางโลกมาแล้วอย่างดีจึงจะขบแตก** มันเป็นปรมัตถธรรมบ้างเป็นปรัชญาชีวิตบ้าง ซึ่งผู้เรียนที่มีประสบการณ์ชีวิตทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิจึงจะขบแตกและเข้าใจ ผู้ที่ไปบวชเรียนตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อจบ ป.๔ ป.๖ หรือมัธยมต้นๆ มีพื้นความรู้ไม่สูงนักประกอบด้วยวัยยังเด็กอยู่ บางคนก็ไม่ได้สัก ป. ไปอ่านออกเขียนได้เอาในวัด จึงเป็นการยากที่จะรู้ธรรมยากๆ ทำได้แต่เพียงแค่ท่องจำไว้สอบ สอบเสร็จแล้วก็ลืม

ในระหว่างที่เรียนนั้น **มีน้อยคนที่จะเรียนด้วยความรักและความพอใจ** ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ส่วนมากเรียนเพราะถูกสภาพต่างๆ บีบบังคับให้ต้องเรียน ถ้าไม่เรียนได้ก็ไม่เรียน ข้อทดสอบอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน อย่างวัดบางวัดในกรุงเทพฯ ที่มีพระบวชใหม่ที่มีการศึกษามาทางโลกสูงๆ และประกอบด้วยวัยวุฒิอายุสามสิบขึ้น มีประสบการณ์ในชีวิตมามาก เคยครองเรือน เคยทำราชการ เคยทำอะไรต่ออะไรมากมาย ผ่านเมืองนอกมาก็มี แล้วมาบวช มาบวชเป็นพระใหม่เป็นพระนวกะ เวลาเรียนนักธรรมจะเรียนหลักสูตรเดียวกันกับสามเณรที่จบ ป.๔ ป.๕ ป.๖ หรือมัธยมต้นๆ เรียนนักธรรมตรีก็จะเรียนหลักสูตรเดียวกัน แล้วมีวิชาหนึ่งคือวิชาที่เรียกว่า เรียงความแก้กระทู้ธรรม ก็คือเรียงความนี่แหละ แต่ภาษาทางวัดเรียกว่า เรียงความแก้กระทู้ธรรม คือให้พุทธศาสนสุภาษิตแล้วก็เขียนอธิบาย ผู้ที่ทำได้ดีก็คือพระบวชใหม่นั่นเอง เพราะว่าได้ผ่านประสบการณ์มามากและวัยวุฒิก็มาก นี่เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเลยนะครับ

ประการที่ ๓ มีพระน้อยรูปนักที่มีบุญบารมีมาแต่ในอดีต ทำให้สนใจในธรรมดื่มด่ำในธรรม ค้นหาความรู้อย่างเพลิดเพลิน ไม่รู้จักอิ่มไม่รู้จักพอในการแสวงหาความรู้ทางธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม สม่ำเสมออย่างน่าเลื่อมใส จิตใจหนักแน่นมั่นคงไม่ถูกกระแสโลกพัดไป เมื่อบวชเรียนอยู่ก็เป็นพระที่ดี เป็นกำลังสำคัญของคณะสงฆ์ของพระศาสนาและบ้านเมือง เมื่ออยู่ไม่ได้สึกไปก็เป็นฆราวาสที่ดี เป็นกำลังของบ้านเมืองและเป็นกำลังของศาสนาด้วย คนอย่างนี้มีอยู่จำนวนน้อย คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ถึง ๑ เปอร์เซ็นต์ หมื่นคนอาจจะมีสัก ๑ คนหรืออาจไม่ได้สักคนก็ได้ เราจึงมีคนประเภทนี้อย่างนับตัวได้ นอกจากนี้ก็เป็นประเภทสามัญทั่วไป คือเรียนเพื่อสอบเพื่อได้ชั้นเพื่อจุดประสงค์อื่น มิได้มีความดื่มด่ำ มิได้จับจิตจับใจในรสพระธรรมแต่ประการใด เพียงแต่ผ่านเข้ามาในระบบนี้ในวิถีนี้

แล้วก็เรียนๆ ไปอย่างนั้นเอง พอมีทางเลือกอื่นก็กระโจนจับทันที คนเรามีบุญบารมีมาไม่เท่ากัน สั่งสมอุปนิสัยมาไม่เหมือนกัน สิ่งที่คนหนึ่งสามารถทำได้เป็นพันๆ หน่วย อีกคนหนึ่งทำไม่ได้เลยสักหน่วย ทำได้ก็ทำได้ไม่ดี อันนี้เป็นสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญในเรื่องนี้

ประการที่ ๔ ขอให้ท่านผู้ฟังพิจารณาดูความจริงว่า นักเรียนทางโลกเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษกันมาแล้วทุกคนในชั้นประถมและมัธยม ในฐานะเป็นความรู้พื้นฐาน ถ้าเรียนชั้นอุดมศึกษาในสายวิชาวิทยาศาสตร์หรือภาษาอังกฤษ เขาก็ต้องเพิ่มเติมความรู้นี้ให้มากขึ้น แต่ลองถามดูมีใครกี่คนที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ได้ หรือแม้เพียงสอนวิทยาศาสตร์ได้ดี มีความรู้ภาษาอังกฤษใช้การได้อย่างมั่นใจ ทั้งๆ ที่เรียนมานานปีและเกี่ยวข้องอยู่เสมอ

ทีนี้หันมาดูทางธรรม **ธรรมะเป็นของละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง**กว่าวิชาทั้งสองที่ผมกล่าวมานี้มากนัก **เป็นนามธรรมที่สัมผัสได้ยาก รู้เห็นได้ยาก ผู้ที่รู้เห็นแล้วจะทำให้ผู้อื่นรู้เห็นเช่นตัวก็แสนยาก** อีกทั้ง

จิตใจของมนุษย์เราไม่ว่าพระหรือฆราวาส มักจะถูกกระแสกิเลสพัดพาไป ห่วงหาอาลัยกับกิเลส คงเพราะเป็นมิตรกันมานานหลายภพหลายชาติ กระแสกิเลสเป็นสิ่งที่ต่อต้านกระแสธรรม เมื่อกระแสกิเลสท่วมทับ กระแสธรรมก็จมอยู่ใต้กระแสกิเลสนั่นเอง โลกภายนอกก็มีแต่สิ่งกระตุ้นเร้าให้ไฟกิเลสที่มีอยู่รุนแรงมากขึ้น ดับได้ยาก เมื่อดับได้ยากคนก็ไม่อยากดับ เพราะมันไม่อยากทำสิ่งที่ยาก สนองกิเลสซะเลยดีกว่า ง่ายดี ปรนเปรอให้เต็มที่เท่าที่กำลังจะปรนเปรอได้ เมื่อเป็นอย่างนี้จะเอาใจที่ไหนมาสนใจธรรม ศึกษาธรรม ปฏิบัติตามธรรม

การสอนธรรมยิ่งยากกว่าสอนวิชาอื่นๆ อีกหลายเท่า แม้พระพุทธเจ้าของเราผู้มีบารมีเปี่ยมล้น ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ ตอนแรกๆ ที่ทรงปรารภเรื่องธรรม ก็ทรงพิจารณาว่าเป็นของที่เห็นได้ยาก ลึกซึ้ง และไม่ทรงน้อมพระทัยไปเพื่อจะแสดงธรรม แต่เพราะอาศัยพระกรุณาในหมู่สัตว์จึงตัดสินพระทัยแสดงธรรมประกาศศาสนา ด้วยเหตุนี้แหละครับ **ผู้ศึกษาธรรมทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จะให้เข้าใจแจ่มแจ้งด้วยตนเอง เพียงพอแก่ตนเองก็ยังยากเสียแล้ว ไม่ต้องกล่าวถึงผู้ที่จะรู้ชัดด้วยตนเอง และสั่งสอนผู้อื่นได้ บุคคลประเภทนี้จะหายากขึ้นไปอีกสักเท่าไร**

ถ้าสอนแบบพี่สอนน้องก็ทำได้โดยไม่ยากเพราะสอนเท่าที่ตนรู้ แต่ในระบบโรงเรียน ระบบมหาวิทยาลัย มีหลักสูตร ผู้สอนต้องสอนไปตามหลักสูตร หลักสูตรนั้นร่างขึ้นทำขึ้นโดยท่านผู้รู้ที่ไม่ต้อง

สอนเอง ในระบบโรงเรียนจึงมีพวกทำหลักสูตรพวกหนึ่ง ผู้สอนพวกหนึ่ง ผู้เขียนตำราอีกพวกหนึ่ง ทั้งสามพวกนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนไป ภาระหนักไปตกอยู่ที่ครูผู้สอน เพราะบางเรื่องแม้ตนไม่รู้หรือไม่ค่อยรู้ก็ต้องสอน เพราะมีอยู่ในหลักสูตร เมื่อเป็นอย่างนี้ท่านลองคิดดู สภาพจะเป็นอย่างไร การเป็นครูที่ดี นอกจากมีความรู้จริงในวิชานั้นๆ แล้ว ยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติอีกมากมาย เพราะฉะนั้น การเป็นครูเป็นสิ่งที่ทำยาก

ประการที่ ๕ หลักสูตรนักธรรมบาลีของคณะสงฆ์นั้นมีมาแต่สมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส คือสมัยรัชกาลที่ ๕ นั่นเอง **มาจนบัดนี้ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงแต่ประการใด** หนังสือหลักสูตรเล่มเดิม การเรียนการสอนอย่างเดิม การวัดผลอย่างเดิม แม้จะเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาบ้างบางสมัย ก็น้อยมาก ไม่ได้เพิ่มวิชาสมัยใหม่เข้ามาในหลักสูตร ทีนี้ถ้าสมมติว่าเพิ่มเข้ามาก็คงติดปัญหาอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับงบประมาณและครูผู้สอนว่าจะหาที่ไหน

หลักสูตรของนักธรรมบาลีหรือหลักสูตรทางศาสนาละเอียดอ่อนลึกซึ้ง เป็นภูมิปัญญาของนักปราชญ์ผู้ที่มุ่งทางนี้ แต่พื้นฐานของผู้เรียนไม่เพียงพอที่จะรู้ที่จะเข้าใจ เมื่อไม่ค่อยรู้ไม่ค่อยเข้าใจก็เบื่อหน่าย เมื่อเบื่อหน่ายจะทำอย่างไร เบื่อหน่ายต่อนักธรรมบาลี แต่ยังต้องบวชอยู่ ใจก็ส่ายแส่หาช่องทางที่จะเรียนอย่างอื่น เพื่ออะไรก็สุดแล้วแต่ที่แต่ละคนจะคิดว่าจะเป็นสิ่งที่พึ่งแก่ชีวิตของตน

ได้ โดยมากก็คิดคำนึงถึงอนาคต ตามประสาคนที่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม พระเณรส่วนมากเป็นเยาวชน และเป็นคนที่ยังอยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์ เจออะไรเหมาะกับอุปนิสัยของตน เพื่อนชักชวนไปก็เรียนอันนั้น ซึ่งไม่ใช่นักธรรม ไม่ใช่บาลี ไม่ใช่พระธรรมวินัย ไม่ใช่พระไตรปิฎก อรรถกถา ไม่ใช่คัมภีร์ทางศาสนา ส่วนหนึ่งมาเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งเป็นจำนวนน้อยมาก ก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น วุฒิภาวะไม่เพียงพอ ที่อยู่อาศัยไม่มี เป็นต้นนะครับ โดยเฉพาะที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ก่อตั้งมานาน ๕๐ กว่าปีแล้ว มีผู้สำเร็จการศึกษารับปริญญาตรีไม่เกิน ๒,๐๐๐ รูปเท่านั้น เพียงเท่านี้ท่านก็พอมองเห็นแล้วว่า มันมีจำนวนน้อยเท่าไร จำนวนน้อยเหลือเกิน จำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ จำนวน ๓-๔ แสนรูป

อันนี้คือสาเหตุสำคัญที่ทำให้การเผยแผ่ศาสนาในเมืองไทยได้ผลค่อนข้างน้อย ตามที่ผมได้พูดมาโดยย่อนี้นะครับ นอกจากนั้นคนที่มีความรู้จริงๆ ก็ค่อนข้างจะหาได้ยาก แล้วโอกาสก็มีน้อย บางทีกว่าจะรู้จริงก็แก่แล้ว ทำอะไรไม่ค่อยได้ มันมีปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ก็มีปัญหาทางวัดทางสังคมไทย ซึ่งมีความเชื่อความนับถือประเพณีรีตองต่างๆ ที่มันขัดแย้งกับหลักของพระพุทธศาสนาอยู่เป็นอันมาก ทั้งๆ ที่เราก็นับถือพุทธศาสนานั่นเอง อันนี้ก็เป็นส่วนที่ดึงเหนี่ยวเอาไว้ ไม่ให้การประกาศศาสนาดำเนินไปโดยราบรื่นเท่าที่ควร

๖

มีคนพูดเสมอว่า คนเราเกิดมาใช้กรรม แต่ความจริงแล้ว คนเป็นผู้ทำกรรม สงสัยว่ากรรมมาก่อนคน หรือคนมาก่อนกรรม

คำถามนี้ถ้าตอบแบบง่ายๆ ก็ตอบว่า คนมาก่อนกรรม เพราะว่าคนเป็นผู้ทำกรรม ถ้าไม่มีคนก็ไม่มีกรรม ทีนี้ถ้าจะมองในแง่ของความเป็นเหตุเป็นผลของกันและกันก็ได้ ถือว่าเป็นเรื่องคล้ายๆ ไก่กับไข่ และต้นไม้กับผลของมัน การสาวไปหาต้นตอ (Original) ทำให้เสียเวลาโดยที่ไม่คุ้มกัน เราจึงพิจารณาปฏิบัติเท่าที่พอมองเห็นได้ก็พอแล้ว คือกรรมมันก็สร้างคนเหมือนกัน

กระบวนการ (Process) ของเรื่องนี้ก็คือ กิเลส กรรม และวิบาก กิเลสนั้นอยู่ที่จิตของคน ถ้าไม่มีคนหรือไม่มีสัตว์ กิเลสมันก็ไม่มี กิเลสคือแรงกระตุ้นหรือการลุกโพลงขึ้นของความปรารถนาในภายใน แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นก็คือ กรรม ดีบ้าง ชั่วบ้าง ดีมีผลเป็นสุข ชั่วมีผลเป็นทุกข์ นี่ก็คือวิบากคือผลของกรรม ทีนี้ถ้าสุขแล้วเพลิดเพลินมัวเมา ก็ก่อให้เกิดกิเลสต่อไปอีก ถ้าทุกข์แล้วทำให้คนซบเซาเศร้าหมอง โกรธแค้น ชิงชัง ก็ก่อให้เกิดกิเลสอีกเหมือนกัน เป็นกิเลสอีกสายหนึ่ง เป็นสายโทสะ แล้วก็

เวียนไปเป็นรอบที่ ๒ รอบที่ ๓ ไม่มีที่สิ้นสุดอยู่อย่างนี้ อันนี้เราจึงเรียกว่า วัฏฏะ

วัฏฏะ แปลว่า วน ลองสังเกตจิตของตัวเองก็ได้นะครับ อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ก็จะเห็นกระบวนการนี้อย่างชัดเจน คือ กระบวนการของกิเลส กรรมและวิบาก

กิเลสวิจิตร หรือตัณหาวิจิตร ทำให้กรรมวิจิตร กรรมวิจิตรก็ทำให้วิบากวิจิตร วิบากวิจิตรนั่นแหละทำให้สัตว์วิจิตร (คำว่าวิจิตร ในที่นี้ไม่ใช่แปลว่า สวยงาม แต่แปลว่า หลากหลาย (Plurality) หรือ ปุถุตตะ คือความมากมายหลากหลาย)

กมฺมํ สตฺเต วิภชติ ยทิทำ หีนปฺปณีตตาย

กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลาย ให้ทรามบ้าง ให้ประณีตบ้าง

กมฺมุนา วตฺตตี โลโก

สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม

เมื่อพูดในแนวของตรรกวิทยา (Logic) หลักพระพุทธศาสนาก็อยู่เหนือ Logic คือไม่สามารถจะหาเหตุผลเองได้ (Reasoning) ทั้งนี้ก็เพราะว่าสติปัญญาเรามีจำกัดเกินไป ความจริงบางอย่างเราพอรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส (Sense) ด้วยประสบการณ์ทางอายตนะเฉพาะส่วนที่มันอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า Sensous world คือสิ่งที่มันอยู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอายตนะเท่านั้น เช่น เราเห็นรูปกายหยาบด้วยตาเนื้อ เราฟังเสียงหยาบด้วยหูธรรมดา เป็นต้น และความจริงบางอย่าง เรารู้ได้ด้วยเหตุผล ความจริงระดับที่เราพอจะพูดกันได้ด้วยเหตุผล อันนี้แหละคือมันเป็น Logical หรือ Reasoning หาเหตุผลเอาได้ เช่น ดี ชั่ว ถูก ผิด เราก็พอหาเหตุผลเอาได้ พูดได้ด้วยเหตุผล

แต่ความจริงบางอย่าง เราต้องรู้ด้วยญาณพิเศษ ที่ท่านเรียกว่า Intuition หรือ Intuitive knowledge ความรู้ที่เราจะรู้ได้ด้วยญาณพิเศษภายใน อยู่เหนือตรรกศาสตร์ขึ้นไป เรียกว่าเป็นประสบการณ์ทางจิตโดยตรง แต่ไม่ต้องพูดถึงความจริงระดับนี้หรอกครับ แม้แต่ความเจริญระดับสามัญ ระดับที่เรารู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส รู้ด้วยอายตนะนี่เองนะครับ บางอย่างเราก็ไม่สามารถจะอธิบายได้ เช่น เรากินมะนาวแล้วรู้สึกเปรี้ยว เราจะอธิบายให้คนที่ไม่เคยกินรู้ได้อย่างไร ว่ารสเปรี้ยวเป็นอย่างไร หรือว่ารสของผลไม้บางอย่างที่คนอื่นเขาเคยเห็นและเคยกิน แล้วบอกว่ามันมีรสเปรี้ยวอมหวาน แต่เราไม่เคยกินผลไม้ชนิดนั้น เราก็รู้ไม่ได้ว่ารสของผลไม้ชนิดนั้นมันเป็นอย่างไร ต่อเมื่อเราได้รู้รสด้วยตนเองเราจึงรู้

ดังนั้น ความรู้ที่รู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เราก็จะต้องใช้ประสาทสัมผัสไปรู้มัน ความรู้อะไรที่เราต้องใช้เหตุผล เราก็ต้องใช้เหตุผลไปรู้มัน แต่ความรู้อะไรที่อยู่เหนือเหตุผล เหนือตรรกะ เราก็ต้องรู้ด้วยอะไรที่มันอยู่เหนือตรรกะ หรือรู้ด้วยญาณ ด้วยการปฏิบัติโดยตรงก็ได้ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมที่เราบรรลุ

แล้วนี้ รู้ตามได้ยาก เห็นได้ยาก สงบประณีต ไม่เป็นวิสัยของตรรกะ (อตักกาวจโร)" คือคิดเอาไม่ได้ ต้องรู้ด้วยประสบการณ์ตรงทางจิต แต่บัณฑิตพอรู้ได้ (ปัณฑิตเวทนีโย) ก็ต้องรู้ด้วยเครื่องมือของความรู้ที่เป็น Intuitive knowledge หรือความรู้ที่เป็นญาณพิเศษ

เรื่องกรรมนั้นเป็นเรื่องยากเรื่องหนึ่งในศาสนาพุทธนะครับ **ท่านจึงจัดเป็นอจินไตยอย่างหนึ่งใน ๔ อย่าง** อจินไตย คือคิดเอาไม่ได้ เมื่อคิดเอาไม่ได้ เราก็ไม่ควรจะใช้เครื่องมือคือความคิดไปรู้มัน **คนที่จะรู้กรรมได้ดี คือเข้าใจเรื่องกรรมได้ชัดเจน ก็ต้องได้ทิพยจักษุ หรือได้จุตูปปาตญาณ และสามารถจะเจาะลงไปเป็นกรณีๆ ได้เลยว่าคนไหนเคยทำกรรมอะไรมา จึงต้องได้รับผลอย่างนี้ แต่ถ้าเราไม่รู้ถึงขนาดนั้น มันก็เป็นเพียงสันนิษฐาน นึกเอา เข้าใจว่าเทียบเคียงเอาจากตำราหรือคัมภีร์ ความรู้ที่ได้จากการเทียบเคียงเอาจากตำราหรือคัมภีร์ ไม่ใช่ว่าจะจริงเสมอไป เพราะความรู้ที่ได้จากการเทียบเคียง ไม่ใช่ความรู้จริง**

ไม่กี่วันมานี้ มีเด็กผู้หญิงคนหนึ่งมาออกทีวีในรายการเจาะใจ[๑] ตัวเป็นแผลเป็นหนองพุพองไปหมด ตั้งแต่ศีรษะไปจนถึงเท้า ต้องพันศีรษะ พันตัว พันแขน พันเท้า ตั้งแต่อายุ ๙ ขวบ จนบัดนี้อายุ ๑๘ แล้ว คุณหมอก็วินิจฉัยไม่ถูกว่าเป็นโรคอะไร

[๑] **"เด็กดักแด้"** หรือ น้องอ้อม (เสาวณีย์ ฤทธิโชติ) เสียชีวิตแล้วเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๒

ผมเคยได้ยินจากรายการวิทยุ พระท่านเอามาเทศน์ในเรื่องกรรม ท่านก็เล่านิทานเทียบเคียง เรื่อง พระปูติคัตตติสสเถระ พระเถระชื่อติสสะที่ร่างกายท่านเน่าเปื่อย พระพุทธเจ้าก็มาเทศน์โปรดจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระก็ทูลถามว่า กรรมอะไรที่ทำให้ท่านมีร่างกายเน่าเปื่อยอย่างนี้ และมีอะไรเป็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตผล

พระพุทธเจ้าก็เจาะลงไปเฉพาะกรณีนั้นเลยว่า ท่านเคยเกิดเป็นพรานนก ได้นกมาเยอะมาก ก็เอามากินบ้าง ขายบ้าง ที่เหลือกลัวมันบินหนีเลยหักปีกหักขามันเอาไว้ เวรกรรมอันนั้นทำให้เกิดมาเป็นคนที่มีร่างกายเปื่อยเน่า อันนี้ก็เป็นแต่เพียงการเทียบเคียง ไม่ได้หมายความว่าเด็กหญิงคนนั้นจะทำกรรมอย่างเดียวกันมากับพระปูติคัตตะ เขาอาจจะทำเหตุอย่างอื่นก็ได้ เรื่องของกรรม ถ้าเราไม่มีญาณ เช่น ทิพยจักษุญาณ หรือจุตูปปาตญาณแล้ว เราก็พยากรณ์เขาไม่ได้ จะได้ก็เป็นแต่เพียงเข้าใจว่า สันนิษฐานว่า หรือเทียบเคียงเอาเท่านั้น หรือเห็นคนถูกรถชนขาหัก ชาติก่อนคงจะปาหมาขาหัก หรือไปทำให้คนอื่นขาหักอะไรทำนองนั้น สันนิษฐานเอามันไม่ใช่รู้จริง เรื่องกรรมนี้เป็นเรื่องยากเรื่องหนึ่งที่จะรู้ พระพุทธเจ้าท่านจึงจัดเป็นอจินไตยเรื่องหนึ่งในหลายๆ เรื่อง ที่ว่าอจินไตยนี้คือคิดเอาไม่ได้ ไม่ควรคิด ในตำราท่านแปลว่า ไม่ควรคิด ทำไมจึงไม่ควรคิด เพราะว่ามันคิดเอาไม่ได้ รู้ไม่ได้ด้วยความคิด มันต้องรู้ด้วยญาณพิเศษ ว่าใครทำกรรมอะไรมา ดังนี้เป็นต้นนะครับ

คนเราเกิดมาใช้กรรมจริงหรือไม่ มันก็ใช้กรรมบ้าง ใช้บุญบ้าง เราเกิดมาพร้อมทั้งบุญทั้งกรรม ถ้าทำแต่กรรมชั่วอย่างเดียว เราก็ต้องไปนรก *คพฺภเมเก อุปฺปชฺชนฺติ* คนที่ทำกรรมชั่วไว้มาก ส่วนมากต้องไปนรก *นิรยํ ปาปกมฺมิโน* ถ้าทำความดีอย่างเดียว มันก็ไปสุคติ *สคฺคํ สุคติโน ยนฺติ* ไปเทวโลก ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ก็มีกรรมดีบ้าง กรรมชั่วบ้าง เราทำทั้งกรรมดำและกรรมขาวมา เราต้องได้เสวยวิบากของกรรมดำบ้าง กรรมขาวบ้าง คละกันไป เราจึงอยู่ในโลกที่มีสัมผัสอยู่ในโลกของความทุกข์บ้างสุขบ้าง สลับกันไปเป็นธรรมดา

บางคนมาเกิดเป็นมนุษย์เพียง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ คือว่ามีกรรมดีมาเพียง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ก็ต้องมาทำเพิ่มอีก ๕๐ เปอร์เซ็นต์จึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่บางคนเขาได้ทำมาแล้ว ๙๐ ทำกรรมดีเพิ่มอีก ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เขาก็เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้น อย่างนี้นะครับ เพราะเราได้ทุนมาไม่เท่ากัน ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ เราก็ทำกรรมดีบ้าง ทำกรรมชั่วบ้าง สลับกันไป บางวันก็ทำชั่วมากทำดีน้อย บางวันก็ทำดีมากทำชั่วน้อย แต่ละขณะจิตมันเป็นการสะสมกรรม ทั้งนั้นแม้ในปัจจุบัน ในชีวิตปัจจุบันนี้มีกรรมดีบ้างกรรมชั่วบ้าง ทำคละกันไป ต่อไปข้างหน้า มันก็ต้องได้รับสุขบ้างทุกข์บ้าง เป็นธรรมดาทั้งนั้น

คนเราเลือกเกิดได้หรือไม่

ทีนี้มีคนเขาชอบพูดกันอยู่เสมอว่า คนเราเลือกเกิดไม่ได้ ถ้าจะตั้งปัญหาถามว่า **คนเราเลือกเกิดได้หรือไม่** ก็ตอบได้ ๒ อย่างนะครับ คือว่า**เลือกเกิดได้ก็มี เลือกเกิดไม่ได้ก็มี** คนที่ต้องการไปเกิดได้ตามที่ต้องการ ต้องมีธรรมตามที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสสอนเอาไว้ในสังขารูปปัตติสูตร แปลว่า **เกิดได้ตามที่ต้องการ หวังจะเกิดในภพใดในภูมิใดในที่ใดก็เกิดได้ แต่ว่าต้องประกอบด้วยธรรม ๕ อย่างนี้ คือ ศรัทธา (ความเชื่อ) ศีล (การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย) สุตะ (การสดับตรับฟังมาก) มีจาคะ และมีปัญญา**

เมื่อมีธรรม ๕ อย่างนี้แล้ว หวังจะไปเกิดในที่ใดในภพใดในภูมิใดก็ได้ตามประสงค์ แม้หวังจะสิ้นอาสวะสิ้นกิเลสก็ได้ ถ้ามีคุณธรรม ๕ อย่างนี้สมบูรณ์ คล้ายๆ คนที่มีทรัพย์สิน ตั้งใจจะไปอยู่ที่ไหนก็ได้ แต่คนที่มีทรัพย์น้อย มันก็ไปไม่ได้ ความจำกัดของทรัพย์มันจำกัดเอาไว้

ทีนี้มีคนตั้งคำถามว่า **ถ้ามีคุณธรรม ๕ ประการ แต่ไม่ได้ตั้งใจ คือไม่ได้อธิษฐานจิต ว่าขอให้เกิดที่นั่นที่นี่ หรือขอไม่เกิดอีกแล้วจะเกิดอย่างไร อันนี้ก็ตอบได้ว่าเป็นไปตามกรรมที่จะจัดสรรให้เป็นไป**

ทีนี้ถ้าคนที่อธิษฐาน ตั้งใจจะไปเกิดที่ใดที่หนึ่ง แต่ว่าไม่มีคุณธรรม ๕ ประการ คำอธิษฐานนั้นจะสำเร็จหรือไม่ จะตอบว่าไม่สำเร็จ เพราะว่าไม่มีคุณธรรมที่จะเป็นเหตุให้สำเร็จ ทีนี้คนที่มีคุณธรรม แต่ไม่ได้อธิษฐาน ไม่ได้ตั้งใจที่จะไปเกิดในที่ใดที่หนึ่งก็จะไปตามกรรม คือมีกรรมที่สมควรจะไปเกิดในที่ใดก็ไปเกิดในที่นั้น กรรมเป็นตัวจัดสรร ถ้าเขามีกรรมเพียงพอที่จะมาเกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นมนุษย์ ถ้ากรรมเพียงพอที่จะไปเกิดเป็นเทพชั้นใดชั้นหนึ่งก็จะเกิดเป็นเทวดาชั้นนั้น ถ้ากรรมที่บุคคลนั้นทำพอที่จะไปเป็นพรหมชั้นใดชั้นหนึ่งก็จะไปเป็นพรหม หรือโดยที่สุดเป็นพรหมอนาคามีชั้นสุทธาวาส ก็เป็นไปตามกรรม คล้ายๆ กับว่า คนมีเงินแต่ไม่ได้ตั้งใจที่จะซื้ออะไร ถ้าจะใช้คนซื้อของ เขาก็ซื้อตามที่เขาพอใจ แต่ถ้าเราระบุลงไปว่าเงินจำนวนนั้นให้ซื้อสิ่งนั้นสิ่งนี้ เขาก็ซื้อตามที่เราต้องการและตามจำนวนเงินที่เราให้ไป

เพราะฉะนั้น มีคุณธรรมแต่ไม่อธิษฐานก็ไม่ได้ หรือว่าอธิษฐานแต่ไม่มีคุณธรรมก็ไม่ได้ แต่ถ้ามีคุณธรรมด้วยอธิษฐานด้วยก็จะได้ตามที่ประสงค์ตามที่ต้องการ เหมือนเรามีเงินแล้วก็ให้คนไปซื้อของ บอกว่าซื้อสิ่งนี้ ของก็มีอยู่ เงินมันก็มีอยู่ ไปซื้อก็ได้รับตามคำสั่งแน่นอน กะว่าซื้อสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ตามที่ต้องการ นี่เป็นคำอธิบายในอรรถกถาของสังขารรูปปัตติสูตร

ตัวอย่างที่พอยกเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารนี่ ท่านเป็นพระโสดาบันแล้ว สิ้นพระชนม์แล้วไปเกิดในหมู่ยักษ์ชั้นจาตุมหาราช เพราะว่าเป็นพระโสดาบัน ท่านมีสิทธิ์จะไปเกิดชั้นดาวดึงส์หรือไปอยู่กับท้าวสักกเทวราช หรือมีสิทธิ์ไปเกิดในชั้นดุสิต อันเป็นชั้นที่อยู่ของนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย ท่านไม่ไป ท่านไปขออยู่ที่ชั้นจาตุมหาราชในภพของยักษ์ เป็นที่อยู่ที่ท่านบอกพอใจที่จะอยู่ที่นั่น เพราะว่าก่อนที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์ เป็นพระเจ้าพิมพิสาร เคยอยู่ที่นั่น อย่างนี้เป็นตัวอย่างนะครับว่าความคุ้นเคยกับสถานที่ เราคุ้นเคยกับสถานที่ไหน รู้สึกว่าสบายหรือมีความสุขที่จะไปที่นั้น ถ้าเรามีสิทธิ์เลือกไปในที่ที่เราคุ้นเคยและอยู่เป็นสุข ทำนองนี้นะครับ

ทีนี้พูดในขั้นธรรมดาสามัญ ที่จริงสภาพการเกิด เราเป็นคนเลือก ถ้ามองในแง่ของตรรกะ เพราะอะไร เพราะว่าเราเป็นคนเลือกทำกรรม กรรมเป็นสิ่งจำแนกคนให้เป็นไปต่างๆ ตามกรรม **เมื่อเราเป็นคนเลือกทำกรรม และกรรมทำให้บุคคลเป็นไปต่างๆ เพราะฉะนั้นก็เหมือนกับเราเป็นผู้เลือกการเกิดของเราจากการกระทำกรรมของเรา**

อย่างคนที่ไปติดคุก โดยทั่วไป คนติดคุกจะบอกว่าเขาไม่ได้เลือกไปติดคุก แต่ทีนี้เขาทำกรรมที่เป็นเหตุให้ติดคุก และกรรมก็จัดสรรให้ไปตามความเหมาะสมแก่กรรม ทีนี้ถ้าคนตัดสินใจเลือก

ที่จะบวช ก็ไปอยู่ในวัด แต่เขาบอกว่า เขาไม่ได้เลือกที่จะอยู่ในวัด เขาตัดสินใจที่จะทำกรรมคือการบวช ทีนี้สภาพของผู้บวชก็ต้องอยู่ในวัด อยู่กันกับหมู่พระ เมื่อเป็นพระจะมาอยู่เป็นหมู่กันกับฆราวาสก็ไม่ได้ อย่างนี้ก็ต้องถือว่าเขาเป็นคนเลือกที่จะอยู่ในวัดที่จะเป็นพระ เพราะเขาตัดสินใจบวช อย่างนี้เป็นต้นนะครับ

เพราะฉะนั้น ถ้ามองตามแง่นี้แล้ว **สภาพการเกิดเป็นสิ่งที่เราเลือกเอง แต่เราไม่รู้ว่าเราเป็นคนเลือก** สมมติว่าบุคคลผู้หนึ่งเป็นคนที่มีความรู้ความฉลาด เชี่ยวชาญในวิชาใดวิชาหนึ่ง เขาบอก เอ๊ ทำไมเขาต้องมาตกอยู่สภาพอย่างนี้ ทำไมเขาต้องมารับผิดชอบอะไรมากมาย ที่จริงสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เขาเลือก เขาเลือกที่จะเป็นอย่างนั้น ทีนี้สภาพที่เป็นอย่างนั้น ก็ต้องยุ่งอย่างนั้นนั่นแหละ เพราะเมื่อมีความรู้มากขึ้นๆ ใครเขาก็ต้องการความช่วยเหลือ ต้องการพึ่งพาอาศัย เหมือนต้นไม้ใหญ่ ลูกดกใบหนาร่มเงามาก คนก็เข้าไปอาศัยร่มเงาบ้าง เข้าไปอาศัยลูกบ้าง เข้าไปอาศัยดอกบ้าง ใบบ้าง แล้วแต่ใครต้องการอะไร ถ้าต้นไม้เขาพูดได้ อาจจะบอกว่า เอ๊ ฉันไม่ได้ต้องการอย่างนี้ แต่สภาพอย่างนั้น มันเป็นความต้องการ เป็นการกระทำของต้นไม้เอง แม้ว่าสภาพอย่างนั้นไม่ได้เลือก แต่ว่าการกระทำมันบ่งไปว่า เมื่ออยู่ในสภาพอย่างนั้น มันต้องรับสถานการณ์ต่างๆ ที่ตามมากับความเป็นอย่างนั้น อันนี้คงจะพอเข้าใจนะครับ

บางทีมันเป็นความรู้สึกลี้ลับของชีวิต ถ้าไม่วิเคราะห์ก็ไม่เห็น มีสุภาษิตอยู่ว่า **“บุคคลย่อมจะได้รับสิ่งที่ตนควรจะได้รับอยู่เสมอ”** ถ้าเราท่องคำนี้อยู่ให้ขึ้นใจ เราได้รับสิ่งใดก็นึกได้นึกทันว่า สิ่งที่เราได้รับนั้นเป็นสิ่งที่สมควรแก่เรา บุคคลย่อมได้รับในสิ่งที่สมควรรับอยู่เสมอ ถ้าเราได้รับมัน ก็คือว่าเราสมควรจะได้รับอย่างนั้น

บางคนถ้ามันอยากมากเกินไป ความอยากมันแล่นออกหน้ามากเกินไป เหตุมันไม่พอกันกับผลของการได้รับ มันก็รู้สึกว่าไม่ได้รับในสิ่งที่ควรจะได้รับ อย่างนั้นเป็นเพราะว่าเราใจร้อนเกินไป อยากได้ผลเร็วเกินไป คล้ายๆ คนที่ใจเย็นก็รอได้คอยได้ แล้วเมื่อถึงคราวที่จะรับผล มันก็ได้รับ ได้รับจนมากมายเกินความจำเป็นหรือเกินความต้องการซะอีก แต่มันก็ได้ ทำนองนี้นะครับ

เพราะฉะนั้น เรื่องของกรรม เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เป็นเรื่องมีความหมายมีความสำคัญกับชีวิต คนส่วนมากจึงสนใจเรื่องนี้ แต่ทีนี้ถ้าไม่ทำความเข้าใจให้ดีมันจะไปทำอะไรไขว้เขว ไปทำอะไรผิดไป ทำอะไรไม่ตรงกับเหตุกับผลที่ต้องการ๑

๑ผู้สนใจศึกษาเพิ่มเติมเรื่องกรรม โปรดอ่านหนังสือเรื่อง *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด* และ *วิธีสร้างความดีและความมีเงื่อนไขของกรรม* ของผู้เขียน จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ธรรมดา

๗

ทำอย่างไรพุทธศาสนา จึงจะเป็นประโยชน์ แก่สังคมมากที่สุด

อันนี้เป็นคำถามที่น่าสนใจมาก คิดว่าชาวพุทธเป็นจำนวนมากสนใจเรื่องนี้ **ขอให้พุทธศาสนิกทุกคนเริ่มที่ตัวเราเองก่อน และขอให้เราเห็นประโยชน์ของพุทธศาสนาจริงๆ แล้วก็จะแผ่ประโยชน์นั้นไปยังคนใกล้เคียง และจะแผ่ขยายวงกว้างออกไปทุกที จนมาบรรจบกันหมดทั้งสังคม** เหมือนกับต้นไม้จำนวนมากที่มันเรียงต้นกันอยู่ แล้วก็โตขึ้นๆ กิ่งใบมันแผ่เป็นร่มเงาสองข้าง ทางนั้นก็จะรื่นรมย์ร่มรื่น จะมีความรู้สึกสบาย เพราะว่าต้นไม้ที่มันเติบโตขึ้นมา มันอำนวยประโยชน์ให้ทุกต้น แล้วกิ่งใบมันมาประสานกัน

เมื่อก่อนนี้ที่กรุงเทพฯ ตามถนนหนทางต่างๆ ต้นไม้เยอะ แต่ถูกตัดไปเสียหมด เพื่อขยายถนน ทำให้นึกถึงประเทศอินเดีย คนอินเดียนี่เขารักษาต้นไม้ดีนะครับ เขาเป็นเมืองร้อน เห็นประโยชน์ของต้นไม้ ไปทางไหนรู้สึกว่าจะร่มครึ้มมาก มีต้นไม้มาก บางแห่งที่เขาตัดถนนผ่าน แต่ว่าไม่ตัดต้นไม้ คือตัดถนนอ้อมต้นไม้เพื่อ

รักษาต้นไม้ไว้ ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เช่น มหาวิทยาลัยบานารัส ฮินดู ยูนิเวอร์ซิตี้ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า มหาวิทยาลัยพาราณสี นะครับ ร่มรื่นมาก ต้นไม้สองข้างทางนี้เต็มไปหมดเลย ไม่ว่าจะไปทางไหน ต้นไม้มาก สนามมาก เวลาเขาจะทำถนนผ่านต้นไม้ เขาจะอ้อมต้นไม้ไป ไม่ตัดต้นไม้เพื่อให้ถนนตรง แต่จะเว้นต้นไม้เอาไว้เพื่อรักษาต้นไม้ อันนี้ดีนะครับ

เมื่อก่อนนี้ บ้านเรามีต้นไม้ค่อนข้างมาก ตามถนนสายต่างๆ แต่ถูกตัดไปเยอะเพื่อจะขยายถนน ต้นไม้นี้มันตัดง่าย วันเดียวก็ตัดได้เยอะ แต่การปลูกกว่าจะเติบโตขึ้นเป็นต้นไม้ใหญ่แต่ละต้นนั้นนานด้วยยากด้วย เหมือนกับการปลูกคนเหมือนกันนะครับ สร้างคนนี่สร้างยาก แต่ทำลายคนนี่ทำง่าย สร้างคนกว่าจะให้ประสบความสำเร็จสักคนหนึ่ง คนที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง แก่สังคมบ้านเมือง ยากมากกว่า *ปพฺพตาปิ พหู เสลา* **ภูเขามีศิลาเป็นอันมาก แต่หารัตนะได้น้อย** ในประเทศบ้านเมืองมีคนเป็นอันมาก แต่หาบัณฑิตได้น้อย *ปณฺฑิตาปิ จ ทุลฺลภา* **ในบ้านเมืองมีคนจำนวนมาก แต่หาบัณฑิตได้น้อย**

เพราะฉะนั้น ขอให้เราเห็นประโยชน์ของพุทธศาสนาด้วยตัวเองก่อน ให้เห็นประโยชน์ได้จริงๆ แล้วการพูด เผยแผ่อะไร มันก็จะออกจากความรู้สึก มันจะออกมาจากใจ ก็จะได้ประโยชน์ เกิดความประทับใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง เพราะมันออกมาจากความรู้สึกของคนที่พูด ของคนที่เผยแผ่

ผู้ที่สนใจเรียนพระพุทธศาสนาอย่างตั้งอกตั้งใจสักระยะหนึ่ง ไม่ใช่เรียนเพราะถูกบังคับในโรงเรียนโดยไม่เต็มใจ ถูกบังคับให้เรียนตามหลักสูตร ก็จะเห็นด้วยตนเองนะครับว่า พุทธศาสนามีคุณค่าอย่างแท้จริง คนที่มีการศึกษาทางโลกมาดีๆ ถ้าสนใจเรียนหลักพุทธศาสนาสักระยะหนึ่ง ก็จะเห็นความลึกซึ้งไพศาลของพุทธศาสนา มันเป็น Practical คือปฏิบัติได้ ไม่ใช่แขวนอยู่ในอากาศเหมือนดอกฟ้า มันเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ มันเป็น Intrinsic value คือมีคุณค่าภายใน และก็มีผลที่น่าชื่นใจจริงๆ ขอให้ลงทุนสักระยะหนึ่ง ไม่นานก็จะเห็นประโยชน์

เรื่องนี้จำเป็นที่จะต้องคุยกันให้รู้เรื่องให้ละเอียด ว่าทำอย่างไรให้คนเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง ทีนี้ในชีวิตประจำวันของคนเรา ท่านลองสังเกต เราใช้พุทธศาสนาที่เป็นเนื้อแท้กันน้อยเกินไป คือไม่ได้นำเอาพระธรรมที่เป็นหลักของพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ที่ตั้งใจเอามาใช้บ้าง ก็ไม่เข้าใจวิธีใช้ เพราะอวดดีบ้าง อวดดีว่าไม่ต้องเรียนก็ได้ พวกที่เรียนมากก็อีกพวกหนึ่ง มักฟุ้งซ่านไปนอกเรื่องเสีย เป็นตัวอย่างในทางปฏิบัติจริงไม่ได้ ทีนี้ก็เลยไม่สามารถจะนำพุทธศาสนาที่เป็นเนื้อแท้มาใช้ในชีวิตประจำวันหรือใช้น้อยเกินไป

เรานับถือพุทธก็จริงแต่พอถึงคราวที่จะใช้ขึ้นมาเรากลับไปใช้เรื่องอื่น สิ่งอื่น เป็นไสยศาสตร์บ้าง โหราศาสตร์บ้าง อะไรศาสตร์บ้าง แต่ไม่ใช่พุทธศาสตร์ พุทธศาสนาก็เลยไม่ได้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตเท่าที่ควร อันนี้น่าเสียดายมาก

พุทธศาสนานี่เป็นยาวิเศษจริงๆ ทำอย่างไรให้คนทั้งหลายได้เห็นศาสนาเป็นยาวิเศษของมวลมนุษย์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เห็นศาสนาเป็นเพียงพิธีกรรม หรือเป็นเครื่องประโลมใจชั่วครู่ชั่วยามอย่างที่เห็นกันอยู่โดยมาก ในข้อนี้ผมยังจะมีเรื่องราวที่จะคุยกับท่านอีก

พรุ่งนี้เป็นวันที่ ๑๒ เป็นวันแม่แห่งชาติ ผมไม่มีโอกาสพูดในวันนี้ ก็จะพูดปรารภถึงวันแม่บ้างนิดหน่อย ทีนี้พระคุณของแม่เป็นอย่างไร ท่านทั้งหลายคงจะได้ฟังกันมามากแล้วในช่วงสองสามวันมานี้ ผมจะขอร่วมพูดกับท่านผู้ฟังเกี่ยวกับปรารภวันแม่ แต่ว่าอาจจะพูดในวิถีทางหนึ่ง คือจะพูดว่าธรรมเป็นมารดาของโลก แม่หรือมารดาที่ให้กำเนิดให้คลอดเด็กออกมา ถ้าไม่มีธรรมเป็นมารดา เด็กก็จะไม่มีความสุข แม่ที่ให้กำเนิดเรามานี้จะต้องมีธรรมเป็นมารดาจึงจะทำนุบำรุงให้เด็กอยู่เย็นเป็นสุขได้

ท่านจะเห็นว่าแม่ที่เป็นศัตรูของลูกก็มี คือให้ความทุกข์แก่ลูกมากมาย บางทีก็เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บางทีก็เพราะความโง่เขลา บางทีก็คิดว่าหวังดีแต่เพราะโง่ก็ก่อความทุกข์ให้ลูกหนักหนา เพราะไม่มีธรรมเป็นมารดา บิดาก็เหมือนกัน บิดาผู้ที่ให้กำเนิดแล้วก็ควรจะเลี้ยงดู แต่กลับทอดทิ้งไม่เลี้ยงดู ปล่อยให้เด็กเผชิญชะตากรรมโดยลำพัง เป็นเด็กเร่ร่อนไม่มีที่พึ่ง อย่างนี้ก็มีมาก เวลานี้ก็มีเยอะที่ให้ทุกข์ให้โทษแก่ลูก ที่ให้คุณแก่ลูกนั้นก็เพราะว่ามีธรรมอยู่ในใจ *ตณฺหามาตุกำ ทุกฺขำ* **ความทุกข์มีตัณหาเป็นมารดา** *สุขำ เว ธมฺมมาตุกำ* แปลว่า **ความสุขมีธรรมเป็นมารดา** ความทุกข์มีกิเลสตัณหาเป็นมารดา ความสุขก็มีธรรมเป็นมารดา **ธรรมนั้นแหละเป็นมารดาของคนทุกคน แม่ที่ลูกจะพึ่งได้แท้จริงก็ต้องเป็นแม่ที่มีธรรม**

อย่างพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ พระพุทธเจ้าท่านใช้คำว่าเกิดจากธรรม เธอทั้งหลายเป็นผู้ที่เกิดจากธรรม *สทฺธมฺมโช* เป็นผู้ที่เกิดจากพระสัทธรรม มีธรรมเป็นแดนเกิด นี่ก็ให้ความสำคัญแก่ธรรมว่าทั้งบัดนี้แลภายหน้า ธรรมนั้นแลประเสริฐที่สุดในหมู่ชนทั้งในบัดนี้และภายหน้า ทีนี้มีสุภาษิตสันสกฤตอยู่บทหนึ่งที่ว่า *มาตาไวรี ปีตาศัตรุ เยน พาโล น ปาฐิต น โศภเต สภามธฺเย หำสมธฺเย พโก ยถา* มารดาเป็นไพรี บิดาเป็นศัตรู เพราะเหตุที่ไม่ให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียน ลูกก็จะเป็นคนโง่เขลา หรือเป็นคนพาล *เยน พาโล* ก็จะเป็นคนพาลหรือคนโง่ เพราะเหตุที่ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน มารดาก็จะเป็นไพรี บิดาก็เป็นศัตรู และเขาก็ไม่งาม ไม่สง่างามในท่ามกลางชุมชน เหมือนกับนกยางไม่งามท่ามกลางฝูงหงส์ นี่ก็เป็นบทเรียนให้รู้ว่ามารดาก็เป็นไพรีได้ บิดาก็เป็นศัตรูได้ ถ้าไม่ประกอบด้วยธรรมของมารดาบิดา เพราะฉะนั้นก็จะต้องมีธรรมของบิดามารดาเป็นทางดำเนิน จึงทำให้ลูกมีความสุขอยู่ได้ และลูกก็จะต้องมีธรรมของลูกไม่ใช่ปล่อยให้พ่อแม่มีธรรมอยู่ฝ่ายเดียว ลูกก็ต้องมีธรรมของลูก

ทีนี้พูดให้สูงขึ้นไปก็คือ ยกจิตของแต่ละคนให้สูงขึ้น พุทธบริษัทยกจิตให้สูงขึ้น คือ แผ่เมตตา หรือพรมจิตพรมใจให้ประกอบเมตตาอันหาประมาณมิได้ในสัตว์ทั้งปวง เหมือนกับมารดาที่รักษาลูกคนเดียวด้วยชีวิต *มาตา ยถา นิยำ ปุตฺตำ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข*

มารดาพึงตามรักษาบุตรคนเดียวที่เกิดแต่ตนอย่างไร ก็ให้พุทธบริษัทมีจิตประกอบด้วยเมตตา อบรมจิตให้ประกอบด้วยเมตตาในบุคคลทั้งปวงหาประมาณมิได้ หรือไม่มีประมาณ ให้เป็นอย่างนั้น โลกหรือสังคมของเราหรืออย่างน้อยที่สุดก็ในกลุ่มของเรา ก็จะมีความสงบสุข มีใจเมตตาต่อกัน มีไมตรีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน มันก็จะไม่มีการแย่งกันดี คือ **ถ้าแย่งกันดีก็จะไม่มีใครดีสักคน ถ้าแบ่งกันดีก็จะดีทุกคน** ก็ขอให้เราภาวนาเอาไว้ *มานสมฺภาวเย อปริมาณ์* ให้อบรมจิตให้มีความรู้สึกอย่างนี้ว่า ถ้าแย่งกันดีก็จะไม่มีใครดี แต่ถ้าเราแบ่งกันดี ก็จะดีด้วยกันหมดทุกคน

อันนี้เป็นการพัฒนาจิตขึ้นไปสู่ระดับสูงที่เขามองเห็นว่าทุกคนเปรียบเหมือนบุตรของตน มีเมตตาต่อสรรพสัตว์เหมือนบุตรของตน มารดารักลูกรักษาลูกคนเดียวด้วยชีวิตของตนฉันใด ก็ขอให้มีจิตเมตตาต่อสัตว์ทั้งปวงเหมือนอย่างนั้น อันนี้ก็ปรารภวันแม่ ก็พูดเรื่องนี้นิดหน่อยพอเป็นนิทรรศนะ พูดยาวไปกว่านี้ก็ไม่จำเป็น เพราะคิดว่าท่านผู้ฟังคงได้ฟังกันมาสองสามวันแล้ว มีคนพูดเรื่องพระคุณของแม่ต่างๆ มากมาย

ทีนี้ย้อนกลับมาพูดเรื่องที่ค้างอยู่ คือจดหมายจากประเทศอังกฤษ มาถึงคำถามที่ว่า ทำอย่างไรพระพุทธศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้มากที่สุด อันนี้ผมได้พูดไปบ้างแล้ว ก็จะขอพูดเพิ่มเติมตามที่ได้เกริ่นเอาไว้ ว่าจะต้องพูดกันให้ละเอียดสักหน่อยในเรื่องนี้ เพราะว่ามันรู้สึกสับสนกันไม่ใช่น้อยเลยทีเดียว

โลกปัจจุบันของเราเจริญขึ้นมาก แต่มันเจริญในด้านวัตถุ คนที่นานๆ จะมากรุงเทพฯ สักครั้งหนึ่ง ก็เกือบจะจำอะไรไม่ได้ เพราะว่าได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ไม่แน่นะครับ ว่าเจริญไปเพื่อหายนะ หรือว่าเจริญไปเพื่อความเจริญจริงๆ หรือเจริญพัฒนาอย่างน่ากลัว เพราะว่าสิ่งที่ติดตามมากับสิ่งที่เราเรียกว่าความเจริญนั้นก็คือความสับสนวุ่นวาย เร่าร้อน สูญเสียความสงบร่มเย็น

ความเจริญของสังคมทำให้เราต้องกระเสือกกระสนมากขึ้น เวลาพักผ่อนหรือความสงบสุขของชีวิต ความอบอุ่นในครอบครัว หรือความสนิทสนมคุ้นเคยกับเพื่อนฝูงก็ลดน้อยลง มีการแข่งขันกันในทุกระบบของสังคม เลยทำให้ผู้หญิงที่เคยอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนสมัยก่อน เลี้ยงลูกให้ความอบอุ่นแก่ลูก แก่ครอบครัว ก็ต้องทำงานหนักทั้งกลางวันและกลางคืน ต้องแข่งขันกันเรียน แข่งขันกันทำงาน แข่งขันกันสวย แข่งขันกันหาเงินหาชื่อเสียง บางคนก็พยายามจะปีนป่ายไปให้ถึงสิ่งที่เรียกว่า ดีที่สุดในชีวิต ที่ตัวคาดหมายเอาไว้ กระเสือกกระสนไปทั้งผู้ชายและผู้หญิง

ทีนี้มองอีกมุมหนึ่ง เหมือนกับว่าเราพัฒนาไปเพื่อความเป็นทาส ไม่เป็นอิสระ เพราะเรียนแล้ว ทำงานเหนื่อยแทบตายเกือบตลอดชีวิต ผลที่ได้คือเพียงพอกินพออยู่ แล้วก็เป็นส่วนมากเสียด้วยนะครับ ไม่พอกินไม่พออยู่เสียด้วยซ้ำไป คนจำนวนมากทีเดียวที่ต้องตกเป็นทาสของแฟชั่น ของการโฆษณา เพราะเงินทองที่หามาได้หมดไปกับการสมาคมการท่องเที่ยว การอะไรต่ออะไรไปหมดเลย

พวกเด็กก็เรียนหนักจนไม่มีเวลาพักผ่อน ไม่มีเวลาเล่นตามประสาเด็ก พูดไปเรื่องพวกนี้ก็ไม่มีที่สิ้นสุดหรอกครับ รายละเอียดมันเยอะ

ทีนี้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ก็เป็นประโยชน์แก่คนส่วนน้อย แต่คนส่วนใหญ่ยังลำบากอยู่เหมือนเดิม บางครอบครัวจนกว่าเดิม พัฒนาไปๆ ยิ่งลำบากมากขึ้น นี่คือการพัฒนาหรือความเจริญที่น่ากลัว จึงเป็นที่น่าวิตกว่าสิ่งที่เราสร้างกันขึ้นมาในนามของความเจริญ ความทันสมัยนี่ละครับ มันจะกลับมาทำลายผู้สร้างหรือเปล่า อันนี้ก็ขอให้คิดดูให้ดี

มีนิทานชาดก เรื่องเด็กหนุ่มศิษย์ของอาจารย์ทิศาปาโมกข์ เรียนวิชาชุบชีวิตสัตว์ วันหนึ่งเขาไปพบเสือนอนตายอยู่ ก็ทดลองวิชาด้วยการทำให้เสือฟื้นคืนชีพ เขาเลยถูกเสือตัวนั้นกัดตาย คือเรียนวิชาชุบชีวิต แต่ไม่ได้เรียนวิชาที่ทำให้ดับชีวิตมันทันที เราเรียนวิชาสร้างอาวุธยุทโธปกรณ์อย่างร้ายแรง โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจ แต่เราไม่รู้จะควบคุมมันได้อย่างไร ก็เหมือนกับเด็กหนุ่มที่เป็นศิษย์อาจารย์ทิศาปาโมกข์คนนั้น

ความเจริญในสังคมของเราในเวลานี้ มีเป็นอันมากนะครับ ที่เป็นอันตรายมากเลย เรามีวิทยุโทรทัศน์ มีสิ่งพิมพ์ มีหนังสือพิมพ์ รวมถึงหนังสือนิตยสารรายเดือน รายปักษ์ รายสัปดาห์ มีวิดีโอ มีอะไรเยอะแยะไปหมดเลยซึ่งมีทั้งคุณและโทษ อินเทอร์เน็ตเวลานี้ก็บ่นกันว่ามีโทษเป็นอันมากสำหรับเด็กที่ไม่สามารถจะควบคุมตัวเอง

ได้ เราสร้างความเจริญขึ้นมา แต่พัฒนาจิตใจไม่ทัน ก็เลยเอาสิ่งเหล่านั้นไปใช้ในทางเสื่อม

ในโลกปัจจุบันนี้นะครับ ท่ามกลางสื่อมวลชนหลากหลายที่พูดมานี้ มนุษย์ได้สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง อยู่คนเดียวไม่ได้แล้วก็ไม่มีเวลาที่จะมองย้อนเข้ามาในตัว สังเกตพิจารณาความคิดหรือความรู้สึกของตัว ว่าควรจะเป็นอย่างไร จะทำอย่างไร อะไรเหมาะสมแก่ตัวหรือไม่ ปล่อยให้ความทะยานอยากมันชักลากไปถูลู่ถูกัง ล้มลุกคลุกคลาน ถลอกปอกเปิกกันไปหมด

สังคมของเราไม่ได้มีหนี้สินเฉพาะรัฐบาลเท่านั้นนะครับ ประชาชนทั่วประเทศก็คล้ายๆ กัน น้อยคนที่ไม่มีหนี้สิน เพราะว่ามันมีสิ่งยั่วยวนมากมาย คนที่ใจไม่แข็งจริงก็อดไม่ได้ ที่จริงสุขภาพมันสำคัญกว่าเงิน สุขภาพมีสองอย่าง คือสุขภาพกายกับสุขภาพจิต แต่สุขภาพจิตสำคัญกว่า เพราะว่ามันเป็นบ่อเกิดของความสุขได้มากกว่า ถ้าสุขภาพจิตดี แม้สุขภาพกายจะค่อนข้างง่อนแง่นสักหน่อย แต่มันก็ยังหาความสุขอย่างสงบได้ ถ้าสุขภาพกายดี แต่สุขภาพจิตมันแย่นี่แหละดูไม่ได้ มันสับสนวุ่นวายไปหมด

ทีนี้โดยสภาพของการพัฒนาที่เป็นไปเพื่อความสับสนวุ่นวายอย่างนี้ มนุษย์ก็ได้ช่วยกันสร้างนิสัยไม่ดีๆ ขึ้นในสังคมเป็นอันมาก เช่น ความมักง่าย ความเห็นแก่ตัว ความโหดร้ายทารุณ ไม่เว้นแม้แต่กับเด็กเล็กๆ ซึ่งเขาควรจะมีเมตตากรุณาแต่กลับนำไปกักขังหน่วงเหนี่ยว บังคับขู่เข็ญให้ทำงาน หลอกให้เสพยาเสพติด ให้เป็นโสเภณีเด็ก เมืองไทยเป็นสังคมพุทธนะครับ สอนเน้นเรื่องให้มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นเวลาตั้งแปดร้อยเก้าร้อยปีมาแล้ว แต่ทำไมความโหดร้ายทารุณ ความแล้งน้ำใจจึงมีมากขึ้น น่าจะมีความบกพร่องที่เป็นพื้นฐานสำคัญอะไรอยู่เป็นแน่แท้นะครับ ลองวิเคราะห์เจาะลึกกันจริงๆ ดู มองให้ดีก็จะเห็น

ที่ตั้งข้อสงสัยว่า มันน่าจะมีข้อบกพร่องพื้นฐานอะไรสักอย่างหนึ่งที่ทำให้สังคมพุทธในไทยของเรานี้ มีความเดือดร้อนสับสนวุ่นวาย อาชญากรรมมาก ไร้ระเบียบ ประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างชุลมุนวุ่นวาย เท่าที่สังเกตเห็นข้อบกพร่องพื้นฐาน ก็คือเราใช้พุทธศาสนากันน้อย คือไม่ได้นำเอาพระธรรมที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน และที่ตั้งใจจะเอามาใช้บ้างก็ใช้ไม่เป็น ไม่เข้าใจวิธีใช้

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า มีข้อบกพร่องในเรื่องการเรียนการสอนพุทธศาสนาอยู่ไม่ใช่น้อยเหมือนกัน ผู้ให้และผู้รับเข้าใจพุทธศาสนาถูกต้องหรือเปล่า ผู้รับส่วนมากเป็นผู้ไม่รู้ ผู้ให้คำสอนให้สิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ ถ้าจะลองทบทวนกันดู ผู้บริหารการพระศาสนาตั้งแต่ระดับต้นไปจนถึงระดับสูง ก็น่าจะใคร่ครวญพิจารณาให้ถ่องแท้ ว่าที่การสอนพุทธศาสนาไม่ค่อยได้ผลในสังคมไทย และแม้ในหมู่พระสงฆ์เองนั้นเนื่องมาจากอะไร ถ้าจะโทษสิ่งแวดล้อมภายนอก ก็โทษได้เสมอ ไม่หวนกลับมาทบทวนบทบาทของเราเองบ้างหรืออย่างไร ว่าเรามีบทบาทย่อหย่อน หละหลวม ไม่สมจริง สอนอย่างทำอย่าง

อยู่มากหรือเปล่า เวลาปฏิบัติเราปฏิบัติทางอื่น ทางโหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ อะไรศาสตร์ก็ไม่รู้ แต่ว่าเวลาสอนกันก็สอนพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้น จึงเห็นว่าหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมของเราโดยทั่วไปก็ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้จริงและความสามารถดีจริง ที่มีอยู่บ้างก็จำนวนน้อยเกินไป และต้องรับงานหนักมากเกินไป นอกจากนี้เรายังขาดบุคลากรที่เป็นตัวอย่างได้จริงในสิ่งที่สอน จึงทำให้การเผยแพร่หรือเผยแผ่ได้ผลน้อย ประชาชนขาดแบบอย่างที่ดี ดังที่ท่านโซเครตีส นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ของกรีก ได้พูดอยู่เสมอว่า **จริยธรรมหรือศีลธรรมนั้น สอนได้ไม่ยาก ถ้ามีตัวแบบที่ดี แต่ที่สอนยาก เพราะว่าขาดตัวแบบที่ดี** ตัวแบบก็คือตัวอย่างที่มันเป็นนิทรรศการที่ชัดเจน มันเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นภาพที่ชัดเจน มันเหมือนกับภาพอะไรที่ข้างนอกนี่แหละครับ ที่เราเห็นภาพที่เขาแสดงอะไรสักอย่างหนึ่ง มันมีความหมายและอธิบายได้มากกว่าคำพูดเป็นร้อยๆ คำ เราเห็นภาพแสดงโดยภาพ มันจะเข้าใจได้ง่ายและเข้าใจได้เร็วกว่าการพูดเป็นร้อยๆ คำเพียงอย่างเดียว นี่ก็สำคัญว่าประชาชนขาดตัวอย่าง แบบอย่างที่ดี

ท่านลองนึกดูว่า ถ้าท่านไปงานศพ ไปฟังสวดศพ แต่ละวันคนเข้าวัดเพื่อฟังการสวดศพไม่รู้เท่าไหร่ ทุกวัดมีเมรุ หรือมีการตั้งศพสวดศพ ท่านก็จะไปพบแต่พิธีรีตอง ไม่มีคำสอน ไม่มีคำแนะนำอะไรเลย คือเราไม่รู้ว่าศาสนาสอนอะไร ก็ฟังๆ กันไป เป็นภาษาบาลี ท่านสวดอะไร คนฟังก็ไม่รู้ และถ้าเขาไม่รู้ว่า เขาได้อะไรนอกจากไปทำบุญเพื่ออุทิศให้คนตายเท่านั้น ก็น่าเสียดายไม่ใช่น้อย โอกาสดีมากๆ เลยสำหรับในงานศพ ที่คนก็กำลังเศร้าโศก จิตกำลังต้องการที่พึ่ง ถ้าทางวัดได้จัดให้มีการแสดงธรรมทุกครั้งทุกคืนที่มีการสวดศพก็จะได้ประโยชน์มาก

อันนี้ผมพูดมาหลายครั้งหลายหนแล้วครับ พูดมาจนบางท่านอาจจะเบื่อแล้วก็ได้ แต่พอถึงเวลาเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้เข้าก็อดที่จะพูดอีกไม่ได้ เพราะเสียดายโอกาสที่ไม่ได้จับฉวยเอาโอกาสนั้นเอาไว้ เวลามีการประชุมพระสังฆาธิการทั่วประเทศ ถ้าผมอยู่ในฐานะเป็นวิทยากรผมก็จะพูดเรื่องนี้เหมือนกัน พูดอยู่เสมอ แต่ไม่ทราบว่าจะทำได้แค่ไหน อย่างไร แต่เท่าที่ไปงานสวดศพมาทุกแห่งก็ไม่มี คือสวดอย่างเดียว ไม่รู้ว่าพุทธศาสนาสอนอะไร ที่จริงก็สะดวกมากในการที่จะแสดงธรรมในโอกาสนั้น

การปรับปรุงก็คือ **องค์กรทางศาสนา ควรจะต้องรีบเร่งส่งเสริมให้มีบุคลากรที่มีความรู้จริง มีความสามารถจริงในการเผยแผ่ศาสนา และมีการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างได้ ให้มีการสอนศาสนาในทุกโอกาสที่มีพิธีกรรม ถ้าจะมีพิธีกรรมก็ขอให้มีบ้างเล็กน้อย อย่างเช่นในหนึ่งชั่วโมงจัดให้มีพิธีกรรมสักยี่สิบนาทีเป็นอย่างมาก อีกสี่สิบนาทีขอให้เป็นเวลาพร่ำสอน หรือสนทนาธรรมหรือแนะวิถีชีวิต ดีที่สุดก็คือแนะวิถีชีวิต**

เพราะบางทีคนทั้งหลายก็อยู่ในลักษณะเหมือนคนหลงทาง ไม่รู้จะไปทางไหน ไม่รู้จะดำเนินชีวิตอย่างไร ในเหตุการณ์อย่างนี้ๆ ไม่รู้จะทำอย่างไร ว้าเหว่ สับสน เรื่องที่ท่านเอามาสวดนั้นสวดสักกี่จบๆ มันก็เท่านั้น เพราะคนยังไม่รู้เรื่องอยู่นั่นเอง และคิดว่าเป็นแต่เพียงพิธีกรรม จึงต้องฝึกฝนส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้จริง มีความสามารถในการเผยแผ่ มีการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างได้

องค์กรทางศาสนาหลายๆ ด้านนะครับได้ทุ่มเทเวลา ได้ทุ่มเทกำลังเงินกำลังคนไปในทางก่อสร้างวัตถุ ก่อสร้างศาสนสถานไปมากมาย ติดต่อกันเป็นเวลายาวนานมากมายเหลือเกิน โดยเฉพาะวัดที่มีงานสวดศพอยู่เป็นประจำ จะมีศาสนสถานใหญ่โตมโหฬาร เพราะไม่รู้จะเอาเงินไปไหน สร้างอะไรต่อมิอะไรไปมากมายมโหฬาร ไม่ค่อยมีกิจกรรมในทางพัฒนาคนและสร้างสรรค์มนุษย์ **เบื้องแรกต้องให้เขาเป็นสัมมาทิฏฐิก่อน ให้รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ วิถีชีวิตอย่างไรควรดำเนิน อย่างไรไม่ควรดำเนิน**

ผมก็ขอพูดซ้ำๆ ซากๆ อีกแหละว่า ในงานศพคนทุกจำพวกจะเข้ามา ในโอกาสอื่นๆ เช่น วันมาฆะ วิสาขะ หรืออะไรเราก็มีเทศน์ บางทีมีเทศน์ทั้งคืนบางวัด เพื่อเป็นเครื่องบูชาพระพุทธเจ้า สักการะพระพุทธเจ้า แต่คนที่ไปฟังเทศน์วันนั้น มีแต่คนดีๆ และโดยเฉพาะคนที่อยู่จนดึกดื่นเที่ยงคืนจนถึงตลอดรุ่ง ก็มีแต่คนเฒ่าคนแก่ที่นอนฟุบอยู่กับพื้น พื้นโบสถ์นั่นแหละ มีพระเปลี่ยนมารูปหนึ่ง เขาก็ลุกขึ้นยกมือสาธุครั้งหนึ่ง แล้วก็ฟุบหลับไป

ไปงานศพนี่จะมีคนมาทุกประเภท ทั้งคนดีคนไม่ดี บางคนที่ไม่เคยฟังธรรม และคนที่ฟังเสียจนจำเจ ก็มากันทุกประเภท เพราะว่าเป็นญาติเป็นพี่น้อง เป็นเพื่อนฝูง เป็นอะไรต่ออะไร ก็งานนี้แหละเป็นงานที่ควรจะเทศน์มากที่สุด แล้วก็ต้องเทศน์ทุกคืน ถือว่าบอกชีวิตกันทุกคืนที่มีการสวด พูดแล้วก็น่าอนุโมทนากับท่านปัญญานันทะ หรือท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งท่านทำมานานแล้วในลักษณะนี้

การพัฒนาคน การสร้างสรรค์มนุษย์ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในมนุษย์ ถ้าเราได้มนุษย์ที่ดี มีคุณภาพล่ะก็ อย่างอื่นมันก็จะดีไปหมด แต่ทีนี้กิจกรรมที่เราทำกันส่วนมาก ก็จะมุ่งหน้าไปทางลาภ ยศ ชื่อเสียง เป็นจุดมุ่งหมาย ไม่ได้ชักจูงคนไปในทางสงบร่มเย็น คนในสังคมของเราจึงมุ่งหน้าไปสู่ลาภ ยศ สรรเสริญ ชื่อเสียง เกียรติยศจากสังคม จึงสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง จึงเร่าร้อน กังวลเครียด เพราะว่าไม่ได้เอาหลักธรรมมาใช้ให้ได้ประโยชน์อย่างจริงจัง

ทีนี้ก็มาถึงประชาชนทั่วไป ส่วนมากไม่ค่อยสำนึกว่าตนเป็นพุทธบริษัท ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียต่อความเจริญหรือความเสื่อมของพุทธศาสนา และปัดความรับผิดชอบเหล่านี้ไปให้กรมการศาสนา ไปให้ภิกษุสามเณรเสียทั้งหมด เหมือนกับที่บางคนพูดบอกว่า *"ไม่ห่มผ้าเหลืองอย่าพูดการวัด ไม่เป็นสัญญาบัตรอย่าพูดการเมือง"* ทำนองนี้ ไม่ทราบว่าผูกคำพังเพยอย่างนี้ขึ้นมาได้อย่างไร และไม่รู้ว่าไปผูกคำพังเพยสอนคนแบบนี้ได้อย่างไร ว่าไม่ได้ห่มผ้าเหลืองอย่า

พูดการวัด ก็แปลว่า การพูดเรื่องของวัดของวาต้องผูกขาดอยู่เฉพาะพระ ให้พระพูดอย่างเดียว ชาวบ้านไม่เกี่ยว พูดไม่ได้

แต่ทีนี้ชาวบ้านอยู่ในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เป็นผู้บำรุงศาสนา เป็นผู้ลงทุนลงแรง เจียดรายได้ต่างๆ ที่ทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำแทบตาย ทุกคนก็ต้องเจียดไปเพื่อบำรุงศาสนา ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เขาก็ต้องมีสิทธิ์ในการที่จะพูดบ้าง มันเป็นหุ้นส่วน เป็นบริษัทอยู่ เป็นพุทธบริษัท ทั้งผู้หญิงผู้ชาย อุบาสกอุบาสิกา ก็เป็นหุ้นส่วนอยู่ และมีพระสงฆ์เป็นหุ้นส่วนอยู่ เพราะฉะนั้น ถึงเขาจะไม่ได้ห่มผ้าเหลืองเขาก็พูดการวัดได้

สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทมากมาย ทรงแก้ไขอะไรให้ถูกต้องมากมาย เพราะเหตุที่ชาวบ้านเขาติเตียนว่าพระทำอย่างนั้นๆ พระพุทธเจ้าจึงประชุมสงฆ์และทรงบัญญัติสิกขาบทว่า ต่อไปทำอย่างนี้ไม่ได้ เป็นอาบัติอย่างนี้เป็นต้น แสดงว่าชาวบ้านเขาไม่ได้ห่มผ้าเหลือง แต่เขาก็พูดการวัด เขาเอาเรื่องถ้าพระที่เขาอุปถัมภ์บำรุงอยู่ไม่ตั้งอยู่ในธรรมของภิกษุ

มีคำพังเพยไทยอีกที่ว่า *"ชั่วช่างชี ดีช่างสงฆ์"* อันนี้ก็ไม่รู้ใครเป็นคนพูดขึ้นมา พูดได้อย่างไร คือใครจะชั่วจะดีก็ช่าง ไม่ว่าอะไร พระก็ส่วนพระ ชาวบ้านก็ส่วนชาวบ้าน แต่มันไม่ได้เป็นอย่างนั้น เพราะเรามีความเกี่ยวข้องกันอยู่อย่างแยกกันไม่ได้ มันก็ต้องติได้ชมได้ เวลาทำดีเราก็อยากให้เขาชม เวลาทำไม่ดีเขาก็ติเอาบ้าง ให้ท่านลองนึกดู คนพวกหนึ่งชมเป็น ติเป็น ชมคนที่ควรชมตามความเป็นจริงในกาลอันควร แต่บางคนนิยมชมชอบคนที่ท่านไม่ติใครเลย แหม ท่านดีเหลือเกิน ท่านไม่ติใครเลย ทีนี้ถ้าเอาหลักขอพระพุทธเจ้ามาตัดสินแล้ว พระพุทธเจ้ายังไม่พอพระทัย ท่านพอพระทัยคนที่ติคนที่ควรติ และชมเชยคนที่ควรชม นี่ตามข้อความที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ทรงสนทนากับโปตลิยปริพพาชก

นี่ก็นำมาเล่าสู่กันฟัง ว่าควรจะเป็นอย่างไร เพื่อเป็นการรักษาศาสนา และเป็นการทำให้พุทธศาสนาเป็นประโยชน์ที่สุดแก่สังคม เพราะฉะนั้น ชาวบ้านไม่ควรจะปัดความรับผิดชอบของตน มันมีอยู่สมัยหนึ่ง นักธุรกิจไม่สนใจการเมือง คิดแต่ทำงานหาเงินอย่างเดียว คือเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับตัว กับพวกของตัว แต่เดี๋ยวนี้ได้เห็นแล้วว่า ความไม่มั่นคงของการเมืองทำให้เศรษฐกิจปั่นป่วนคลอนแคลนอย่างไร นักธุรกิจจึงได้หันมาสนใจการเมืองมากขึ้น บางคนก็ทุ่มลงไปทั้งตัวเลย เพื่อเล่นการเมือง

เพราะฉะนั้น การที่ชาวบ้านเห็นศาสนาเป็นเรื่องของพระ เป็นเรื่องของกรมการศาสนา อย่างนี้ไม่ได้ครับ มันเป็นเรื่องของเราทุกคน เพราะเรามีส่วนได้ส่วนเสีย เราเป็นพุทธบริษัท ชาวพุทธเราก็มีหน้าที่ทำบุญให้ทาน เป็นต้นนะครับ ก็พอใจเพียงแค่นั้น แต่ทีนี้พอความทุกข์เกิดขึ้น ไม่รู้จะแก้ปัญหาความทุกข์อย่างไร เมื่อไม่รู้จะแก้ปัญหาความทุกข์อย่างไร ก็ไปโทษดวง ไปโทษโชคชะตา โทษนั่นโทษนี่ไปตามเรื่อง แล้วก็วิ่งเข้าหาหมอดู ทางวัดหลายวัดก็มีไว้บริการมีหมอดู มีปล่อยนกปล่อยปลา มีการถวายสังฆทาน บนบานศาลกล่าว มีบริการให้ครบวงจร

พระพุทธรูปบางแห่ง เวลานี้ไม่เพียงแต่ไปบูชาท่านด้วยดอกไม้ธูปเทียนนะครับ มีของคาวของหวานอะไรไปวางไว้เต็มไปหมด เหมือนกับบนบานศาลกล่าว เหมือนกับเป็นเทวรูปเป็นอะไรไป คือทำท่านให้เป็นเทวรูป รับของเซ่นสรวงของสังเวยอะไรทำนองนั้น คือไม่รู้ทำอะไรกัน

ถ้าพระพุทธเจ้าพระองค์มาเห็นเข้า และพระองค์ทราบว่าที่นั่งอยู่นั่นเป็นรูปที่เขาทำขึ้นมาแทนพระองค์ พระองค์จะรู้สึกอย่างไร นี่เป็นฉันหรือนี่ ฉันไม่ได้เป็นอย่างนี้ เป็นการบนบานศาลกล่าว ถามเจ้าเข้าทรง ก็เรียกว่าแล่นไปผิดท่าเรือนะครับ เหมือนเรือที่แล่นไปผิดท่าเสียแล้ว มันก็มีแต่จะจม แต่ว่าคนที่ขึ้น ก็ขึ้นไม่ถูกท่าแล้วแก้ปัญหาไม่ตก เพราะไม่ได้แก้ที่เหตุ ไม่ตรงกับหลักของพุทธศาสนา เหตุมันอยู่ที่ไหนก็ต้องไปแก้ที่นั่น ไม่ใช่ไปแก้ด้วยบนบานศาลกล่าว ไม่ใช่ไปแก้ด้วยการถวายนั่นถวายนี่พระพุทธรูป ซึ่งท่านก็ไม่สามารถจะรับได้ มีแต่ความเชื่อของเราเท่านั้น เลยทำให้ศาสนาเละเทะไปหมดเลย

ท่านลองคิดดูสิครับ สิ่งเหล่านี้เพื่อลาภ เพื่อผล หรือเพื่ออะไร มันทำให้ศาสนาเละเทะไปหมดเลย ยังชอบใจพระที่เป็นลูกศิษย์รูปหนึ่ง ท่านไปอยู่ต่างจังหวัด แล้วท่านก็กลับมา วันนั้นเจอกัน ท่านบอกว่า อาจารย์เวลานี้อาตมาละอายเหลือเกิน พวกเราไปขายศาสนากินกันเยอะแล้ว ท่านปรารภเรื่องนี้ แล้วก็พูดออกมา

ผมตอบปัญหาที่ท่านผู้ถามถามมาว่า ทำอย่างไรพุทธศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยมากที่สุด มันก็มีเรื่องที่จะต้องคุยกันเยอะสักหน่อยนะครับ แล้วถ้าชาวบ้านเราไม่ช่วยกันปฏิบัติธรรมศึกษาธรรม เพื่อช่วยตัวเองแล้ว พระสงฆ์จะเทศนาสั่งสอนสักเท่าไรก็คงไม่สามารถจะช่วยเหลือได้ เหมือนนักเรียนที่ไม่เรียน ไม่ดู

บทเรียน ไม่เอาเรื่องกับการเรียน เกเรียน เมื่อเป็นอย่างนี้ แม้จะได้ครูดีสักเท่าไหร่ ก็ไม่อาจให้เด็กคนนั้นเรียนรู้ได้ ทีนี้ถ้าเผื่อว่าได้ครูที่ไม่ค่อยได้เรื่องด้วย เด็กก็เกเรด้วย จะเป็นอย่างไร ท่านลองนึกดู

อีกประการหนึ่ง พระสงฆ์ในเมืองไทย แม้เราจะคิดว่ามีมากแล้ว ก็มีประมาณสองแสนครึ่งถึงสามแสน ในพรรษาก็ประมาณสามแสน นอกพรรษาก็ประมาณสองแสนครึ่ง ก็อยู่ประมาณนี้ละครับ มาเป็นเวลานานแล้ว และคิดว่ามีแต่จะลดลงไป คงจะไม่ขึ้นมาก สามเณรเวลานี้ก็หายากแล้วในวัดต่างๆ เพราะว่าเด็กไม่บวช เด็กได้เรียนหนังสือ และพ่อแม่เองก็มัวเพลิดเพลินกับวัตถุต่างๆ เทคโนโลยีต่างๆ จะให้ลูกท่านเองได้บวชก็ไม่มี สามเณรที่เป็นหน่อของพระ หรือหน่อของสมณะ คือเป็นเยาวชนของศาสนาก็ไม่มี โดยเฉพาะในเวลานี้ วัดในกรุงเทพฯ หายากเหลือเกิน

สำหรับชาวบ้านที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก ๑๘ ล้านคน มาเป็น ๒๐ ล้าน ๓๐ ล้าน เรื่อยขึ้นมาจนเวลานี้ ๖๐ ล้านกว่าแล้ว แต่พระยังจำนวนคงอยู่เท่าเดิม คราวนี้เมื่อเป็นอย่างนี้ ถ้าจะเปรียบด้วยล้อรถ ถ้าล้อรถมีสี่ล้อ พระเณรก็เป็นล้อหนึ่ง หรือต่อให้เป็นสองล้อด้วยซ้ำไป คฤหัสถ์เป็นผู้ชายผู้หญิงอีกสองล้อ หรือสามล้อ ถ้าเผื่อมันดีอยู่ล้อเดียว อีกสองล้อหรือสามล้อไม่ดี กำลังไม่เท่ากันแล้วจะไปได้อย่างไร อีกสองล้อมันแฟบ ไม่ต้องสองล้อเพียงแต่ล้อเดียวมันแฟบ มันก็ไปไม่ได้แล้ว ไม่มีลมยางไปไม่ได้แล้ว พระพุทธเจ้าจึงเน้นนักเน้นหนาว่า **พรหมจรรย์คือศาสนานี้จะดำรงอยู่ได้ด้วย**

พุทธบริษัทสี่ หรือพุทธบริษัทเกื้อกูลกัน ช่วยกัน หนุนกัน และพุทธบริษัทสี่ต้องมีความรู้ในทางธรรมด้วยกัน ไม่ใช่เกณฑ์ให้พระรู้ไปฝ่ายเดียว แล้วชาวบ้านก็ไม่ต้องเรียนไม่ต้องศึกษา ไม่ต้องรู้พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า คอยแต่ทำบุญให้ทาน รักษาศีลห้าอย่างนี้เรียกว่า ล้อรถมันไม่เท่ากัน ทำอย่างไรมันก็ไปไม่ได้

พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาส ต้องเพิ่มความสนใจในการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และต้องรู้ธรรมที่ทรงแสดงว่าคืออะไร เป็นอย่างไร สามารถจะพึ่งตัวเองได้ สามารถจะเอาใจรอดเวลามีเหตุการณ์และความทุกข์เกิดขึ้น สำหรับปากท้องนั้นก็เอารอดอยู่พอสมควรแล้วแหละ พอสมควรไม่เดือดร้อนด้วยเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการงาน แต่ในทางด้านจิตใจ เอาใจรอดมั้ย เวลาที่มีเหตุการณ์อะไรที่เป็นทุกข์เกิดขึ้น ต้องเอาใจรอด นี่ละครับคือวิธีการที่จะช่วยกันส่งเสริมพุทธศาสนา หรือทำพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์ที่สุดในสังคม

องค์กรทางศาสนาจำเป็นต้องเร่งเร้า จุดประกายให้ประชาชนมีจิตสำนึก รู้สึกรับผิดชอบต่อการเป็นพุทธบริษัทของตน ศึกษาพุทธศาสนาให้ถ่องแท้ แล้วนำมาปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน ก็จะได้เห็นคุณค่าของพระศาสนา มิฉะนั้นแล้วเราจะเป็นเหมือนคนแขวนทุเรียนไว้ไม่ได้กิน ทีนี้เมื่อไม่ได้ลิ้มรสได้แต่ความภูมิใจว่า เราก็มีทุเรียนกับเขาด้วยเหมือนกัน ทำนองเดียวกันนี้นะครับว่า เราภูมิใจต่อคำสอนอันดีเยี่ยมของพระพุทธเจ้าหรือของพุทธศาสนา แต่ถ้าไม่นำมาปฏิบัติให้สมควรแก่ฐานะของตนแล้ว ก็เหมือนแขวน

พุทธศาสนาไว้เฉยๆ โดยไม่ทำให้เกิดประโยชน์ ไม่สมกับที่ตั้งใจทำนุบำรุง อย่ามัวแต่ยุคนอื่นให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่เลย ตัวของตัวเองนั่นแหละลงมือเอง ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

เมื่อตอนเย็นนี้มีท่านผู้หนึ่งถามว่า **การเข้าถึงพระรัตนตรัยนั้นควรเข้าอย่างไร** ก็บอกว่า มีสองแบบ คือ **แบบปุถุชน** และ**แบบอริยชน**

แบบปุถุชนก็มีสองพวก คือ ๑ *อันธปุถุชน* อันธะ ที่แปลว่ามืดบอดนะครับ อันธปุถุชน ปุถุชนที่มืดบอด คือไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ สักแต่ว่ามีพุทธศาสนาอยู่ในทะเบียนบ้าน และก็เป็นคนเกเรเกตุง ทำร้ายสังคม ทำร้ายผู้อื่น ทำร้ายตนเอง และอันธปุถุชน ชอบเป็นพุทธแต่ในทะเบียนบ้าน แต่ว่าตัวจริงๆ เป็นอันธพาล พวกที่ ๒ *กัลยาณปุถุชน* ก็คือปุถุชนชั้นดี ปุถุชนที่เป็นคนดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักทำประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น รู้จักพุทธศาสนา เป็นคนมีศีลมีธรรม อันนี้ก็เข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยการมีศีล มีธรรม มีคุณงามความดี เอาพระรัตนตรัยเป็นผู้นำทาง

การเข้าถึงพระรัตนตรัย อีกพวกหนึ่งก็คือ การเข้าถึงแบบอริยชน ท่านรู้อริยสัจ เป็นพระโสดาบัน *สมฺมปฺปญฺญาย* เห็นอริยสัจสี่ด้วยปัญญาชอบ อันนี้คือการเข้าถึงพระรัตนตรัยแบบ *อริยชน โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต* **ผู้ใดถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง** *จตฺตาริ อริยสจฺจานิ* และ **เห็นอริยสัจสี่ด้วยปัญญาชอบ นี่แหละคือการเข้าถึงพระรัตนตรัยแบบอริยชน เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยแบบอริยชนแล้วก็เป็นพระอริยะเป็นพระรัตนตรัยเสียเอง**

ภิกษุก็ตาม ภิกษุณีก็ตาม อุบาสกอุบาสิกาก็ตาม ที่ได้บรรลุอริยธรรม เป็นพระอริยะ อริยชนตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป ไม่ว่าเขาจะอยู่ในเพศใดเพศอะไร เขาก็เป็นพระรัตนตรัย อยู่ในพระรัตนตรัย อยู่ในสังฆรัตน์ เพราะว่าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเพื่อนิพพาน ปฏิบัติชอบยิ่ง *ยทิทำ* นี่คือใครเล่า คือ *จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺ ปุริสปุคฺคลา* คือบุคคลสี่คู่ แปดจำพวก *เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ* อันนี้แหละคือสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เรียกว่าเมื่อถึงพระรัตนตรัยแบบอริยะเป็นพระอริยะแล้ว ก็เป็นพระรัตนตรัยเสียเอง คือเป็นสังฆรัตนะเสียเอง **ลำพังแต่บวชเป็นพระสงฆ์นุ่งเหลืองห่มเหลืองนั้น อย่าคิดว่าเป็นพระรัตนตรัยแล้ว ต้องเป็นพระอริยบุคคล จึงจะจัดเข้าอยู่ในสังฆรัตนะ**

ถ้าทำได้ตามที่กล่าวมานี้ ก็เชื่อว่าการเผยแผ่ศีลธรรมของเราก็จะมีประโยชน์ มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีผลจริงด้วย

ถ้าเราไม่ได้ดำเนินไปอย่างนี้ แม้ว่าเราจะฉลองวิสาขบูชา อาสาฬหบูชา มาฆบูชา กันทั้งเดือน เราแต่งรถบุปผชาติแข่งขันกันประกวดกันทั่วประเทศ แห่เทียนพรรษากันเอิกเกริกโอฬารสักเท่าไหร่ ก็ไม่ได้แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ถ้าในสังคมของเรายังมากไปด้วยอาชญากรรม คลาคล่ำไปด้วยคนยากจน คนเห็นแก่ตัว เพราะฉะนั้น แสดงว่าพระพุทธศาสนาตัวแท้

ยังไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่เลย ประโคมกันก็แต่เพียงเปลือกของพระพุทธศาสนา หรือบางทีไม่ใช่เปลือกด้วยซ้ำไป มันเป็นอะไรก็ไม่รู้ที่เข้ามาห่อหุ้มพุทธศาสนา แล้วก็มีอยู่เป็นอันมากด้วย

เหมือนกับต้นไม้ต้นหนึ่ง สมมติว่าเป็นต้นพุทธศาสนา อยู่ไปนานๆ ก็มีกาฝากขึ้นมามากมายบนต้นพุทธศาสนา กาฝากรัดต้นแผ่กิ่งก้านสาขาคลุมไว้หมดเลย เพราะเรารู้มาแต่เดิมว่านี่คือต้นพุทธศาสนา แต่มันถูกคลุมไว้หมดแล้วด้วยต้นกาฝาก ที่มันละม้ายคล้ายกัน แต่มันไม่ใช่ต้นพุทธศาสนา มันเป็นต้นกาฝากแทบทั้งนั้น พุทธกับไสยก็คละกันอยู่ เหมือนกับจะแยกกันไม่ออก เพราะว่าชาวพุทธเป็นคนเอามาทำเสียเอง ทีนี้ถ้าพระเป็นผู้ทำด้วย คนทั้งหลายเห็นก็นึกว่านี่คือพุทธ เพราะพระนั่นเป็นพระของพุทธศาสนา แต่มาทำในสิ่งที่เรียกว่าไสยศาสตร์ ชาวบ้านที่ไม่รู้เรื่องไม่สนใจ ไม่เคยเรียนรู้ว่าอะไรคือพุทธศาสนา เห็นอย่างนี้ก็นึกว่านี่แหละคือพุทธ–ศาสนาก็เลยงมกันต่อไป อันนี้เรียกว่าต้นพุทธศาสนา ที่มีต้นไม้อื่นมันขึ้นมาคลุม เหมือนแป้งขนมที่มันคลุกกับน้ำตาล มันคลุกกันจนแยกไม่ออกว่าอะไรเป็นอะไร

ทีนี้ถ้าเมื่อใดประชาชนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ปลอดอาชญากรรม และไม่มีคอร์รัปชั่น การคอร์รัปชั่นนี่ไม่ใช่เฉพาะเรื่องเงินเรื่องทองอย่างเดียวนะครับ เวลานี้มีการคอร์รัปชั่นวรรณกรรมและโกงวรรณกรรม โกงทรัพย์สินทางปัญญากันอย่างไม่รู้สึกละอายแม้แต่ในวงการพุทธศาสนานี้แล ก็เป็นเรื่องที่น่าเศร้าสลดใจ

ถ้าเราไม่มีการคอร์รัปชั่น ไม่มีคนเห็นแก่ตัว หรือหาคนเห็นแก่ตัวได้ยาก มีแต่คนเสียสละ คนส่วนมากพออยู่พอกินพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ประชาชนไม่ต้องระแวงภัยในเรื่องการถูกประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน อย่างที่กล่าวไว้ในตำราของเราว่า บ้านเรือนไม่ต้องมีลิ่มสลัก ไม่ต้องมีกลอน ไม่ต้องมีกุญแจ หรือเหล็กดัดกันขโมย

แต่เวลานี้ท่านลองนึกดูเถอะ แม้แต่วัดเองก็มีกุญแจพวงใหญ่ในตึกแต่ละหลัง แม้แต่พระพุทธรูปเอง ซึ่งอยู่ในวัดนั้นเองก็ถูกใส่กุญแจ หรือเหล็กดัดขังท่านไว้ มิฉะนั้นก็ถูกขโมย และยิ่งพระพุทธรูปมีราคามากเท่าไหร่ ก็ยิ่งต้องระแวดระวังมากเท่านั้น แล้วจะเรียกว่าเจริญได้อย่างไร ถ้าไม่มีสิ่งนี้ก็จะเข้าตำราที่ว่า *"มารดายังบุตรให้ฟ้อนอยู่บนอกเพลิดเพลินบันเทิงอยู่"* นี่เป็นคำในพระบาลีที่แสดงถึงความปลอดภัยในเรื่องของทรัพย์สินและชีวิต ปราศจากความกังวล เมื่อนั้นเราก็ภูมิใจได้ว่า พุทธศาสนาได้เจริญงอกงามขึ้นแล้วในจิตใจของประชาชน คือว่าพวกเขาได้นำเอาหลักพระพุทธศาสนามาให้เกิดประโยชน์ขึ้นแล้วในสังคมและชีวิตของเขาจริงๆ

พุทธศาสนาไม่ได้อยู่ที่ความใหญ่โตโอ่อ่าของอาคารสถานที่ หรือโบสถ์วิหารที่แพรวพราวตระการตา แต่อยู่ที่จิตใจของคน ไม่ได้อยู่ที่พิธีรีตองที่ทำให้ดูขลังศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเรียกร้องความสนใจ หรือลาภสักการะ และชื่อเสียงของผู้ประกอบพิธี แต่อยู่ที่กาย วาจา ใจของบุคคล ว่าได้ดำเนินตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อดับทุกข์โดยชอบได้ ก็ถือว่าพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรือง

ถ้ามีแต่โบสถ์วิหารหรือศาสนสถานมากมาย แต่ชาวพุทธบางคนยังกระจอกงอกง่อยหรือกระจองอแงกันอยู่ ไม่รู้จักนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่างนี้ก็ไม่เป็นความเจริญของพุทธศาสนา ถ้าพุทธบริษัทของเรายังเอาใจไม่รอดยังถูกความทุกข์เบียดเบียน บีบคั้น สังคมยังระงมอยู่ด้วยเสียงคร่ำครวญ เพราะการปฏิบัติผิดแล้วไม่ได้รับผลของการปฏิบัติ และไม่ได้รับผลของการนับถือศาสนา อย่างสุภาษิตในวิธุรชาดกที่ว่า *“ชาวโลกได้วอดวายไปมากแล้ว เพราะถือผิดหรือปฏิบัติผิด”* **ถ้าตราบใดที่ชาวพุทธเรายังไม่อาจพึ่งตนเองได้ในทางใจ เราจะภูมิใจและพอใจได้อย่างไรว่า การสอนการปฏิบัติศาสนาของเราได้ผล**

เราจะต้องบากบั่นปรับปรุงให้ถูกทิศทางด้วย คือว่าหมุนใจให้ตรงสู่ทิศทางที่พระพุทธเจ้าทรงชี้นำเอาไว้ มิฉะนั้นแล้วยิ่งบากบั่นยิ่งเดิน จะยิ่งห่างไกลจุดมุ่งหมายออกไปทุกที ไม่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ แต่เป็นไปเพื่อความสะสมทุกข์ เป็นไปเพื่อการสะสมกิเลสที่เป็นเชื้อของทุกข์ ก็ได้คุยกับใครต่อใครหลายคนบอกว่า ถ้าวิถีของโลกหรือวิถีของชาวโลกยังเป็นไปอย่างนี้ อะไรในโลกที่มีอยู่ก็ไม่พอ น้ำมันก็จะหมดอะไรก็จะหมด อะไรๆ มันไม่พอทั้งนั้น เพราะว่าการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนในโลกมันไม่รู้จักพอ ไม่ได้จำกัดขอบเขตของความต้องการเอาไว้ คิดแต่ว่าสะสมได้มากเท่าไหร่ก็ยิ่งดี เมื่อคิดกันอย่างนั้นแล้วสักเท่าไหร่มันจึงจะพอ

การสะสมอะไรต่างๆ นั้น มองดูเผินๆ เหมือนจะสะสมความดี สะสมสิ่งที่ดี แต่ว่าถ้าเป็นความดีที่ปลอมก็ใช้การอะไรไม่ได้ เหมือนกับที่สะสมธนบัตรปลอมเอาไว้มาก แล้วก็ปลื้มใจเหมือนกับว่าเรามีเงินมาก เฝ้าชื่นชมยินดีด้วยความหลงผิด แต่เมื่อถึงคราวนำออกมาใช้กลับใช้ไม่ได้ เพราะมันเป็นของปลอม จะใช้ได้กับผู้ที่ไม่รู้เหมือนกันเท่านั้น ผมเองเคยได้รับธนบัตรปลอมเหมือนกัน เมื่อนำไปซื้อของแม่ค้าเขาก็ไม่รับ ผมฉีกมันทิ้งทันที แม่ค้าก็มองหน้าแล้วถามว่า ทำไมไม่นำไปใช้กับคนอื่น คนที่ไม่รู้ว่าเป็นธนบัตรปลอมเขารับได้ ผมก็บอกว่าเมื่อรู้ว่ามันเป็นของปลอม เราจะให้คนอื่นได้อย่างไร ถ้ามันไปตกอยู่ในมือของคนยากจนจริงๆ เขาจะเดือดร้อนแค่ไหน เลยไม่สามารถที่จะทำได้ เงินจ่ายค่ารถอะไรก็เหมือนกัน ถ้ารู้ว่าเป็นธนบัตรปลอมจะฉีกทิ้งทันที ไม่เอาไปใช้กับใครต่อ

ความดีที่คนพยายามทำกันอยู่ เป็นความดีแท้ก็มี ความดีปลอมก็มี ก็ต้องดูให้ดีเหมือนกัน โดยที่สุดแม้แต่เรื่องของศาสนาและศีลธรรมที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่นี้ ก็ทำนองเดียวกัน คือว่า ธรรมแท้ก็มี ธรรมปลอมก็มี ธรรมปลอมพระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า สัทธรรมปฏิรูป ในที่นี้ไม่ได้อ่านว่า สัด-ทะ-ทำ นะครับ อ่านว่า สัด-ทำ-ปะ-ติ-รูป แปลว่า ธรรมปลอม

แต่คำว่าปฏิรูปนี่เป็นคำแปลก ถ้าอยู่ข้างหลังคำอื่นมันทำให้คำนั้นแปลว่า ปลอม มีความหมายไปในทางว่าปลอม เช่น มิตร-ปฏิรูป แปลว่า มิตรเทียมหรือมิตรปลอม แต่ถ้ามันมาข้างหน้าศัพท์อื่น มันทำให้ศัพท์ที่ตามมาข้างหลังนั้น แปลว่า สมควรหรือเหมาะสม เช่น คำว่า ปฏิรูปเทส แปลว่า ที่อยู่หรือถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสม ปฏิรูปเทสวาสะ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ในที่ที่เหมาะสมกับความเจริญ กับการที่จะนำความเจริญ เช่นว่าถ้าจะทำการค้าก็ต้องอยู่ในที่ที่เป็นย่านการค้า เหมาะสมกับการค้า ในที่ที่มีคน ทีนี้ถ้าจะศึกษาเล่าเรียนให้ได้ดี ก็ต้องศึกษาอยู่ในสำนักของนักปราชญ์อย่างนั้นเรียกว่าได้ปฏิรูปเทส ทีนี้ถ้ามันมาคำเดียวโดดๆ ปฏิรูป อันนี้แปลว่า ทำให้เหมาะสม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม เช่น คำว่า ปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปการศึกษา ก็คือปรับปรุงการศึกษาอย่างนี้นะครับ เพราะฉะนั้น คำว่าปฏิรูปนี้มันก็เป็นคำแปลก มีความหมายไปต่างๆ แล้วแต่จะนำหน้าหรือตามหลังหรือว่ามาโดดๆ

ทีนี้ **ผู้แสดงธรรมปลอมก็มี ผู้แสดงธรรมแท้ก็มี เราจะสังเกตได้อย่างไร วิธีสังเกตก็คือ ธรรมแท้แก้ทุกข์ได้ ธรรมปลอมแก้ทุกข์ไม่ได้** เหมือนกับยาแท้กับยาปลอมนั่นแหละ ยาแท้มันแก้โรคได้ ยาปลอมมันแก้โรคไม่ได้ บางทีก็เรียกว่า ยาหลอก หลอกให้กินพอให้สบายใจ แต่มันแก้โรคจริงๆ ไม่ได้ เพราะฉะนั้น อะไรต่างๆ หลายๆ เรื่องในศาสนา คนก็ทำกันเพียงพอรู้ว่าสบายอกสบายใจ เป็นสิ่งประเล้าประโลมใจ แต่ไม่ได้แก้ปัญหา เช่นว่าไปรดน้ำมนต์เสียหน่อยก็สบายใจ แต่ว่าปัญหายังไม่ถูกแก้ ไปทำอะไรเสียหน่อยตามกรรมวิธีที่เขาแนะนำให้ทำ แต่ว่าปัญหายังไม่ถูกแก้ อย่างนี้ก็เป็นธรรมปลอม

ถ้าจะถามว่า ทำไมจึงเกิดธรรมปลอมขึ้น ก็ขอให้นึกเทียบดูว่าธนบัตรปลอมมันเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้ผลิตธนบัตรปลอมต้องการหลอกลวงประชาชน เพราะความเห็นแก่ตัว เพราะความโลภ ไม่มีความละอายใจ ไม่เห็นแก่ความเดือดร้อนของผู้อื่น ธรรมปลอมก็เกิดขึ้นอย่างนั้น **สำหรับธรรมปลอมยังมีสาเหตุอีกอย่างหนึ่งคือ เพราะความโง่เขลาของผู้แสดงธรรม คือรู้ไม่จริง แต่เข้าว่าใจว่ารู้**

ในเวลานี้ถ้าดูให้ดี จะเห็นว่ามีผู้ที่ตั้งตัวเป็นคณาจารย์เร็วเกินไป เรียนธรรมะไม่กี่วันไม่กี่ปี ก็ตั้งตัวเป็นคณาจารย์สอนศาสนา สอนผิดสอนถูก สอนอะไรก็ไม่รู้ อาศัยความนิยมเลื่อมใสของคน บางคนสำเร็จมาทางโลกสูงๆ แล้วมาบวช บวชแล้วก็เข้าใจว่ารู้พระธรรมของพระพุทธเจ้าหมดแล้ว **บวชไม่กี่ปีก็ตั้งตัวเป็นคณาจารย์ ลูกศิษย์ลูกหาเยอะ ยิ่งขลังเข้าด้วยก็ยิ่งมีคนเข้าหาเยอะ คราวนี้จมไม่ลงแล้ว ผิดไม่ได้ ต้องถูกอย่างเดียว บางทียังไม่ถึงห้าพรรษาด้วยซ้ำไป ซึ่งพระพุทธเจ้ายังถือว่าเป็นนวกะ ยังเป็นผู้ใหม่อยู่เลย** น่ากลัวเหมือนกัน

ที่นี้ถ้าผู้แสดงธรรมไม่มีเจตนาหลอกลวงก็เป็นเพราะความเข้าใจผิด คิดว่านี่คือธรรมแท้ ไม่ได้ศึกษาให้ถี่ถ้วนละเอียดลออ รีบตั้งตนเป็นผู้สอนเหมือนกับว่าได้รู้ทั่วถึงธรรมวินัยสิ้นแล้ว รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ยึดถือไปตามนั้น ที่นี้**ถ้าเขาเป็นคนที่พูดเก่งด้วย ก็จะได้ผู้ที่ถือผิดห้อมล้อมมากขึ้น ประกาศธรรมปลอมมากขึ้น ทิฐิมานะก็สูงขึ้น ยึดมั่นในคำสอนของตนเหนียวแน่น ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า**นะครับ คำสอนของตัว คือว่าบังพระพุทธเจ้าหมดอย่างนี้นะครับ จะเป็นไปเพื่อความพินาศวอดวาย ทั้งตนเองและบริวาร *นฏฺฐา พหู ทุคฺคหิเตน โลกา* **ชาวโลกได้พากันวอดวายไปมากแล้วเพราะถือผิด**

ถ้าผู้ที่ตั้งตนเป็นผู้นำทาง เป็นหัวหน้านำทาง นำไปผิด ลองนึกดูว่าผู้ตามจะวอดวายสักเพียงใด เดือดร้อนสักเพียงใด พระพุทธเจ้าท่านทรงเปรียบเทียบเอาไว้ว่าเหมือนโคที่กำลังข้ามฟากทั้งฝูง ถ้าโคนายฝูงนำไปถูกต้อง ขึ้นท่าที่ถูกต้อง โคทั้งหมดก็จะปลอดภัย แต่ถ้าโคนายฝูงนำไปผิดท่า ขึ้นท่าไม่ถูก มันจะโดนน้ำซัดจมน้ำตายกันหมด อันนี้น่ากลัวนะครับ **การเข้าสำนักเป็นสิ่งที่สำคัญ ถ้าเข้าสำนักผิดก็จะเดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าไม่ถอนตัวออกไป อันนี้ขอให้ช่วยกันพิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนสักหน่อย**

การเรียนศาสนา การศึกษาพระธรรม ต้องเข้าหาพระพุทธเจ้า คำว่า “เข้าหาพระพุทธเจ้าทำอย่างไร” ก็คือต้องอ่านคำสอนของพระพุทธเจ้า คำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหน อยู่ในพระไตรปิฎก ต้องเข้าหาพระไตรปิฎก นั่นแหละเป็นอาจารย์ใหญ่ของเรา นั่นแหละเป็นบรมครูของเรา พระพุทธเจ้าท่านทรงมอบพระธรรมวินัยไว้ให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ เมื่อตอนท่านจะปรินิพพานได้ตรัสกับพระอานนท์และภิกษุสงฆ์ทั้งหลายว่า

“ธรรมวินัยที่พระองค์ทรงแสดงแล้วบัญญัติแล้ว จะเป็นศาสดาของพวกท่านทั้งหลายเมื่อเราล่วงลับไป”

เพราะฉะนั้น คำสอนของใครก็ตาม ที่สอนอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องไปเทียบดูกับพระไตรปิฎก ถ้าตรงกันก็ใช้ได้ แต่ถ้าขัดแย้งกับพระไตรปิฎกก็อย่าเพิ่งรีบเชื่อ อันนี้พระพุทธเจ้าท่านตรัสบอกเอาไว้ในมหาปเทสที่เกี่ยวกับพระธรรมว่า ให้เทียบเคียงดูในพระสูตร ให้เทียบเคียงดูในพระวินัย ว่ามันลงกันได้ไหม ถ้าลงกันได้ก็เอา ลงกันไม่ได้ก็ไม่เอา ถ้าไม่ใช่พระธรรมวินัยไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้าก็ไม่เอา

แต่บางคนก็บอกว่า โอ๊ย...ไม่ไหวๆ พระไตรปิฎกสูงเกินไป มากเกินไป เป็นของศักดิ์สิทธิ์เราเรียนกันไม่ไหว ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าท่านสอนเอาไว้เพื่อให้คนนำไปปฏิบัติ **สมัยพระพุทธเจ้านั้น ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน หรือแม้แต่คนขอทานและพรานเนื้อก็ยังสำเร็จมรรคผลกันได้ตามๆ กันไป และคำสอนเหล่านั้นแหละมาปรากฏในพระไตรปิฎก พระธรรมที่บอกวิถีชีวิตก็มีเยอะ พระธรรมที่เกี่ยวกับชีวิตของคฤหัสถ์ที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันก็มีเยอะ ใครสติปัญญามาก อยากจะเรียนอะไรที่ยากๆ ก็มีให้เรียนเยอะแยะไป ใครที่รู้สึกว่าไม่อยากจะเรียนที่ยากๆ เรียนที่ง่ายๆ ก็มีที่ง่ายๆ เยอะไป พระไตรปิฎกเป็นมหาสมุทรแห่งความรู้ความเข้าใจ แต่ทีนี้ไม่เคยจับเลย ไม่เคยดูเลย ก็คิดว่าเป็นของสูง เราไม่สามารถจะไปจับได้ มันไม่ใช่อย่างนั้น ท่านทำเอาไว้ให้จับ ท่านทำเอาไว้ให้ดู ท่านทำเอาไว้ให้อ่าน มิฉะนั้นท่านจะทำไว้ทำไม**

นวโกวาท ธรรมวิภาค เล่มสอง ธรรมวิจารณ์ หนังสือพระธรรมอะไรต่างๆ ที่ท่านอาจารย์นำมารจนานั้น ก็นำมาจากพระไตรปิฎกทั้งนั้น ท่านดึงเอามาเฉพาะส่วนที่ท่านต้องการจะอธิบายอะไร ท่านก็ดึงส่วนนั้นออกมา หนังสือธรรมะที่ท่านอ่านๆ กันอยู่ก็มาจากพระไตรปิฎก ลองไปเปิดดูนวโกวาท หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี เริ่มต้นธรรมชั้นตรี ธรรมศึกษาตรีสำหรับผู้เริ่มต้นเรียนพุทธศาสนา ท่านก็ดึงมาจากพระไตรปิฎกทั้งนั้น สติสัมปชัญญะ ขันติโสรัจจะ มาจากพระไตรปิฎกทั้งนั้น **เราได้เรียนจากตำราต่างๆ ที่ท่านดึงเอามาแล้ว จนลืมพระไตรปิฎกว่า อ้อ...อันนี้มาจากพระไตรปิฎก นึกว่าเป็นหนังสือที่คนแต่งขึ้น** อะไรทำนองนั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าจะศึกษาพระพุทธศาสนาต้องเข้าหาพระธรรม เข้าหาพระธรรมก็ได้เข้าหาพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม”** ทรงผนวกพระองค์กับพระธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยากเห็นพระพุทธเจ้าก็ต้องศึกษาพระธรรมดังนี้ก็จะไม่พลาด

เรื่องนี้ผมค่อนข้างจะพูดยาว เพราะเห็นว่าควรจะใช้พระพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดในสังคมไทย เพราะว่าดูๆ แล้วเวลานี้สังคมไทยเรารู้สึกจะทรุดโทรมเต็มที รากฐานสังคมมันผุกร่อน เหมือนกับต้นไม้ แม้จะเป็นต้นใหญ่แต่ว่ารากมันผุกร่อน มีแต่จะทรุดโทรมลงไป ถ้ามีพายุหรือลมจัดๆ พัดมาสักครั้งสองครั้งมันจะล้มลง ดูข่าวจากทีวีบ้างวิทยุบ้าง รู้สึกว่ามีเรื่องน่าประหวั่น

พรั่นพรึงอยู่มาก มีความไม่ปลอดภัยค่อนข้างสูงในสังคมของเรา เมื่อเป็นอย่างนี้ก็มีความจำเป็นมากขึ้นที่จะต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในสังคมให้มากขึ้น

สังคมมีความจำเป็นที่จะต้องใช้พุทธศาสนาให้มากขึ้น ใช้หลักธรรมเหมือนกับทำอย่างไรจึงจะไปค้ำไปยันต้นไม้เอาไว้ให้ยืนอยู่ได้ ไม่ให้ล้มลงมา แล้วก็ทำอย่างไรให้รากมั่นคงแข็งแรง เพราะว่ารากแก้วหรือรากของต้นไม้นี่ใครทำให้มันไม่ได้ มันต้องออกมาจากต้นของมันเอง อย่างอื่นเราพอช่วยได้ อย่างเช่นว่าช่วยค้ำ ช่วยยัน ช่วยให้ปุ๋ยให้น้ำให้อะไรต่างๆ ให้ได้ แต่ว่ารากของมันนี้ต้องออกมาจากต้นมันเอง เพราะฉะนั้น **สังคมจำเป็นจะต้องมีรากแก้ว รากแก้วที่ว่านี้ก็คือธรรมะ หรือหลักใจของคนในสังคม** ถ้าคนในสังคมไม่มีหลักใจแล้ว มีอะไรนิดอะไรหน่อยมันก็คลอนแคลนไปหมด ไม่มั่นคง แม่ที่เป็นหลักของลูกได้ก็ต้องเป็นแม่ที่มีหลักใจ มีหลักธรรม พ่อที่เป็นหลักของลูกได้ของภรรยาได้ ก็ต้องเป็นพ่อที่มีหลักธรรม ทุกประเภทแหละครับ ลองนึกดูทุกประเภทของบุคคลในสังคมที่จะเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ ก็ต้องเป็นคนมีธรรมเป็นหลัก

ทำอย่างไร คนทั้งหลายจะได้เห็นศาสนาเป็นยาวิเศษสำหรับแก้ทุกข์ของมวลมนุษย์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เห็นศาสนาเป็นพิธีกรรมประเล้าประโลมใจชั่วครู่ชั่วยาม อย่างที่เห็นกันอยู่โดยมาก คือพวกเขาหันเข้าหาศาสนาเฉพาะเวลามีทุกข์ พอมีสุขก็โลดแล่นเพลิดเพลินหลงใหล มนุษย์ยังโหดร้ายต่อมนุษย์ด้วยกันอยู่เป็นอันมาก คอยเอารัดเอาเปรียบกันวันแล้ววันเล่าเหมือนไม่มีศาสนาอยู่ในหัวใจ

ดูข่าวในประเทศทางทีวี เด็กผู้หญิงถูกหลอกมาทำงานบริการทางเพศมากมาย แล้วก็เป็นเอดส์บ้าง ติดโรคอย่างอื่นบ้าง เพราะความยากจน ดูไปก็นึกไปว่า คนที่หลอกเด็กมาทำงานอย่างนี้ได้จิตใจมันเป็นอย่างไร มันไม่มีความรู้สึกเมตตากรุณาอะไรเลยหรือเห็นแต่รายได้ หรือเห็นแต่การได้ของตัว โดยไม่นึกถึงความทุกข์ยากลำบากของคนอื่น ผีซ้ำด้ามพลอยคนยากจนอยู่แล้วยังถูกหลอกอีก หลอกมาให้เป็นโรคภัยไข้เจ็บอะไรอีกมากมาย ลำบากซ้ำลงไปอีก

มนุษย์ยังโหดร้ายต่อมนุษย์เป็นอันมาก คอยเอารัดเอาเปรียบกันวันแล้ววันเล่าเหมือนไม่มีศาสนาอยู่ในหัวใจเลย พอจะหันเข้าหาศาสนาสักครั้งหนึ่งก็เวลามีทุกข์ แล้วหันเข้าหาผิดซะอีก ก็ไปทางเครื่องรางของขลัง ไปทางฤกษ์ยาม ไปทางดูชะตาราศี รดน้ำมนต์ ไปทำอะไรก็ไม่รู้ที่มันไม่ได้แก้ปัญหา มันน่าเศร้าใจแค่ไหน ด้วยเหตุนี้นะครับ**องค์กรทางศาสนาควรจะต้องรีบเร่งสาดแสงสว่างทางปัญญา**

ให้เข้าสู่จิตใจของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงปัญญาในทางธรรม ปัญญาที่จะเข้าใจผู้อื่น ที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพราะว่าปัญญาในทางโลกนี้ถ้ามนุษย์มีมาก แต่ไม่มีความกรุณาแล้วมันฉลาดแกมโกง (Cunning) ฉลาดในการหลอกลวงคนอื่น ไม่มีความจริงใจ ฉลาดในการที่จะทำร้ายคนอื่น ปัญญาในทางโลกจะมีให้ท่วมโลกก็เอาชนะทุกข์นี้ไม่ได้ มันมีแต่จะทำทุกข์ให้ซับซ้อนมากขึ้น เพราะว่าปัญญาทางโลกมันมุ่งสะสมกิเลส ซึ่งเป็นสมุทัยหรือเป็นเหตุของทุกข์ จึงไม่มีทางที่จะดับทุกข์ได้โดยวิธีนี้

รู้สึกว่าในสมัยนี้ การศึกษาทุกระบบมันจะต้องมีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต คนที่ไม่รู้คอมพิวเตอร์ ไม่รู้อินเทอร์เน็ต ดูเหมือนจะเป็นคนที่ไร้การศึกษาไปซะแล้ว ต้องรู้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อะไรต่ออะไรมากมาย แต่ว่าโปรแกรมที่จะทำให้คนมีคุณธรรม ทำอย่างไรที่จะทำให้มนุษย์มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน กลับไม่ค่อยรู้ คือวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากมาย แต่มนุษยศาสตร์มันตกต่ำเหลือเกิน ยิ่งเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น สูงขึ้น ราคาของมนุษย์ก็ตกต่ำลงอย่างน่าใจหายเหมือนกัน

แต่ถ้าเราพัฒนาไปได้พร้อมๆ กัน โดยที่ว่าเครื่องมือวิทยาศาสตร์ก็ดี ทำให้เรารู้อะไรรวดเร็วดีแล้วก็ชัดเจนขึ้น ในขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งคุณธรรม คือทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้นโดยใช้สิ่งเหล่านั้นเป็นเครื่องมือก็ได้ ไม่ได้แอนตี้วิทยาศาสตร์ เพราะว่าที่กำลังพูดอยู่นี้ก็ใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์ แต่ว่าถ้าความเป็นมนุษย์มันตกต่ำลงเหลือเกิน มันก็น่ากลัวน่าใจหาย เราจะเสียใจโดยไม่มีทางที่จะแก้ไขได้ เหมือนที่พูดวันก่อนว่า เด็กหนุ่มไปเรียนวิชาชุบชีวิตสัตว์ให้ฟื้นขึ้นมา แต่ไม่รู้วิธีที่จะควบคุมมัน สัตว์ร้ายที่มันฟื้นขึ้นมามันก็ตะครุบเอา ในนวนิยายฝรั่งก็มีเรื่องแฟรงเกนสไตน์ (Frankenstein) เนื้อหาในเรื่องก็ทำนองนี้คล้ายๆ กัน

อันนี้คือทำอย่างไรคำสอนในพุทธศาสนาของเราซึ่งดีอยู่แล้วจะเข้าไปเป็นประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด เวลานี้โลกได้เจริญด้วยความรู้และเทคโนโลยีทางโลกอย่างไพศาลท่วมท้น แต่พิจารณาแล้วไม่มีท่าทีว่ามนุษย์จะเอาชนะทุกข์ได้เลย ดูเหมือนว่าความทุกข์จะยิ่งทับถมท่วมท้นตามขึ้นมาด้วย

ความสุขที่มนุษย์หลอกตัวเองให้หลงติดตามนั้น มันเป็นหลุมพรางหรือเป็นกับดัก จะก่อให้เกิดทุกข์ภายหลังอย่างน่าประหวั่นพรั่นพรึง เวลานี้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในสังคมของเราคอดกิ่วเหลือเกิน ใครออกไปนอกบ้าน คนที่อยู่ที่บ้านก็เป็นห่วงคนที่ออกไปนอกบ้านก็เป็นห่วงคนที่อยู่ที่บ้านว่าจะปลอดภัยหรือเปล่า มันเป็นถึงขนาดนี้ ในขณะที่เครื่องไม้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ของเรามันก้าวไกลไปเยอะทีเดียวแหละ แต่ว่าระบบของจิตใจระบบของคุณธรรมมันตามไม่ทัน **มนุษย์ส่วนมากได้ถูกกระแสของวัตถุนิยมพัดพาไปอย่างไร้จุดหมาย เพราะว่าวัตถุมิใช่จุดหมายหรือจุดจบในตัวของมันเอง มันมีปกติให้โทษมากกว่าให้คุณแก่ผู้ที่ไปหลงใหลมัน เรามีไว้เป็นเครื่องมือได้แต่ต้องไม่ให้มันเป็นนาย ให้มันเป็นเครื่องมือ**

หรือเป็นสิ่งที่รับใช้เรา แต่ถ้าเมื่อไหร่เราไปเป็นเครื่องมือมันหรือต้องรับใช้มันแล้ว เราก็แย่เมื่อนั้น

มนุษย์ส่วนมากไขว่คว้ามันมาเพื่อบำรุงบำเรอตน เป็นเครื่องมือโอ้อวดทระนง และก็เหยียดหยามผู้อื่น แต่ถ้าใช้มันเพื่อให้ร่างกายอยู่ได้ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์คุณงามความดี บำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์และคุณค่าเท่าที่วัตถุมันมีอยู่ ก็ไม่ตกเป็นทาสของมัน **เราอาศัยมันเพียงเป็นเครื่องยังชีพ เพื่อให้บำเพ็ญคุณงามความดีได้ยิ่งๆ ขึ้นไป และเพื่อความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของการประพฤติธรรมในพระพุทธศาสนา เราต้องให้ได้รับธรรมที่แท้ ไม่ใช่ธรรมปลอม แล้วเราก็จะมีความกล้าหาญในทางจริยธรรม คือสำหรับผู้เผยแผ่ศาสนาแล้ว อย่ากลัวที่จะพูดอย่างที่พระพุทธเจ้าท่านพูด และปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ให้เหมาะสมกับฐานะของตน**

อันที่จริงศาสนาของเรานี้ก็ดำรงอยู่มานานแล้ว เหมือนดวงอาทิตย์ที่ส่องแสงสว่างและให้ความอบอุ่นแก่คนทุกคนที่ต้องการ แต่สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการก็เก็บตัวเสียก็ได้ ไม่ต้องออกไปหาแสงอาทิตย์ ดวงอาทิตย์ไม่เคยเป็นของใคร หรือของประเทศใดโดยเฉพาะ ศาสนาก็ทำนองนั้นนะครับ ถ้าใครปฏิบัติถูกก็ได้รับประโยชน์เหมือนกันหมด ไม่ว่าเขาจะเป็นชนชาติใด ทั้งประโยชน์ในปัจจุบันหรือชาตินี้ ประโยชน์ในภายหน้าหรือชาติหน้า และประโยชน์สูงสุดคือความสิ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง

ขอให้เราได้ประโยชน์ในปัจจุบัน คือเน้นประโยชน์ในปัจจุบันก่อน ให้เรารู้สึกว่านับถือศาสนาพุทธแล้วได้รับประโยชน์จากศาสนาพุทธจริงๆ ตั้งตัวได้ทั้งด้านศีลธรรมและด้านทรัพย์สิน ให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ปลอดภัย ให้มีความรู้สึกว่าชีวิตปลอดภัยในที่ทุกแห่ง มนุษย์เป็นมนุษย์ที่น่ารัก ไม่ใช่เป็นมนุษย์ที่น่ากลัว เมื่อนั้นแหละครับ เราจึงจะเรียกว่าศาสนาที่เรานับถือนี้ได้ผลคุ้มค่าคุ้มกับที่ลงทุนลงแรง แต่ถ้าเรามัวไปสาละวนสร้างวัตถุอะไรมากมายให้กับศาสนา แต่เสร็จแล้วไม่มีความสงบสุขในชีวิต ชีวิตเต็มไปด้วยภัยอันตราย *สปฺปฏิภยํ ชีวิตํ* ชีวิตซึ่งมีภัยอันตรายอยู่รอบด้าน อย่างนี้ล่ะก็สิ่งเหล่านั้นช่วยอะไรเราไม่ได้เลย **เราจะสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่เสียดฟ้า ลงทุนสักหมื่นล้าน ก็ช่วยอะไรไม่ได้เลย สิ่งที่จะช่วยเราได้ก็คือ ให้มนุษย์มีหัวใจ ศีลธรรม มีคุณธรรม แต่ละคนทำหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ ทำด้วยความรู้สึกในหน้าที่ นั่นแหละศาสนาจึงจะคุ้มครองเราได้**

ทุกคนทำการต่างๆ ก็ด้วยมุ่งผลประโยชน์ บางคนก็ได้รับประโยชน์แท้ บางคนก็ได้รับประโยชน์เทียม เพราะว่าไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นประโยชน์แท้ อะไรเป็นประโยชน์เทียม บางคนก็ทำสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์ ได้ชื่อเสียงได้หน้าตา แต่ว่ามันเป็นประโยชน์เทียม ไม่ใช่ประโยชน์แท้ มันเหมือนของเทียม แต่ถ้ามันเป็นของแท้ ประโยชน์แท้ มันต้องให้ประโยชน์สุข ให้ความสุข ให้ความปลอดภัย ให้ความรื่นรมย์ ให้ความดีงาม ให้ความอนุเคราะห์แก่คนทั้งหลายในทางที่ถูกต้อง *พหุชนหิตาย* เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก

พหุชนสุขาย เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก *โลกานุกมฺปาย* เพื่อการอนุเคราะห์โลก เพื่อการอนุเคราะห์ชาวโลก แต่ถ้าไปติดอยู่ที่ประโยชน์เทียม เพื่อจะได้หน้าได้ตา ได้ชื่อเสียง ได้อะไรต่ออะไรที่มันเป็นของปลอม แล้วก็ต้องใช้ทุนเยอะ ต้องใช้เงินมากมาย แต่ประโยชน์ที่แท้จริงมันน้อย เพราะมันเป็นของอย่างเทียม

พุทธศาสนาของเรานี่แหละครับ ตั้งขึ้นและสั่งสอนในครั้งแรกโดยท่านผู้ไม่มีกิเลส จิตใจผ่องแผ้วบริสุทธิ์ มุ่งสั่งสอนผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์อย่างแท้ อย่างที่ท่านได้รับสั่งเอาไว้ว่า คำสอนของท่านไม่มีอะไรเคลือบแฝง “ดูก่อนอานนท์ กำมือของอาจารย์ไม่มี (อาจริยมุฏฺริ) เราได้แบมือออกให้หมดแล้ว ไม่มีอะไรเคลือบแคลง ผู้ปฏิบัติตามมองเห็นประโยชน์เช่นนั้นจึงปฏิบัติตาม แล้วก็ได้รับประโยชน์เช่นนั้นจริง” แล้วก็สั่งสอนกันต่อๆ มา ด้วยความเอื้ออาทรต่อสุขทุกข์ของผู้อื่น ไม่มุ่งประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง เพราะตนได้รับประโยชน์เต็มที่แล้ว จะไม่ทำก็ได้แต่ทำด้วยความกรุณา ไม่เหมือนคณะบุคคลบางคณะ หรือบางบริษัทที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของตน เป็นธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ยกเอาประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้งมาบังหน้าไว้แอบอ้างไว้ ผู้อื่นได้ประโยชน์บ้างก็จริง แต่ประโยชน์ก้อนใหญ่เป็นของตนและคณะของตน ซึ่งรู้กันอยู่ทั่วไป

ภิกษุสงฆ์ผู้ที่อ้างตนว่าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นพุทธบริษัทหมายเลขหนึ่ง (พุทธบริษัทนี่เดิมทีมีสี่ มีภิกษุณีด้วย เวลานี้เหลือสาม คือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา แม่ชีนั้นถือเป็นอุบาสิกา สามเณรนั้นก็อยู่ในกลุ่มของภิกษุ ก็เหลือสามแล้ว) ไม่ควรจะทำการทำนองเดียวกับคณะบุคคลหรือบริษัทดังกล่าว โดยอ้างว่าเพื่อประโยชน์ของพุทธบริษัทฝ่ายฆราวาสหรือประโยชน์ของพระศาสนา แต่ที่จริงแล้วเพื่อความเจริญด้วยลาภยศชื่อเสียงของตน ถ้าถือว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ก็เป็นประโยชน์อย่างเทียม ไม่ใช่ประโยชน์แท้ที่พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ภิกษุเข้าถึง มีบ่อยไปที่เอาพระธรรมเทศนามาบังหน้าแล้วก็เลี้ยวเข้าหาประโยชน์ของตน เป็นลาภยศและชื่อเสียง อันนี้ก็เตือนกันด้วยความหวังดี ไม่ใช่หวังร้าย ด้วยความปรารถนาดีในฐานะที่เป็นพุทธบริษัทด้วยกัน

ไหนๆ ก็จะตอบเรื่องว่าทำอย่างไรพุทธศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์ในสังคมไทยให้มากที่สุด ก็ต้องพูดกันให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง **ทางฝ่ายชาวบ้านที่เป็นพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ควรจะรู้เท่าทันบ้าง แล้วก็ควรจะสนใจพระพุทธศาสนาด้วยตนเองให้มากขึ้น** เวลานี้สะดวกมาก ทางวิทยุก็เต็มไปหมด ฟังสถานีไหนก็ได้ มีรายการธรรมะเยอะแยะ หนังสือธรรมะก็เต็มบ้านเต็มเมือง เลือกเอาได้

ชาวบ้านไม่ควรบำรุงศาสนาแบบชาวบ้านเลี้ยงโค คือได้แต่ค่าจ้างในการเลี้ยงโค แต่ไม่ได้ตัวโคมาเป็นของตัว ไม่มีสิทธิ์ดื่มปัญจโครส คือนมเนย เป็นต้น ที่เป็นผลิตผลจากโคนั่น ยิ่งเขาประกาศขึ้นค่าจ้างเลี้ยงให้บ้างก็ยิ่งเลี้ยงกันใหญ่ กล่าวคือ มุ่งเอาแต่บุญ ประกาศโฆษณากันครึกโครม และตนจะต้องซื้อบุญมาด้วยเงินทั้งนั้น หนังสือภาพชุดล้อความจริงในโรงมหรสพทางวิญญาณ ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ได้พูดไว้ค่อนข้างแรงแต่ก็น่าฟัง คือควรที่พุทธบริษัทจะต้องรับฟัง **“เมื่อใดองค์การทางศาสนาทำหน้าที่ขายบัตรเบิกทางไปสวรรค์ เมื่อนั้นการรีดไถบนหลังทายกทายิกาจะมีแน่นอน”** ก็จริงนะครับ

การให้ทานนั้นเป็นหลักคำสอนอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นหลักพื้นฐานของผู้อยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้สังคมยึดเหนี่ยวกันอยู่ได้ **พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาด้วยปัญญาเสียก่อนแล้วจึงให้** *วิเจยฺย ทานำ ทาตพฺพำ* เลือกเสียก่อนแล้วจึงให้ *วิเจยฺย ทานำ สุคตปฺปสตฺถำ* ทานที่เลือกแล้วให้ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ ไม่ใช่ให้ตะพึดตะพือไป ไม่ต้องอื่นไกลหรอกครับ ลูกของเราเอง ลูกที่เรารัก เรามีหน้าที่ต้องสงเคราะห์เขาอยู่แล้ว ก็ไม่ควรให้อย่างตามใจ เพราะจะทำให้เด็กเสียมากกว่าดี

การให้ทานจึงต้องประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่ให้ด้วยศรัทธาเพียงอย่างเดียว เพราะว่าศรัทธาอย่างเดียวเป็นอารมณ์ที่ดื่มด่ำทำให้ถูกจูงไปง่าย ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็จะตกแก่ผู้ชักชวน ยิ่งถ้าผู้ชักชวนมุ่งลาภยศและชื่อเสียงด้วยแล้ว ก็ถูกหลอกกันเยอะเลย ไม่กี่เดือนมานี้ที่มีเรื่องเปรตเกิดขึ้นที่ต่างจังหวัด คหบดี คหปตานี ถูกหลอกไปไม่รู้กี่ล้านบาท น่าสงสารเขาแค่ไหน เขาไม่รู้ แล้วก็หากินจากคนไม่รู้นั้นเอง คนที่ทำนั้นแหละออกมาเปิดเผยทางทีวีหลายวันก็ไม่รู้มีเรื่องอื่นๆ ที่แอบแฝงซ่อนเร้นทำนองนี้หรือทำนองอื่นอยู่อีกหรือเปล่า

เราจึงต้องใช้ปัญญาใคร่ครวญให้ดี มันเสียชื่อพุทธศาสนาและเสียชื่อพุทธบริษัทที่อ่อนแอเกินไป มีความทุกข์อะไรนิดอะไรหน่อยก็วิ่งเข้าหาสิ่งที่ไม่ใช่ทางพุทธ มันเป็นเรื่องของการชักจูงไปเพื่อลาภผล เชื่อง่ายเกินไป เสียเกียรติของพุทธบริษัท เสียเกียรติของพระพุทธศาสนา ขอให้พุทธบริษัทของเราตระหนักถึงพระพุทธภาษิตที่ว่า **“ปฏิปทาเพื่อให้ได้ลาภเป็นอย่างหนึ่ง ปฏิปทาเพื่อให้ดับทุกข์เป็นอีกอย่างหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นพุทธสาวกรู้อย่างนี้แล้ว ไม่พึงเพลิดเพลินยินดีสักการะ แต่พึงพอกพูนวิเวก”**

วิเวก คือความสงบสงัด พระพุทธเจ้าท่านตรัสเตือนเอาไว้ถ้าพุทธสาวกมัวกังวลเรื่องลาภยศชื่อเสียง แสดงธรรมเพื่อลาภยศชื่อเสียงแล้ว จะเอาธรรมแท้ที่ไหนมาแสดง เพราะจะเลี้ยวเข้าหาตัวเข้าหาลาภเสียเรื่อยไป เราอาศัยธรรมเป็นสะพานให้ลาภยศเดินได้

เท่านั้น แล้วก็พอใจเพียงเท่านั้น ถือว่าเป็นผลของการประพฤติพรหมจรรย์แล้ว มิฉะนั้นจะกลายเป็นอามิสทายาท ไม่เป็นธรรมทายาท พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ และปัญญาชนก็ไม่สรรเสริญ จะสรรเสริญบ้างก็คงเป็นพวกอามิสจักขุกา คือผู้ที่เห็นแก่อามิสด้วยกันเท่านั้น

พวกนี้แหละครับจะทำให้พุทธศาสนาเสื่อมเสียเกียรติและทรุดโทรมอันตรธานไปในที่สุด เหลือแต่กิจกรรมพิธีกรรมที่เป็นบ่อเกิดของลาภผล ส่วนธรรมตัวแท้อันเป็นไปเพื่อประโยชน์แท้จริงในชีวิตไม่ได้สอน ไม่ได้นำมาทำให้เกิดประโยชน์ขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ชักชวนให้เพ้อฝันถึงสวรรค์วิมานในโลกหน้า สำหรับญาติโยมพุทธบริษัท พฤติกรรมอย่างนี้น่าเศร้าใจ ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายของพุทธสาวกผู้มักน้อย สันโดษ หาดูได้ยาก อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงตำหนิไว้ ว่ามีพฤติกรรมคดๆ งอๆ เพื่อให้ได้ลาภ อย่างที่พระอรรถกถาจารย์ท่านได้ล้อเลียนเอาไว้ว่า เมื่อเอามือแหย่ลงไปในข้าวต้ม ถ้าทำนิ้วตรงๆ ข้าวต้มก็ไม่ติดขึ้นมา ต้องงอนิ้วมือยิ่งงอมากข้าวต้มก็ยิ่งติดมือขึ้นมามาก

ธรรมดาผู้ที่มุ่งความสงบมุ่งการขัดเกลา ย่อมจะเป็นผู้มักน้อย สันโดษ ซื่อตรง ว่าง่าย มีความเป็นอยู่โดยธรรม ไม่แสวงหาปัจจัยโดยอเนสนา อเนสนา คือการแสวงหาผิดธรรม ท่านเหล่านี้เห็นการเสื่อมลาภเสื่อมยศเป็นเรื่องเล็กน้อย เห็นการเสื่อมจากธรรมเสื่อมจากปัญญาเป็นเรื่องใหญ่ และเคารพเอื้อเฟื้อในพระศาสดา ในพระธรรมและในการศึกษา เป็นต้น

พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาส ผู้บำรุงพระศาสนาด้วยปัจจัยสี่ก็ควรได้รับประโยชน์จากพระศาสนาให้คุ้มกัน ไม่ใช่คิดอยู่แต่ว่าสนับสนุนให้ผู้อื่นปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็พอแล้ว ตนเองคอยแต่รับส่วนบุญที่ท่านแผ่ให้แบ่งให้ ท่านลองนึกดูนะครับ **การกินอาหาร การศึกษาเล่าเรียน การพักผ่อนนอนหลับ การปฏิบัติธรรม เราต้องทำเอง คนอื่นทำแทนให้ไม่ได้ คนอื่นทำให้ก็เพียงบอกวิถีทาง บอกวิธีทำให้เท่านั้น การแก้ทุกข์เราต้องแก้เอง จิตใจก็เป็นของเรา เราต้องชำระเองจึงจะบริสุทธิ์ได้ พระท่านทำแทนให้ไม่ได้**

เคยมีท่านผู้หนึ่งไปหาพระชราที่ฉลาด บอกว่า ท่านครับ ช่วยทำใจของผมให้หายทุกข์สักหน่อยเถิด แต่ท่านฉลาด ท่านบอกว่า เอาใจมาดูสิ ดึงใจออกมาให้ดูสิ แล้วจะทำให้ มันดึงออกมาไม่ได้ ถ้าจิตใจเหมือนวัตถุ เราดึงออกมาได้ ควักออกมาได้ ให้ท่านชำระให้ แต่นี่มันไม่ได้ เราต้องทำเอง การทำใจให้พ้นทุกข์ การทำใจให้บริสุทธิ์สะอาด การทำจิตให้ดี เราต้องทำเอง ผู้อื่นเป็นเพียงบอกทางบอกวิธีทำให้เท่านั้น

การทำบุญเราถือว่าได้บุญ เพราะล้างบาปในตัวให้น้อยลง การทำดีเราถือว่าได้ดี เพราะล้างชั่วในใจให้หมดไป ส่วนผลดีที่เป็นลาภยศสรรเสริญ โลกียสุข ไม่แน่นอน ได้บ้างไม่ได้บ้าง ก็ช่างเถอะ เพราะว่าลาภยศนั้น เหตุชั่วก็ทำให้เกิดขึ้นได้ ไม่ใช่ผลแห่งความดีเสมอไป อย่าเข้าใจผิดนะครับเรื่องนี้ คนไปปล้นธนาคาร ก็หาเงินได้ แต่ว่าผลคือความเดือดร้อนภายหลังต้องรับด้วย

เพราะฉะนั้น พุทธบริษัทที่เหลืออยู่สามนี่ต้องช่วยกัน ไม่ใช่เกี่ยงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำไปข้างเดียว แล้วตัวเองค่อยไปรับผลที่คนอื่นทำ ซึ่งถือว่าเป็นการเอาเปรียบ เหมือนกับรถที่มันมีสี่ล้อ มันต้องดีทุกล้อ แล้วมันต้องหมุนได้พร้อมๆ กัน จึงจะทำให้ถึงจุดหมายปลายทางได้เร็วและปลอดภัย

อย่างหลวงปู่แหวนในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ คนไปขอผมท่านบ้าง ขอเศษจีวรท่านบ้าง ท่านต้องโกนผมให้ ท่านบอกท่านเจ็บเพราะมีคนไปขอผมของท่านเอาไปเก็บไว้เพื่อเป็นมงคลของตัว ทำนองนี้ล่ะครับ ไม่สงสารท่านบ้างหรืออย่างไร รบกวนท่านเหลือเกิน พระของเรารูปไหนที่ขลังและศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา จะถูกรบกวนไม่ได้หยุดหย่อน เพราะความที่ว่าพุทธบริษัทฝ่ายฆราวาส ไม่คิดจะพึ่งตัวเอง คิดแต่จะเกาะชายจีวรพระเสียเรื่อยไป เลยทำให้ท่านวุ่นวายไปด้วยยุ่งไปด้วย

เพราะฉะนั้น **ขอให้ชาวพุทธเราหมั่นศึกษาเรียนรู้ หมั่นทดสอบผลของการปฏิบัติด้วยตัวเองเสมอๆ หมั่นศึกษาจากนักปราชญ์ที่แท้ ผู้ที่มีความรู้จริง และมีใจซื่อตรง ไม่หลอกลวงตนเอง และไม่หลอกลวงใคร มุ่งแต่จะประกาศธรรมที่แท้ของพระพุทธเจ้าอันบริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยประการทั้งปวงอยู่แล้ว ให้แพร่หลายไปในหมู่ชน เพื่อประโยชน์และความสุขแก่พวกเขาอย่างแท้จริง แล้วก็ไม่พึงเป็นผู้โอ้อวด ไม่มีมายา มีความถ่อมตนและสุภาพ มีจิตใจอ่อนโยนต่อผู้ทุกข์ยาก มีชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่เพียงพอประทังชีวิต**

เพื่อการงาน แต่การงานนั้นก็เพื่อธรรม เพื่อเป็นการบูชาธรรม อุทิศตนให้แก่ธรรม เชื่อมั่นในคุณธรรมของพระธรรมว่าจะคุ้มครองเราได้ ขอเพียงแต่เราประพฤติธรรมให้ถูกต้องเท่านั้น ถ้าเป็นได้ก็พึงหันหลังให้กับโลกธรรม (โลกธรรม ๘) มุ่งหน้าสู่สันติธรรม ปัญญาและความหลุดพ้น (วิมุตติ) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่ากันเยอะเลย

เพียงเท่านี้ครับ พุทธบริษัทผู้นั้นจะมีชีวิตที่โปร่งเบา เหมือนได้วางของหนักที่หลงแบกหรือหอบหิ้วมาเป็นเวลานานในเส้นทางชีวิตอันยาวไกลและกันดาร ได้ลิ้มรสชีวิตใหม่ที่สงบสดชื่นไม่มีประมาณ เป็นรางวัลแห่งความคิดและเป็นทรรศนะชีวิตที่ถูกต้องดีงาม พร้อมๆ กันนั้นก็จะมีความกรุณาต่อสัตว์โลก และมีกำลังใจอันไพศาลในการที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อมนุษย์ด้วยกัน

ท่านผู้ฟังครับ นี่คือคำตอบเท่าที่พอจะตอบได้พอสมควรในปัญหาข้อที่ ๗ ที่ว่า ทำอย่างไรพระพุทธศาสนาจึงจะเป็นประโยชน์ในสังคมไทยมากที่สุด ยิ่งในปัจจุบันนี้ก็ยิ่งมีความจำเป็นที่เราจะต้องนำธรรมมาใช้ให้มากขึ้น เพราะว่าสังคมของเราเวลานี้ค่อนข้างจะย่ำแย่ ท่านผู้ใหญ่อายุแปดสิบกว่าทำอาชีพค้าขาย บอกว่าไม่เคยเห็นสภาพสังคม ไม่เคยประสบภาวะการค้าขาย การอาชีพอะไรที่มันลำบากตกต่ำถึงขนาดนี้ ในสภาพสังคมที่เป็นอย่างนี้ ในสถานการณ์อย่างนี้ เราจะต้องหันมาใช้ชีวิตแบบพุทธให้มากขึ้น

ผมจะขอย้ำอีกทีหนึ่งนะครับว่า ถ้าชาวโลกใช้วิถีชีวิตแบบโลกอยู่อย่างที่เคยทำกันมาหรือเคยเป็นอยู่กันมา มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ทรัพยากรที่มีอยู่ในโลกเท่าไหร่ก็ไม่พอ จะถูกมนุษย์ผลาญกันหมด แล้วคนรุ่นหลังเราจะไม่มีกิน ไม่มีใช้ จะยิ่งลำบากลงไปอีก ถ้าคิดได้เราก็หยุดกันเพียงเท่านี้ แล้วเราเริ่มต้นกันใหม่ ใช้วิถีชีวิตแบบพุทธ ใช้เศรษฐกิจแบบพุทธ มีสังคมแบบพุทธ คืออยู่ง่ายกินง่าย มักน้อยสันโดษ เดินตามทางของพระอริยะที่ท่านเคยเดินมาแล้ว ก็จะช่วยตัวเอง ช่วยครอบครัว ช่วยสังคมและประเทศชาติได้มาก

ท่านผู้ฟังที่เคารพครับ นี่คือคำตอบเกี่ยวกับปัญหาจากประเทศอังกฤษทั้งหมด ซึ่งผมใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ ครั้งในการตอบ คิดว่าควรจะจบได้แล้ว วันต่อไปก็จะนำธรรมะหรือเรื่องที่ควรทราบมาคุยกับท่านผู้ฟังต่อไป วันนี้เวลาหมดแล้วครับ ขอยุติเพียงเท่านี้

ขอความสุขสวัสดี พึงมีแด่ท่านผู้อุปถัมภ์รายการและท่านผู้ฟังโดยทั่วกัน สวัสดีครับ.

ประวัติย่อของ
ว ศิ น อิ น ท ส ร ะ

ชาติภูมิ

เกิดที่หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอรัตตภูมิ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ.๒๔๗๗ เมื่อจำความได้พ่อแม่ได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลปากรอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การบรรพชาอุปสมบท

บวชเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ และอุปสมบทเป็นภิกษุเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๗ ลาสิกขา (สึก) เมื่อ ๒๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๗

การศึกษา

- มัธยม ๘ (สมัครสอบ)
- นักธรรมเอก
- เปรียญ ๗ ประโยค (ป.ธ.๗)
- ปริญญาตรี ศาสนศาสตร์บัณฑิต (มหามกุฏราชวิทยาลัย)
- ปริญญาโท ทางปรัชญา (มหาวิทยาลัยบานารัส อินเดีย)
- ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย

หน้าที่การงาน

สอนวิชาศีลธรรมที่โรงเรียนราชินี
- ที่โรงเรียนพาณิชยการสีลม (อาจารย์ผู้ปกครอง)
- ที่โรงเรียนเตรียมทหาร และเป็นหัวหน้าแผนกสารบัญ มียศเป็นร้อยโท

สอนวิชาพุทธปรัชญาเถรวาท - มหายาน ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประมาณ ๑๒ ปี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๑ ถึง พ.ศ.๒๕๓๓

สอนวิชาพุทธศาสนาในประเทศไทย และวิชาจริยศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประมาณ ๑๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๓ ถึง พ.ศ.๒๕๔๓

สอนที่มหามกุฏราชวิทยาลัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๒)

สอนพิเศษประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ที่มหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๕ มาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๒)

บรรยายพิเศษในที่ต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญ

บรรยายธรรมทางวิทยุ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๙ จนถึงปัจจุบัน โดยออกเป็นรายการสดบ้าง ใช้เทปบ้าง ปัจจุบันใช้เทป

การประพันธ์

ได้เขียนหนังสือประเภทต่างๆ เช่น นวนิยายอิงหลักธรรม อธิบายหลักธรรม ฯลฯ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ มาจนถึงปัจจุบัน มีประมาณ ๑๓๐ ชื่อเรื่อง บางชื่อเรื่องก็มีหลายเล่ม เช่น ทางแห่งความดี เป็นต้น

ทำนิตยสาร

เคยเป็นบรรณาธิการนิตยสารธรรมจักษุ ของมูลนิธิมหามกุฏราช-วิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๙ ถึง พ.ศ.๒๕๓๙

เป็นบรรณาธิการนิตยสารศุภนิมิต ของมูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนาและมนุษยธรรม (กศม.) ของวัดมกุฏกษัตริยาราม ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๔ ถึง พ.ศ.๒๕๕๑

รางวัลพิเศษ

ปี พ.ศ.๒๕๑๗ ได้รับโล่รางวัลชมเชยจากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประเภทสารคดี หนังสือเรื่อง จริยาบถ ปี พ.ศ.๒๕๑๘ หนังสือเรื่อง จริยศาสตร์

ปี พ.ศ.๒๕๒๕ ได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร เป็นรางวัลในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาประเภทวรรณกรรม เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

ปี พ.ศ.๒๕๓๓ ได้รับเกียรติคุณบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะเป็นรางวัลชมเชย ประเภทสร้างสรรค์ด้านศาสนาจากบทความเรื่อง “หลักกรรมกับการพึ่งตนเอง”

๒๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒ ได้รับโล่พุทธคุณูปการกาญจนเกียรติคุณและเกียรติบัตร ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา จากคณะกรรมาธิการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๓ ได้รับรางวัลปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ จากกระทรวงวัฒนธรรม

เรื่องพระอานนท์พุทธอนุชา

เรื่องพระอานนท์พุทธอนุชา นอกจากจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทยแล้ว สารานุกรมวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century) ได้นำเรื่องพระอานนท์พุทธอนุชาไปสดุดีไว้ในหนังสือดังกล่าวนั้น เป็นทำนองว่าได้ชี้ทางออกให้แก่สังคมที่สับสนวุ่นวายอยู่ด้วยปัญหานานัปการ